

**T.C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1904–1905 RUS-JAPON HARBİ’NİN OSMANLI
KAMUOYUNDAKİ YANSIMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

HÜSEYİN HİLMİ ALADAĞ

2011 –NİĞDE

**T. C
NİĞDE ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
TARİH ANABİLİM DALI
YAKINÇAĞ TARİHİ BİLİM DALI**

**1904–1905 RUS-JAPON HARBI'NİN OSMANLI
KAMUOYUNDAKİ YANSIMALARI**

Yüksek Lisans Tezi

Hazırlayan

HÜSEYİN HİLMİ ALADAĞ

Danışman

Yrd. Doç. Dr. Efkan UZUN

2011-NİĞDE

ONAY SAYFASI

Yrd.Doç.Dr. EFKAN UZUN danışmanlığında HÜSEYİN HİLMİ ALADAĞ tarafından hazırlanan "1904-1905 Rus-Japon Harbinin Osmanlı Kamuoyundaki Yansımaları " adlı bu çalışma jürimiz tarafından Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, TARİH Anabilim Dalı Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

08.08.2011

JÜRİ :

Danışman : Yrd. Doç. Dr. Efkân Uzun

Üye : Prof. Dr. Remzi KILIS

Üye : Yrd. Doç. Dr. Mustafa Ögüz

ONAY :

Bu tezin kabulü Enstitü Yönetim Kurulu'nun Tarih ve sayılı kararı ile onaylanmıştır.

Doç. Dr. Mehmet ÖZEL
Enstitü Müdürü

ÖZET

1904–1905 Rus-Japon Harbi'nin bir sebepler ve sonuçlar silsilesine irtibatı muhakkaktır. Bir disiplin olarak Tarih; bu irtibatın çözümlenmesiyle vazifeli olduğu kadar, disiplinler arası bir alanın kolaçan edilmesiyle de meseleleri çok yönlü ele almış olur. Döneminin güç odaklarının dikkatle takip ettiği bu savaş, sadece bir oldubitti değildir. Bir yeni süreci şekillendiren, sömürge felsefesinin emperyalizme evirilişinde bir kademedir. Yeni bir ekonomik ve siyasal sistem anlayışının yer kürede ikamesini tetiklemiştir. Farklı bir telaffuz ile 19.yy ve 20.yy savaşları, insanlığın *en uzun yüzyılının* hamurunun yoğrulduğu emperyalizm teknesinin mayasıdır.

Rus-Japon Savaşı Uzakdoğu üzerinde yapılan emperyalist hesapların neticesinde ortaya çıkmış ve fakat tesirleri sadece Uzakdoğu ile sınırlı kalmamış; başta Rusya olmak üzere, Çin, İran ve nihayet Osmanlı Devleti bünyesinde meşruti ayaklanmaları teşvik etmiştir. Denilebilir ki, sonuçları itibariyle direkt veya dolaylı olarak tüm dünyayı etkilemiştir.

Osmanlı halkı Asyalı ve Hıristiyan olmayan Japonların; savaşı kazanmasını istemiş ve dua etmiştir. İki devleti birbirine daha da yaklaştıran saikin, Türkiye ve Japonya'nın batıya açılma süreçlerinin aynı döneme denk gelişi olduğu söylenebilir. Bu ilgileri ve ilişkileri artırmıştır. Özellikle de Rusya tehdidi coğrafi mesafelere rağmen bu iki devleti yakın kılmıştır. Osmanlı kamuoyu, başta II. Abdülhamid meseleyi titizlikle takip etmiştir. Tarihin bir ilim dalı olarak uluslararası ilişkilerde ne kadar önemli olduğu müşahhas bir misalle; 1904–1905 Rus –Japon harbinde, ufak-tefek Japonların kapı gibi Slavları yenmesiyle “Japon mucizesi-Japon modeli” ifadelerinden de anlaşılmaktadır. Tarihi münasebetler günümüzdeki uluslararası ilişkilerde tefrik edici temel saikanın başında gelir. Bundan dolayı ilmi usullerle bu tarihi münasebetlerin derinlemesine ve etraflıca incelenmesi zaruridir.

Anahtar sözcükler: Rus, Japon, Savaş, Osmanlı, II. Abdülhamid, Kamuoyu, Uluslararası İlişkiler, Matbuat, Gazete, Bürokrasi, Aydın, Halk.

ABSTRACT

It is certain that the 1904-1905 Russo-Japan War has a casual connection. As well as being have to resolve the problem, history as a discipline has tackled the issue in multiple directions with the scan of an inter-disciplinary field. The war, closely watched by the power centers, was not only fait accompli but also a phenomenon that shaped a new procedure, and created a novel economic system on the earth. In short, it was the hutch that the dough of the longest century of mankind was kneaded in.

Russo-Japanese War in the Far East have emerged as a result of the imperialist accounts and the Far East, but not limited to effects only; notably Russia, China, Iran, and finally constitutional under the Ottoman Empire encouraged the insurgency. It can be said, because of the results directly or indirectly affected the entire world. The people of the Ottoman wanted to win the war by Asian and non-Christian Japanese, and prayed.

Concurrence of the westernization of both Turkey and Japan has drawn the two nearer and enhanced mutual relations. It was the Russian threat that had a special role in the close relations of the two states. The Ottoman public opinion, and especially Sultan Abdülhamid II, had a meticulous eye on the matter. He had appointed an inspector and asked for reports from the war zone. How important “history” as a scientific branch in international affairs is understood through the statements of “Japanese magic-Japanese model”. Since these mentioned words were originated and used for the tiny Japanese destroying the stout Slavs. Today there is no doubt that one of the factors determining the standpoint in international relations is historical relations. And that’s why these are to be carefully studied in depth.

Keywords: Russo, Japan, War, Otoman, Abdülhamid II, Public, Public Opinion, International Relationship, The Press, Newspapers, Bureaucracy, Intellectual.

ÖNSÖZ

Başta Rus ve Japon araştırmacılar olmak üzere çeşitli araştırmacılar tarafından hakkında az da olsa çalışma yapılmış olan “Rus-Japon Savaşı (1904–1905) ve Osmanlı kamuoyunda yansımaları” hakkında Türkiye’de yeterince bilimsel çalışma yapılmamıştır. Bu alandaki eksikliği bir derece giderebilmek; bu savaşın Sultan II. Abdülhamid ve Osmanlı kamuoyu tarafından nasıl algılandığını ortaya koymak bu tezin temel amacı olacaktır. Osmanlı sınırlarından bir hayli uzak bir bölgede cereyan etmiş olmasına rağmen Rus- Japon Harbine, başta Sultan II. Abdülhamid olmak üzere Osmanlı Yönetimi tarafından özel bir önem verilmiş ve bu savaş; askeri, diplomatik ve siyasî açıdan çok dikkatli bir şekilde takip edilmiştir. Özellikle Osmanlı Sultanının bu yakın takibi neticesi, ülke kamuoyu, hükümet ve basın da bu savaşa özel bir önem vermiştir. Bu özel önemin tesbiti ile bu savaşın sonuçlarının ekonomik ve siyasal hayatımıza etkilerinin belgelerle ortaya konması; 20. Yüzyıl başlarında Osmanlının dünyaya bakışını ortaya koyması açısından da önemli olacaktır.

Sultan II Abdülhamid’in bu savaşla ilgili olarak Osmanlı kamuoyundan farklı düşündüğü ifade edilebilir. Osmanlı Kamuoyu savaşta Japonya'nın galip gelmesinin çok iyi olacağını düşünmektedirler. Çünkü Rusya Osmanlının tarihteki en büyük düşmanlarından birisidir. Bu düşmanın Osmanlıdan bir başka güce yenilmiş olması bile, halk nezdinde bir kazançtır. Ama Padişah için meselenin bu kadar basit olmadığı anlaşılmaktadır. Padişahın uhdesinde bulunan Halifelik vazifesi ile olaylara bakışının alelade insanlardan daha farklı olduğu muhakkaktır. Osmanlı-Japon münasebetlerinin çok yoğun ve oldukça dostane bir şekilde devam ettiği, Japon İmparatorunun II. Abdülhamid’den İslam Dinini kâmilten izah kabiliyetini haiz âlimler istediği bir dönemde bu savaşın başlamış olması, Padişahın Uzak Doğu Asya ile ilgili projelerinde ona yeni ufuklar açmıştır. Bu projelerin tüm İslam Dünyasını ilgilendiren bir takım boyutları olduğunu da hatırdan uzak tutmamak gerekir.

“1904–1905 RUS- JAPON HARBİ’NİN OSMANLI KAMUOYU’NDAKİ YANSIMALARI” isimli çalışmamızda; “duaları vesilesiyle” yol kat ettiğim anne ve babama, akademik çalışmalar vesilesiyle de vatana millete hayırlı hizmetler tavsiye eden muhterem Mehmet ARSLANBAŞ Ağabeyime, madden ve manen desteklerini sürekli kılan; teşvik edici ve samimi bir üslup ile yüreklendiren sevgili danışman Hocam Efkan Uzun Beyefendiye müteşekkirim. En mühimi bu yorucu süreçte fedakârlık gösteren muhtereme refikamın ve kızlarımın bana gösterdikleri tahammül olmasa netice alamazdım.

Not: Bu çalışmamız Niğde Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi tarafından maddi olarak desteklenmiştir. Bu katkılarından dolayı Niğde Üniversitesi Rektörlüğü’ne ve Birim çalışanlarına da teşekkür ederim.

Hüseyin Hilmi ALADAĞ

Niğde- Ağustos 2011

İÇİNDEKİLER

ÖZET	i
ABSTRACT	ii
ÖNSÖZ	iii
İÇİNDEKİLER	v
TABLO, ŞEKİL VE RESİMLER	vii
KISALTMALAR	viii
GİRİŞ	1
BİRİNCİ BÖLÜM: RUS-JAPON HARBI	7
1. SAVAŞ ÖNCESİ RUSYA JAPONYA VE DÜNYA	7
1.1. Rusya	7
1.2. Japonya	13
1.3 Savaş Öncesinde Dünya	18
2. SAVAŞIN SEBEPLERİ, SEYRİ VE SONUÇLARI	21
2.1 Savaşın Sebepleri	21
2.2 Savaşın Seyri	25
2.3 Barış Görüşmeleri ve Savaşın Sonuçları	42
3. SAVAŞIN ÖNEMİ VE TESİRATI	45
3.1 Japonya Açısından	46
3.2 Rusya Açısından	47
3.3 İslam Dünyası ve Osmanlı Tarihi Açısından	50
3.4 Dünya Devletleri ve Dünya Tarihi Açısından	52

<i>İKİNCİ BÖLÜM: SULTAN II. ABDULHAMİD VE OSMANLI AYDINLARI CEPHESİNDEN RUS-JAPON SAVAŞI</i>	55
1. SULTAN II. ABDULHAMİD'İN RUS-JAPON HARBİ VE SONUÇLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ	56
2. TÜRK DEVLET ADAMLARININ RUS-JAPON HARBİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ	74
3. SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN JAPONYA'YA GÖNDERDİĞİ ASKERİ ATEŞE PERTEV (DEMİRHAN) BEY'İN GÖZLEMLERİ	79
4. ÜLKE İÇİ MUHALEFET (JÖNTÜRKLER) VE RUS JAPON HARBİNE BAKIŞLARI	86
<i>ÜÇÜNCÜ BÖLÜM: OSMANLI BASINI VE MATBUATINDA RUS-JAPON HARBİ</i>	88
1. OSMANLI BASINI VE RUS-JAPON HARBİ	88
2. OSMANLI MATBUATI VE RUS-JAPON HARBİ	91
<i>SONUÇ</i>	95
<i>KAYNAKÇA</i>	101
<i>EKLER</i>	108
<i>ÖZGEÇMİŞ</i>	123

TABLO, ŞEKİL, RESİM VE FOTOĐRAF LİSTESİ

1-	Rus-Japon Savaşı Sırasında Güney Mançurya'ya Ait Harita	s.26
2-	Kara Savaşlarından Bir Kesit	s.27
3-	Osmanlıca "Musavver 1904–1905 Rus Japon Seferi" Adlı Kitaptan Bir Resim.	s.28
4-	Amiral Togo'ya Ait Bir Resim	s.37
5-	"Crossing the T" (T'ye almak) Donanmaların Muharebe Taktik-Vaziyet Planı	s.38
6-	Uzakdoğu'da Savaşta, Japonların Operasyon Hatlarını İhtiva Eden Harp Planı	s.41
7-	Savaş Sırasında Bölgeye Ait Osmanlıca Bir Harita	s.58
8-	Rus-Japon Savaşı Esnasında Bölgeye Ait Osmanlıca Bir Harita	s.85
9-	Savaş Esnasında Rusların Kullandığı Bir Propaganda Afişı	s.94

KISALTMALAR

Adı geçen eser	a.g.e.
Adı geçen bölüm	a.g.b
Adı geçen gazete	a.g.g.
Adı geçen makale (madde)	a.g.m
Adı geçen tez	a.g.t.
Aktaran	akt.
Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Dergisi	AÜHFD
Ankara Üniversitesi Osmanlı Tarihi Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi	OTAM
Aynı eser	a.e.
Aynı yer	a.y.
Bakınız	bkz.
Basım tarihi yok	t.y.
Basım yeri yok	y.y.
Başbakanlık Osmanlı Arşivi	BOA
Cilt	C.
Çeviren	Çev.
Derleyen	Der.
Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi	DİA
Editör/yayına hazırlayan	Ed.
Kamu Hukuku Arşivi Dergisi (Journal of Public Law)	KHUKA
Karşılaştırmamız	krş.
Milli Eğitim Bakanlığı	MEB
Milli Eğitim Bakanlığı İslam Ansiklopedisi	İA
Sayfa	s.
Sayı	S.
Stratejik Düşünce Enstitüsü	SDE
Türk Tarih Kurumu	TTK
Türkiye Diyanet Vakfı Yayınları	TDVY
Yayınlayan	Yay.

GİRİŞ

“On dokuzuncu yüzyılın sonunda emperyalist devletler Pasifik'te hâkimiyet kurma ve Çin'in paylaşılması uğrunda yoğun bir mücadeleye giriştiler. Bu mücadeleye Çarlık Rusya'sı da katıldı. 1900'de Çarlık birlikleri Japon, Alman, İngiliz ve Fransız birlikleri ile beraber Çin halkının yabancı emperyalistlere karşı giriştiği ayaklanmayı eşi görülmedik bir zalimlikle bastırdılar. Çarlık hükümeti daha önce Çin'i, Port Arthur kalesiyle birlikte Liao Tung yarımadasını Rusya'ya teslim mecbur etmişti. Rusya, Çin topraklarında demiryolu inşa etme hakkını elde etti. Kuzey Mançurya'da Doğu Çin Demiryolu inşa edilmiş; onu korumak üzere orada Rus birlikleri üslenmişlerdi. Kuzey Mançurya, Çarlık Rusya'sı tarafından askeri olarak işgal edildi. Çarlık, Kore'ye sıçramaya hazırlanıyordu. Rus burjuvazisi Mançurya'da bir “Sarı Rusya” kurmanın planlarını yapmaktaydı.”¹

Tarihçi Braudel'in sosyal tarih çalışmalarında genellikle vurguladığı bir husus olan; hadiseleri geniş bir zaman diliminde değerlendiren incelemek yaklaşımı hesaba katıldığı takdirde, “300 yıl” ifadesinin nasıl *şimdiki zaman* tanımı olarak ortaya konduğu kolayca anlaşılabilir. Dolayısıyla bugünün dünyasının *şimdiki zaman* olgusu 18. Asır ile başlayıp, bu zaman parçasında meydana gelen tüm oluşların dönüştürdüğü günümüz dünyası ile elbette iç içedir. İtikat esası olarak kendisine, *Dünya ne kadar sömürülürse o kadar müreffeh kılıcı imkânlar ele geçer* denklemini kabul eden tanımlayış, Yerküre'de bir sistem olarak varlık gösterince, çıkar çatışmaları kaçınılmaz olmuştur.

Uzakdoğu'da Rusya, politikasını menfaatleri istikametinde şekillendirmiş, Çin'i kontrolü altına almayı düşünmüştür. Bu coğrafyada hesapları olan sömürge yarışı şampiyonu İngiltere, takiptedir. İngiltere, Japonya'yı maşa olarak kullanıp,

¹ J.V. Stalin, **Eserler**, C.15, (Çev. İsmail Yarkın) Inter Yay. İstanbul, 1938, s.67.

Ruslarla savaşa sokmuş ve İngiltere'den epeyce takviye gören Japonlar, Çarlık Rusya'sını hezimete uğratmıştır. Kore ve Çin'de etki sahasını genişleten Rusya; Uzakdoğu'da İngiliz politik hesaplarını inkitaya uğratmıştır. İngiltere ise bu durumu kontrol altında tutmak ve bölgede Rusları geriletmek maksadıyla Rus- Japon Savaşı'nı planlamış ve organize etmiştir. Japon galibiyeti, beyaz olmayan bir ırkın, Avrupalı bir gücü yenmesiyle Uzakdoğu coğrafyasında *sarı ırk milliyetçiliğini* ortaya çıkarmıştır. Hıristiyan olmayan Asyalı ve mazlum olarak görülen Japon milletinin, Hıristiyan ve Avrupa'nın güçlü devleti Rusya'yı hezimete uğratması, İslam dünyasında memnuniyet uyandırmıştır. Halife-i Müslimin ya da Emirü'l-Mü'minin sıfatını padişahlık makamının fevkinde gören II. Abdülhamid, düşünce, plan ve hesaplarını belli bir vasatta yapmamış, hep meselelerin derununa inmeye çalışmış, sorumlu olduğu İslam Âlemi'nin hiçbir hadiseden zarar görmemesi için muazzam bir gayret ile gizli veya aşikâr çalışmış keskin bir zekâdır. II. Abdülhamid, Uzakdoğu Müslümanları ile sıkı irtibat tesis etmiş ve Çin, Hindistan, Cava, Açe-Sumatra, Sri- Lanka gibi daha birçok beldelerde okullar açtırmış ve camiler yaptırmış, o havalideki Müslümanların maddi manevi terakkileri için âlimler de göndermiştir.² Halife-i Müslimin sıfatı ile başta İngiltere olmak şartıyla tüm gayri Müslim unsurların kalbine korku ilka etmiştir. O elbette kendisine dünya ve ahiret görüşü bakımından zıt olanlara zorlu bir hasım ve fakat emirlik yaptığı İslam Dünyasına ise bahşedilmiş büyük velinimet olarak görülmüştür. Kimi iddiaların aksine sosyal, iktisadi ve askeri gelişmeleri adım adım izlemiş, takip ettiği soğukkanlı ve ihtiyatlı siyaset anlayışı sebebiyle güvenli sahada seyretmiştir. Çin-Japon ve Japon-Rus savaşlarını dikkatle takip etmiştir. Sarayında mufassal şark haritaları bulundurmuş ve bu haritaların üzerinde askeri komisyonda vazifelendirdiği paşalardan detaylı görüş almıştır. Tüm İslam Âlemi Japonlara dua edip, Rusların kahrolmasını arzu ederken, II. Abdülhamid olası bir Japon galibiyetinin Osmanlı'ya pahalıya mal olacağını hesap edebilmiş görünmektedir. Zira Ruslar Japonlara mağlup olurlarsa, Uzakdoğu programını orada nihayete erdirip, yönünü tekraren Batı'ya yani Balkanlara çevirecektir. II. Abdülhamid bu durumun, Balkanları iyiden karıştıracığını düşünmüştü. Rusya, Pan-Slavist

² Ömer Faruk Yılmaz, **Sri-Lanka'da Atan Osmanlı Yüreği**, Yedikita, S.35, Temmuz 2011, s. 16–25.

çalışmalarını artırıp Balkanlar üzerinde etki sahasını ve tesir imkânlarını artırıp Boğazlara yönelebilecekti. Nitekim öylede olmuş Balkan Savaşları ve I. Dünya Savaşı, Rusların Pan-Slavist çalışmalarını merkeze alıp Avusturya-Macaristan ile çatışması neticesinde patlak vermiştir. Şu gelişmeler karşısında II. Abdülhamid, takip ede geldiği denge politikası ekseninde bir sapma, başka bir problem sezmiştir. İngiltere, Rusya'ya karşı izlediği politikalarında Osmanlı'yı destekliyordu çünkü Rusları o bölgede böylece kontrol altında tutuyor ve Boğazlara ve güneye inmesini engelliyordu. Fakat şu durumda, artık Osmanlı orijinli politikasını iptal edebilir ve Japonlar üzerinden Ruslara karşı yeni politik manevralar tanımlayabilirdi.

Doğulu küçük bir devletin, Batılı ve güçlü, aynı zamanda Osmanlı halkının, ortak hafızasında “ezeli düşman” bir devleti savaşta yenmesi³ Osmanlı kamuoyunda sevinçle karşılanmıştır. Savaş başta II. Abdülhamid olmak üzere tüm devlet adamları ve halk tarafından merak ve dikkatle takip edilmiştir. Tezimizin ana hatlarından birinin de başta II. Abdülhamid olmak kaydıyla, Osmanlı devlet adamlarının, Osmanlı hariciyesinin Japon-Rus Savaşı'nın tüm detaylarına olan vukufiyetlerindeki derinliğe belgeler ışığında dikkat çekmek olduğu vurgulanabilir. Belgelerde savaşın seyrine ait gelişme ve olaylarla yetinilmediği; bu gelişmelerin intaç edeceği sosyal ve siyasal problemlere çözümler üretebilmek adına devlet ricalinin layihalarıyla, siyasi manevra imkânlarını kolağan ettikleri tesbit edilebilen hususlardandır. Diğer taraftan Japonların kalkıştıkları modernleşme atılımının, İngiltere ve Amerika tarafından hesaplanmış, planlanmış ve desteklenmiş olduğu noktasına ulaşılmıştır. Japonların bu manada yürüdükleri yol, ilgili kısımlarda izlenebilmektedir. Japonlarda, bu modernleşme ve emperyalist çabanın tohumlarının, Ruslarla giriştikleri savaştan önce Çin'e karşı elde ettiği zaferin Japonlarda tesis ettiği özgüven ve gururda mestur olduğu ifade edilebilir. Japonların Ruslara karşı Batılı emperyalist devletler tarafından desteklenmesi ise; Uzakdoğu'da Rus emperyalist programının geriletilmesi maksadının uzantısı olarak

³ “Doğulu küçük bir devletin, Batılı ve güçlü bir devleti savaşta yenmesi” ifadesinde, Doğulu-Batılı adlandırması, coğrafi tanımlama orjinli olup, hermenötik okuyuş metoduyla, medeniyetler perspektifinden analiz edildiğinde, kullanım yoruma açık hale gelebilmektedir.. Çarlık rejimi ve otokrasisi sebebiyle Rusya Doğulu, giriştiği modernleşme hareketindeki reformları ile meşruti ve anayasal düzenlemeleri bakımından Japonya ise Batılı şeklinde yeniden okuma yapılabilir.

dikkat çekmiştir. Öte taraftan, Çin-Japon Savaşı'nın Japonya ve Çin arasında, Uzakdoğu'nun potansiyel güçleri olmaya aday bu devletlerin muhtemel bir birliğini iptal eden çatışma olarak, Batılı emperyalistler marifetiyle ortaya konmuş olabileceği akla gelmektedir. Çünkü Çin aydınları ve diplomatları Japon birliğine meyilliydi. Bu tüm Uzakdoğu siyaseti açısından müthiş bir birlik olabilirdi.

Çin-Japon Savaşı neticesinde Japonların eline geçen saygınlık; Rusya'ya karşı kazanılan zaferle perçinlenmiştir. Japonya, modernleşme yolunda harcadığı mesainin yanında, girdiği iki savaştan galibiyetle ayrılması sebebiyle Avrupalı devletler statüsünü de elde etmiştir.⁴

Tezin kapsamı ve sınırlılıkları noktasında şunlar ifade edilebilir: Konu bahsedildiği gibi 1904–1905 yılları içerisinde cereyan eden Rus-Japon Savaşı'nın algılanışı meselesi olup, sadece bu dönem içerisinde bu olaya yaklaşım ve bu tarihten sonra savaşın Osmanlı Devleti'nin ve dünyanın; siyasi, sosyo-ekonomik ve sosyo-politik dengeleri üzerindeki tesirâtı ile sınırlandırılacaktır. Savaşın bizatihi kendisi tezimiz için ikincil öneme sahip olup, bu konuda bir değerlendirme de yapılacaktır. Tezimizde ele alınan olay; 1904–1905 yıllarında cereyan eden Rus-Japon harbidir. Bu olay bir takım olguları beraberinde getirecektir. Bu olguların filizlenip olgunlaşması ise öncesi ve sonrasında on yıllar içinde olabilmektedir. Bu sebeple tezimizin zaman sınırı bu iki yıldır. Ancak gerekli hallerde, bu tarihlerin öncesi ve sonrasında yer alan zaman dilimleri içerisinde meseleler ele alınacaktır.

Tezimizde zikredilen coğrafi bölgeler, tezin bölümlerine göre değişebilmekte olup, ana mekân Uzakdoğu coğrafyası olmasına rağmen bu savaş, tesirleri itibariyle tüm dünyayı etkilemiştir. Bu sebeple mekân; olayların geçtiği yere göre ele alınacaktır. Evvela savaşın cereyan ettiği yerler, daha sonra etkilediği yerler, bilhassa Osmanlı ve Osmanlı ülkeleri hatta Balkan ülkeleri tezimizin coğrafi sınırlılığını oluşturmaktadır.

Rus-Japon Savaşı'nın Osmanlı kamuoyundaki tesirleri tezimizin ana konusu olup, savaş, savaşın teferruatı ve savaşın dünyaya farklı cephelerden etkileri doğrudan konumuzla ilgili değildir. Ancak tezin ilk bölümlerinde konuya giriş

⁴ Hakkı Büyükbaş “Meiji Dönemi Japon Dış Politikası ve Bölgesel Rolü Üzerine Bir Değerlendirme”, **Kamu Hukuku Arşivi**, , Yıl 7, Sayı 14, Mart 2004., s. 97-126.

olması açısından, özelde Rusya, Japonya ve Osmanlı, genelde ise; dünyanın umumi ahvaline kısa bir atfı nazar kılınacaktır. Savaşın farklı yönleri ve dünyanın farklı coğrafyalarına etkileri yeri geldikçe incelenebilecektir.

“Rus-Japon Savaşı (1904–1905) ve Osmanlı kamuoyunda yansımaları” hakkında Türkiye’de de yeterince bilimsel çalışma yapılmamıştır.⁵

Bu savaşa ve savaşın muhtelif safhalarına ait külliyat daha ziyade Japonca ve Rusçadır. Bunların ardından ağırlığı oluşturan metinler ise İngilizcedir. Ancak bizim konumuz bizatihi savaşın seyrine ait olmayıp, Osmanlı kamuoyuna tesiri ve algılanış biçimiyle alakalıdır. Bu sebeple o dönemde yazılan, konuyla ilgili Türkçe eserler, hatırat ve Osmanlıca arşiv belgeleri ile zaruri hallerde bazı İngilizce eserler tezimizin ana malzemesini teşkil edecektir.

Tezde inceleyeceğimiz konu; Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde bulunan döneme ait belgelerle birlikte, muhtelif kütüphanelerde bulunan o döneme ait bazı gazeteler "döküman inceleme" yöntemi ile ele alınacaktır. Ayrıca konu ile ilgili olarak bu güne kadar yapılan çeşitli araştırmalar ve hatıratlar "literatür tarama" yöntemine uygun olarak incelenecek ve elde edilen bilgiler tezimize yansıtılacaktır. Mevzunun toplumsal boyutunun yanı sıra kuramsal boyutunun mevcut literatür, belge vs. yardımıyla araştırma, irdeleme ve yorumlama ile zenginleştirilerek, işaret edilen problemin sistematik bir çözümleme ve eleştirisine girişilecektir. Neticede ise çalışma konumuz hakkında tutarlı bir noktaya ulaşılmaya çalışılacaktır.

Tezimizin meydana gelmesinde temel kaynaklarımız en başta **Osmanlı Arşiv Vesikaları** olmuştur. Ali Fuad [Erden] - Osman Senai [Erdemgil] tarafından İstanbul’da Mahmud Bey Matbaasında 1321/1904 tarihinde 5 Cilt olarak hazırlanıp neşredilen, **Musavver 1904–1905 Rus Japon Seferi** isimli eserden istifade edilmiştir. Bunun yanı sıra mebus ayanı Mübahat’ın Almanca’dan Osmanlıca’ya tercüme ettiği Hicri 1330 tarihinde İstanbul’da Mesai matbaasında basılan Doktor

⁵ Bu konuda yapılan İngilizce çalışmalar da yetersiz görünmektedir. Hugh Barton’ın 540 sayfalık *Japan’s Modern Century* kitabında 6 sayfa yani kitabın %1,1 nisbeti, W.G. Beasley’in *The Rise Of Modern Japan* başlıklı kitabında 277 sayfanın 1,5 sayfası yani %0,4 nisbeti, Edwin O. Reischauer’in *Japan, the Story of a Nation* isimli 270 sayfalık kitabının 1 sayfası yani %0,3’lük kısmı, Marius B. Jansen’e ait olan *The Making of Modern Japan* kitabında 510 sayfanın 1,5 sayfası yani %0,2’lik kısmı Japon- Rus Savaşı’na ayrılmıştır. Bkz. Ben-Ami Shillony, “1904–1905 Rus- Japon Savaşı Neden Unutuldu ve Neden Hatırlanmalı?”, **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008.s.89.

İticikava'ya ait **Japonya Tarih-i Siyasisi** ve Miladi 1913 senesinde İstanbul Kanaat Kütüphanesine ait matbaada hazırlanıp neşredilen Pertev [Demirhan] Paşa'ya ait **Rus - Japon Harbinde Alınan Maddî, Manevî Dersler ve Japonların Esbâb-ı Muzafferiyetleri** isimli hatırat kaynakçamızı teşkil etmektedir. İstifade edilen bir başka kaynak eser ise İstanbul'da Mahmud Bey Matbaası'nda 1891 senesinde Mehmed Zeki'ye ait **Japonya'nın Mâzisi, Hâli, İstikbâli** isimli eser olarak zikredilebilir.

Bu konuda yapılmış çalışmalar bahsine gelince tezimizin konusu ile alakalı müstakıl bir çalışma bulunmamakla birlikte, 2001 yılında Ankara'da basılan ve T.C Kültür Bakanlığı'nın Kültür Eserleri dizisinden çıkan F. Şayan Ulusan Şahin'e ait **Türk- Japon İlişkileri (1876- 1908)** isimli eserin üçüncü ve dördüncü bölümlerinde tez konumuz kısmen ele alınmıştır. Yine **Toplumsal Tarih** dergisinin 2008 Ağustos ayında çıkardığı 176. Sayısında, dosya konusu Rus-Japon Savaşı şeklinde ele alınmıştır. Mevzu bahis edilen bu dergide Selçuk Esenbel'in **Savaşın Osmanlı Türkiye'si Üzerindeki Etkisi** adlı makalesi kuşkusuz tezimizle ilgili daha evvel yapılmış bir çalışma olmak hasebiyle irtibatlıdır.

BİRİNCİ BÖLÜM

RUS-JAPON HARBİ

1. SAVAŞ ÖNCESİ RUSYA JAPONYA VE DÜNYA

Savaş öncesinde, özelde Rusya ve Japonya'da, genelde ise; dünyada modernitenin, sanayi devriminin şekillendirdiği yapılanmada, ictimai, iktisadi ve politik hesapların temerküz ettiği mesele pazar ve hammadde bulma kavgasıydı. Bir devletin diğere bir devlet üzerinde, cebir ve hile yoluyla, maddi ve manevi unsurlar bakımından bir otorite olması, o devleti ve halkını etki sahası içine çekmesi sömürü düzeninin çerçeve bir tarifi sayılabilir. *Sömürgecilik* sisteminin günümüzde yaftalanmasında; *sömürgecilik* ifadesi yerine *emperyalizm* deyimini daha yaygın olarak kullanımdadır. 19. Yüzyıl, büyük devlet sayılabilmenin gereği olarak politik hesapların ve uluslar arası ilişkilerin, sahip olunan sömürgeler üzerinden tanımlandığı zamanlar olmuştur.⁶ O dönemin dünyasında mevcut mücadelelerin ve özelde Rus-Japon Savaşı'nın en temel sebebi, bu sömürü sisteminde diğerlerinden bir adım öne geçmek itikadının tatbikat sahasında tezahüründen başka bir şey değildir.

1.1 Rusya

Rusya; tarihi seyri içerisinde siyasi birliğini 16.yy sonlarında temin edebilmiştir. Büyük evlada büyük pay ayrıldıktan sonra, diğere çocuklara ve hanedan mensuplarına kalanı taksim etmek Rus Çarlık geleneğiydi. Bu uygulama neticesidir ki, siyasi birlik yok gibiydi. Rusya'da 1588'e gelindiğinde Rurikoviç Hanedanlığı son bulunca, Rusya'nın tüm ictimai sınıf temsilcilerinin teşkil ettiği meclis, Boris

⁶ Bkz. Fahir Armaoğlu, **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914- 1990)** C.1, Türkiye İş Bankası Kültür Yay., Ankara,1991, s.79.

Godunov'u tüm Rusya'nın Çarı ilan edince bütünlük sağlanır gibi oldu. Fakat Rusya'da otokrasi (mutlakıyet) 1600'lerden sonra Romanof Sülalesiyle kökleşti, üç asrı geçkin bir müddet ber-devam oldu. Rus'ların Avrupaileşmeleri ise Çar I. Petro döneminde (1689–1725) başlamıştır.⁷

Rusya 19.yy süresince farklı coğrafyalarda yeni yerler elde ederek yayılcı politikasını sürdürmüştür. Uzak Doğu'da Pasifik Okyanusu'na ulaşmış, 1866 tarihi itibariyle Amerika Birleşik Devletleri'ne sattığı Alaska'yı, bu dönemde sömürgesi kılmıştır. 1864'ten 1881'e kadar yaptığı savaşlarla, bağımsız Türk Hanlıklarını ve Türkmenleri yenmiş, Türkistan'da geniş toprakları ilhak ederken, Buhara ve Hive Hanlıklarını bağımlı devletçikler haline sokmuştur. Bu baskıcı ve yayılcı politikalarda Osmanlı Devleti merkezi bir yerde konumlandırılmış, bu yaklaşım 1806–1812 Osmanlı-Rus Savaşı'nı, 1828–1829 Osmanlı-Rus Savaşı'nı, 1853–1856 Kırım Savaşı'nı ve 1877–1878 Osmanlı-Rus Savaşı'nı intaç etmiştir. Doğuda Kars, Ardahan ve Batum'u bu savaşlar yoluyla ele geçirmiş, Avrupa'da ise Baserabya dâhil Romanya sınırına kadar olan kısmı alıp, Balkanlar üzerinde nüfuzunu pekiştirmiştir. Rusya Avrupa'nın büyük devletleri arasında yer alıp 19.yy süresince Avrupa'daki tarihi gelişmelerde ihmal edilemez noktada bulunmuştur. Evvelinde Fransız Devrimi esnasında; I. Napolyon dönemi savaşlarına katılan Rusya, Napolyon Bonapart'ın 1812'de Rusya işgalini geri püskürtüp, peşi sıra Paris'e kadar askerî işgallerde bulunmuştur. Mutlakıyetçi bir hanedanın iktidarı hesaba katılınca, Fransız Devrimi'nin tesirlerini kendi bünyesinde en asgari seviyede tutup; takip ettiği siyasetle Avrupa düzeninin şekillenmesine katkıda bulunmuştur. Rusya; Avrupalı büyük devletlerle, özellikle de Osmanlı ve İngiltere ile sıcak denizlere inme politikası ve yayılcı emelleri yüzünden hem Yakın Doğu'da hem de Orta Doğu'da rekabete girişmiştir. Hepten arzu ettikleri gerçekleşmemiş olsa da Türkistan ve Karadeniz'e çöreklenmiştir. Çarların hepsi de mutlakıyet idaresi marifetiyle tesis ettikleri iktidarı muhafaza maksadını öncelemişlerdir. Mutaassıp Ortodoks I. Aleksander (1801–1825), zorba I. Nikola (1825–1855), serflik yapılanmasını reddeden reformcu kimliği ile II. Aleksander (1855–1882), asimile ve Rus olmayana

⁷ Ülker Gürkan, "S.S.C.B Siyasi Rejimi'nin Ana Hatları", **AÜHFD**, C.XXI, S.1-4, Ankara, 1964, s.155-198.

cebir politikaları ile III. Aleksander (1881–1894) ve son çar unvanı ile II. Nikola bu dönemde Rusya'yı yönetmiştir.⁸

II. Nikola'nın babası III. Aleksander (1881–1894) 13 yıl şiddetli bir otokratik anlayışla hükmetti. Cahil, kaba ve görüşü kısa biriydi. Alkolikti. Döneminde Rus olmayan milletleri imha etmek, asimilasyon yegâne görüşüydü. Rusya "milletler zindanı" haline gelmiş ve Rusların gayrisine yaşamak hakkı yok gibiydi.⁹ Dış siyasette de işler kontrol altında değildi, hesapta olmayan gelişmeler oluyordu. 1872'de Almanya, Avusturya-Macaristan ile "Üç İmparator Birliği"¹⁰ tesis eden Rusya, Pan-Slavistlerin propagandaları ve de Rus matbuatının Almanya'ya şedit taarruzları sebebiyle, Almanlarla arayı açtı. Bunun üzerine Bismark, Avusturya-Macaristan ile 1879'da bir anlaşma yaptı. Anlaşmanın temelinde Rus hücumuna mukabil ittifak vardı. İtalya'da buna katıldı. Üçler ittifakı meydana geldi. Rusya siyaseten yalnız kalmış iken Avrupa'nın en kalabalık kara ordularından birine sahip olmanın imkânlarını da hesaba katıp Hindistan sınırına yaklaşma çabası ve Afganistan hevesleriyle İngiltere'yi de büsbütün kızdırmış oluyordu. Büyük kıtlık Rusya'yı tam da bu dönemde yakaladı, iki-üç sene kadar devam etti. 1891-1892'de bu kıtlık ile ekonomi iyice sarsıldı. Fransa'nın mali destekte bulunabileceği anlaşılınca, reel politik yaklaşımıyla, Ruslar Fransızların Alman düşmanlığını kullandı. Fransızlar para verdiler, Ruslar müesseselerini Fransız sermayesinin kollarına bıraktılar. Böylece pekişen ilişkiler; Rusya-Fransa ittifakını getirdi. Almanya-Fransa savaşı olursa şayet, Rusya, askerlerini Fransa saflarında dövüşürme sözü verdi.¹¹ Rusya Balkanları çok dikkatli takip etmekteydi ve büyük korkusu Almanya-Avusturya ittifakı olmuştu.

Emperyalist programının diğer ayağını ise Uzakdoğu teşkil etmekteydi. Çin üzerinde hususi bir politika geliştiriyordu. Çin büyük bir pazar ve stratejik saha olmakla; büyük devletlerin gözünü kamaştırıyordu. Rusya açısından Balkanlar ne ise,

⁸ Memet Yetişgin, "Yirminci Asra Girerken Rusya ve Rusların Türklere Yaklaşımı" **Bilig**, Kış / 2010, S. 52, s.195–230.

⁹ Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi**, T.T.K yay.,Ankara,1993, s.361.

¹⁰ Rusya, Almanya, Avusturya- Macaristan arasında 1872'de yapılan, yazılı olmayan, sözlü bir anlaşmadır. Taraflar Avrupa politikasında birbirlerine destek sözü vermişlerdir. Bkz. Armaoğlu, **a.g.e.**,s.23.

¹¹ Akdes Nimet Kurat, **a.g.e.**, s.362–363.

Uzakdoğu projesi de bir o kadar ehemmiyetli idi.¹² Bu dönemde Rusların “Yakındoğu’da” yayılcı politikasının önünü, Berlin Kongresi’nin muhalif rüzgârı kesmişti. Rusya, yayılış hareketini “Uzakdoğu’ya” kaydırabilmek için bir formül geliştirdi: Sibir ve ötesi demiryolu projesi. Bu proje Rus hudutlarını Japon Denizi’ne yasladığı gibi; Rus nüfuzunu Çin’de etkin kılmak için de tasarlandı. Demiryolu tüm Sibir’i kat edecek, Petersburg ve Vladivastok birbirine raptolacak, ara hat ile Mançurya istikametinden Port-Artur’a ulaşılacaktı.¹³ 19.yy sonu ve 20.yy başında, emperyalist yayılım için, demiryolları en tesirli vasıtalarından birisi olarak kullanılmıştır. Sömürgeciliğin tekâmülünde; özellikle Asya ve Afrika’da demiryolu etkin rol oynamıştır.¹⁴ Rus Maliye Bakanı Witte, Trans-Sibirya Demiryolu için çok gayret etmiş, bunu ideali haline getirmiştir. Bu projede Demiryolu ile Avrupa Rusya’sı ve Asya Rusya’sının birbirine bağlanmasını Rus menfaatlerine gayet uygun görmüştü; dahası Çin’e giden yolların açılıp; Çin pazarına tekstil ürünlerinin arzı mümkün olacaktı. Projeyi, Çin’in kuzeyi açısından siyasal kontrolün temini, neticede ise Pasifik’te palazlanıp söz sahibi olmak şeklinde yorumluyordu.¹⁵ Ruslar; Çin kıyılarını kiralarken de bir program dâhilinde hesaplı hareket ediyorlardı. 1859’da Vladivastok şehrini kurarak projeyi başlattılar. Trans- Sibirya Demiryolu Projesine 1891 senesinde başlandı. Fakat 1896’da Çin ile bir anlaşma yapınca konuyu detaylandırmış oldular. Bir Rus anonim şirketi olan Çin-Doğu Demiryolu Şirketi ihaleyi Rus-Çin Bankası’ndan almıştı. Çin hükümeti aynı zamanda bu şirkete hat boyunca maden işletme, ticaret, üretim izni de verdi. Uzakdoğu coğrafyasında Rus emperyalizmi; Sibir ve ötesi demiryolu projesi ile teşekkül ettirilmişti ve II. Nikola ile anılacaktı. Asya Coğrafyası’nda Japonya’nın planlarını akamete uğratan bu Rus yayılımı; gerilimi tırmandıracaktı.¹⁶

Bu dönemde Çarlık Rusya’sı; toplumsal, kültürel, ekonomik, siyasal bir evirilmenin anaforunda, Romanof Hanedanı ise tahtında çarlığın çöküşüne koşmaktadır. Rusya’da insanî hakların, ekonomik durumların, refah seviyesinin artırıldığı ve güçlendirildiği bir yaşam ve devlet özlemi içerisinde olanların sayısı

¹² Muharrem Tümay, **Siyasal Tarih**, İmge yay., Ankara, 1995, s.125.

¹³ Akdes Nimet Kurat, **a.g.e.**, s.362–363.

¹⁴ Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s.81.

¹⁵ Oral Sander, **İlkçağlardan-1918’e Siyasal Tarih**, İmge yay., Ankara, 1989, s.159.

¹⁶ www.turktotalwar.com/index (05.02.2011).

giderek artıyordu. Pan-Slavcıların kutsal olarak gördükleri bir hanedan etrafında merkeziyetçi ve güçlü bir devlet isteyenlerin sayısı oldukça azalıyordu. Dünya’da sosyal, ekonomik, politik, kültürel, siyasî ve entelektüel duruşları dönüştüren Fransız İhtilali, Sanayi Devrimi, milliyetçilik, sosyalist hareketler gibi devrimler ve yenilikçi-değişimci hareketler Rusya üzerinde oldukça etkili olmuştu.¹⁷

Japon-Rus Savaşı başlamadan evvel Rusya’da iç karışıklıklar had safhadaydı. Bununla ilgili olarak 19 Kânûn-i evvel 1322 Petersburg sefiri Hüseyin bin Hasan Hüsnü’nün II. Abdülhamid’e aktardığı malumatlar şöyledir:

“Atûfetlü Efendim Hazretleri

Rusya’da vekâyı’-ı fecî’â devâm ediyor. İki gün akdem (Flaskof) istasyonunda bir yolcunun üzerinde bulunan bir bomba patlayarak istasyonu kâmilten tahrîb etmiş ve yirmi kişinin yaralanmasına sebebiyet vermiştir. Geçen gün (Umaşk) vâlîsi ma’iyyetinde bulunan bir kazak ve bir zabtiye ile birlikde katledilmiştir. Hocabeğde (Greguvar Mirsik) vapurunun tayfası isyân etmişlerdir. (Rus) gazetesinin neşriyâtına nazaran şehr-i mezkûr civârında yüz kadar tâ’ife bir miting akdetmişler ve mahall-i mezkûra askerî vürûdu üzerine dağılmışlardır. İçlerinden biri yaralanmış ve bir kaçı tevkîf edilmiştir. (Nejni Novogorod) ve “Mohlif” vilâyetlerinde hâl-i ihtilâlin devâmı üzerine idâre-i örfiyye-i fevka’l-âde altı ay daha temdîd edilmiştir. Politika fırkaları intihâbât-ı cedîde ile iştiğâl etmektedirler. Hükûmet tarafından tasdik olunmayan fırkaların teşebbüsât-ı ihtilâl-cûyâneleri, nizâm ve kânûna tevfiikan, kemâl-i şiddetle ta’kîb edilmektedir. Kafkasya vâlî-i umûmîliğinin gelecek sene bidâyetinde lağv edileceği ve re’îs-i vükelâ Mösyö (İstolipin)in dâhiliye nezâretinden isti’fâ ile yalnız riyâset-i vükelâda kalacağı rivâyet olunmaktadır. (Borsa) gazetesinin rivâyetine nazaran Kafkasya vâlî-i umûmîsi memâlik-i mahrûse-i şâhânedan ve İran’dan gelen Ermenî râhiblerinin Kafkasya’ya duhûlünü men’ etmiştir. Avrupa ve Rusya matbû’âtı bir müddetden beri Rusya ile Japonya arasında bir ticâret mu’âhedesini akdi için bura Hâriciye nezâretinde müteşekkil konferansın müzâkerâtı hakkında çok rivâyâtda bulduklarından bu bâbda hakikat-i hâlin beyânı zımında Rusya hükûmeti

¹⁷ M. Yetişgin, a.g.m, s.195–230.

tarafından bu kere neşr edilen tebliğât-ı resmîyede Japonya devletinin Portsmun mu'âhedesinin on ikinci bendi hükmünce tanzîm olunacak ticâret mu'âhedesinde bir çok yeni teklîfât derci metâlibinde bulunduğu cihetle her ne kadar müzâkerâtda ba'zı müşkilâta tesâdüf edilmiş ise de en ziyâde mahzar-ı müsâ'ade olan millet hakkında icrâ oluna gelen mu'âmele usûlüne tevfîkan mezkûr metâlib hakkında ittîfâk hâsıl olduğu ve işbu tekâlîfden fazla olarak Japonya hükûmeti diğer yeni metâlibde bulunduğu ya'ni seyr-i sefâ'inin (Songari) nehrinde serbest olması ve (Amur) eyâletlerinde Japonya şebenderhânelerinin teşkîliyle Asyâ-yı Rûsinin her tarafından pasaport i'tâsı hakkında Japonya tebe'asına teshîlât gösterilmesi ve Mançuri hudûdunun usûl-i mahsûs ittihâziyla tarafeyn ticâretine teshîlât ve mu'âvenât gösterilmesinden ibâret olduğu ve fakat mezkûr tekâlîf Rusya hükûmetinin menâfi'-i iktisâdiyyesiyle külliyyen muğâyir olduğu gibi aksâ-yı şarkın mevcûdiyyet-i siyâsiyyesine halel getireceğinden mezkûr konferans el'ân bu bâbda müzâkerât-ı cedîdeye mübâşeret etmemiş olduğu ve sayd-i mâhî mes'elesinde her ne kadar Rusya hükûmeti (Portsmun) mu'âhedesinin onbirinci bendi ahkâmınca Japonya deniziyle (okhonsk) ve Behrenk denizlerinin Rusya sevâhilinde balıkçılık etmelerine müsâ'ade edeceğini ta'ahhüd etmiş ise de bu husûsda olhavâlîde iskân edecek ahâlinin menâfi'ini ihlâl edeceği mes'elesi pîş-nazara alındığından bu bâbda vâki' olan Japonya teklîfâtını Rusya hükûmetinin kabûl etmediği beyân edilmiştir. Ma'rûzât-ı bendegânemin mübârek Hâk-i pâ-yı kerem-ihtivâ-yı hazret-i velî-ni'met-i a'zamîye arzı müsterhamdır. Olbâbda ve her hâlde emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir.

Yâver-i Ekrem-i hazret-i şehriyârî Petersburg sefîri Hüseyin bin Hasan Hüsni¹⁸

¹⁸ Y.PRK. EŞA 49- 89.

1.2 Japonya

Japonların dilinde ülkelerinin adlandırılışı “Nippon” ya da “Nihon” olarak geçer. Yani “güneşin kaynağı”.¹⁹ Japon efsanelerine göre güneş ilahesi Amaterasu neslinden gelen imparatorluk sülalesi kutsanmış bir imparatorluk geleneğini tarihinin başından beri itibar sürdürmüştü. M.Ö 660’larda tesis edilen feodal yapı milattan önce 97’ye kadar devam etti. Şinto dini Amaterasu’nun tüm halkın ilahı olduğunun ilanı ile genişledi. Güney’de kurulan ilk müstakil devlet Yamato; menşei Çin ve Kore olan bazı felsefi düşüncelerle harmanlanmış Şintoizm’in etkisi altındaydı. 538’de Kore üzerinden taşınan Budizm öğretisi ile inanış çeşitlendi. Başkent Nagaoka’ya 784’te taşınmasıyla; asillerle din adamlarına özel mülkiyet hakkı tanınırken çiftçiler ağır vergilere icbar edildiler. Konfüçyanizm’in tesiriyle toplumsal yapıda değişimler yaşanması, askeri sınıfın teşekkülünü ve bu gruhun güçlenmesiyle bir samuray toplumunu intaç etti. XI. ve XII. yüzyıllarda yüz elli sene civarında, ülke; veliaht olan çocuklara idare ettirildi fakat bu yönetim modeli, ihtiyar imparatorların aristokratlara yönetimi kaptırmamak için buldukları bir yoldu. Yaklaşık yedi asır devam edecek olan derebeylik sistemi, 1192’de askeri hükümet kurup şogunluğunu ilan eden Yoritomo ile başladı.

Japonya’ya 1542’de misyonerlik maksadıyla ilk gelen batılılar, Portekizliler olmuştur. 1549’da İspanyol papaz Xavier’in gelişiyle yaklaşık 30–40 yılda; 100 bin Japon Hıristiyanlaştı. XVI. yy başlarından itibaren İspanyollar, İngilizler ve Portekizliler Japon adalarına sık gelir gider oldu. Japonlar da Kore ve Çin’e gitmeye başladılar ve XVII. yy itibarıyla Pasifik’e de açıldılar. 1616’da Hirado ve Nagasaki dışındaki limanların yabancılara kapatılmasının en önemli nedeni; 500 bin civarında Japon’un Hıristiyanlaştırılmış olmasıydı. Misyoner kitapları dahi yasaklandı. Bu esnada hükümdar, Tokugava soyundandı ve Yedo’da (Tokyo) hükümet ediyordu. Japonların dış dünyaya kapandığı bu dönemde derebeyler, samurayları vasıtasıyla köylüyü ezdi. Ülkeye giriş ve çıkışlar yasaklandı hatta büyük gemi yapılmasına müsaade de edilmedi. Kapanma dönemi ülkeyi dış savaşıardan uzak tuttuysa bile;

¹⁹ Hee-Soo Lee(Cemil), İbrahim İlhan, **Osmanlı Japon Münasebetleri ve Japonya’da İslamiyet**, TDVY, Ankara, 1989, s.3.

Japonların dünya ile irtibatlı bir devlet olmalarını iki yüzyıl ötelemiştir.²⁰ Japonya Avrupa'ya kapılarını kapattığı dönemde medeniyet; batıda ve doğuda hemen hemen aynı seviyede bulunduğundan münasebetleri kesmekte hiçbir zarar ve tehlike görmüyorlardı. Amerikan filosu ansızın Japon Denizi'nde görülürince; bu hız ve teçhizata malik bu harp gemileri Japonlarda hayret ve dehşet duygularını peyda etmişti. Değil böylesine bir filoyu görmek Japonlar daha Amerika Devleti diye bir hükümeti bile bilmiyorlardı²¹ Amerikalı amiral Matthew Perry 1854 yılında savaş gemilerinden oluşan filo ile Japon adalarına gelerek bazı anlaşmalar yaptı. Bazı limanlar ticarete açıldı.²² Japon hükümeti hangi şartlar altında olursa olsun bir *hükümet-i ecnebiye* ile yakınlaşmanın ve münasebetin her halükarda zarar getireceğine inanıyordu ve bu inzivayı her hangi bir savaşa karşı hazırlık için vakit saymakla müteselli idi. Amerikan zırhlıları ikinci defa Japon limanlarına gelmesiyle bunları Rusya, İngiltere, Fransa gemileri takip etti. Hepsi de imtiyazlar talep ediyorlardı.²³ Dış dünya ile temas başladı. Batılı devletlerden Amerika, İngiltere, Rusya, Hollanda ve Fransa ile 1854–1856 arasında ticari anlaşmalar yapıldı.²⁴ Avrupa devletleri ile yapılan anlaşmalar esasen Japonya'nın tüm hukukunu gasp ediyordu. Japonya bir müstakil devlet olmaktan ziyade tüm Avrupa'nın bir müstemlekesi gibi muamele görüyordu. Avrupalıların kopardığı imtiyazlar çoktu. Bu kapitülasyonlar yüzünden hiçbir Avrupalı suç işlese bile Japon mahkemesinde yargılanamayacaktı. Yerlilerin ve yabancıların davası ilgili konsoloslukta görülecekti. İşi o dereceye vardırıdılar ki; 1 Mayıs 1886'de Tokyo'da icra edilen bir konferansta Japonların Hıristiyanlığı resmen kabul etmelerini dahi istediler.²⁵ İmparator, şogunun imza ettiği bu anlaşmaları kabul etmedi. Derebeyi Yoşinobu 1867'de, tüccarların, halkın ve diğer derebeylerinin tazyikiyle İmparator Meiji'ye iktidarı terk etmek zorunda kaldı. Yedi asır süren Tokugava dönemi son buldu.²⁶ Japonya'da yönetim zafiyete düşünce, batılı devletler Japonya'da suç işleyen vatandaşlarının kendi konsolosluklarında yargılanması şeklindeki maddeyi kabul

²⁰ Yuzo Nagata, “Japonya”, **DİA**, C.23, İstanbul, 2001, s. 571–576.

²¹ Iticikava, **Japonya Tarihi Siyasisi**, çev. Mübahat, hicri 1330, İstanbul, s.17.

²² Nagata, a.g.m., s.571- 576.

²³ Iticikava, a.g.e. s.18.

²⁴ Nagata, a.g.m., s.571- 576.

²⁵ Iticikava,, a.g.e, s.19.

²⁶ , Nagata, a.g.m., ss. 571–576.

ettirdi. Esasen bu uygulama bir hakareti de bünyesinde barındırıyordu. Japonya’da hukuki bir nizam yok demeye getiriliyordu. Batı, bu eski kovboy numarasını hep çeke gelmiştir. Tüm bu uygulamalar Doğu’ya siz gerisiniz mesajını vermeye matuftu. Bu dayatmacı politik yaklaşım, kültür ve medeniyet transferi için zemin etüdü sayılabılırdi. Japonya’nın bu uyarılmalar neticesinde refleksleri çalıştı ve motive oldu. Japonya topyekûn modernleşme uğraşına girdi.²⁷

Meiji dönemi, muhtevasında; 1868–1912 seneleri arasında *Meiji Restarosyonu* diye bilinen bir dizi düzenlemeleriyle, Japonya’nın sayılı dünya devletleri arasına entegrasyonunu tesis eden yoğunluğu barındırır. İmparator Meiji ; Sarayı Kyoto’dan Tokyo’ya taşıdı. Toplumsal yapıda düzenlemeler yaptı, yabancı karşıtlığı ile mücadele etti. Topyekûn ülkenin dışa açılmasına gayret etti.²⁸ Amerika ve Avrupa’ya birkaç bin öğrenci gönderdi.²⁹ Samuray geleneği yerine modern askeri yapıyı teşekkül ettirdi ve modern ordunun eğitimlerini Fransızlara havale etti. İngilizlere ise donanmanın modernize edilmesi işi verildi. Samuraylar askeri sınıf içindeki bu yenileşme hareketlerini hazmetmeyince 1877 tarihinde *Satsuma İsyanı* patlak verdi. Samuraylar modern orduya mağlup oldu. Ticaret deniz aşırı hale getirildi, teknik manada bir hayli gelişme oldu. Derebeylerin topladığı vergilere düzenleme getirilip; vergiler devlete toplanmaya başlandı. İmparatorluk başkenti yapılan Tokyo ve Yokohama arası demiryolu 1872’de tamamlandı. Meclisin dahi imparatorun emriyle açılıp kapanabileceği ve İmparatorun iktidarını berkiten yeni anayasa 1889’da yürürlüğe kondu.³⁰ 1894 senesinde İngiltere menfaatlerini hesaba katarak ülkenin yabancılara tümünden açılmasını istediği için; Japonya’da ticaret maksadıyla bulunan kendi vatandaşları için Japon hukukunu kabul edince, Japonlar sevindiler. Meiji iktidarı dış ilişkiler yönünden amacına ulaşmış saydı kendini. Uzun

²⁷ Louis Allen, **Japonya 20.Yüzyıl Dosyası**, Milliyet yay., İstanbul, 1979, s. 37.

²⁸ 1875 senesinde Paris’te düzenlenen II. Uluslararası Coğrafya Kongresi’ne ilk defa bir coğrafya heyeti gönderilmiştir. Kongreye 22 devlet katılmıştı. Bkz. Şahin Oruç, **Osmanlı Dönemi Coğrafya Ve Coğrafya Öğretimi**, Beyazkalem yay., Ankara, 2006, s.49.

²⁹ “Çünkü evvelen Japon bu son kırk sene zarfında İngilizlerin terbiyesi sâyesinde ileri gitmiş, sâniyen kulunuz Avrupanın birkaç husûsiyle (Haydelberg ve Münih) dâru’l-fünûnlarında bulunduğumda ecnebî talebesinin yüzde yirmi beşi Japonlu idi. Bu genç binlerce Japonlar ve diğer taraftan İngiltere tersanelerinde tahsîl etmiş Japon zâbitleri memleketlerine avdet eylediklerinde Japon imparatoru (Mikado) bunları birer sûretle taltif ile lâzım gelen esbâb-ı terakkiyyâtı ihzâr ve bunlar ise kemâl-i iffet ve istikâmet ve sadâkat ve gayretle çalışarak bu sâyede bu derece-i terakkiyyâta vâsıl olmuşdur.” Bkz.Y. PRK. SGE 10- 15.

³⁰ Nagata, a.g.m., s. 571- 576.

zamandır biriktirdiği kompleksleri pansuman edilmişti. Japonların çıkardığı ders; sömürmezse sömürüleceği, almazsa alınacağı, yıkmazsa yıkılacağıydı. Kararlıydı Japonya. Modernize olup, batılılaşacaktı. Sömürecek ve semirecekti. Japonya’da XX. yüzyılın eşiğinde savaşlar dönemi başlıyordu. İhtiyar Çin başlangıç için iyiydi.³¹ Çin ile ilişkilerin bozulmasında görünür sebep Kore olacaktı. Fakat özünde mesele Çin üzerindeki Rusya ve Japonya çekişmesidir.³² Meiji Restorasyonu Japon ekonomisine ivme kazandırınca; kaynaklar yönüyle zengin olan Kore; hem bir hammadde yatağı ve iyi bir pazar sayıldı. Asya’da emperyalist yayılım için Kore kapı mesabesindeydi. Aynı zamanda Asya üzerinden kendisine yönelecek bir tehdit açısından da Kore stratejik noktaydı çünkü Kore; o dönemde Çin’e tabi bir kraliyettir ve muhtariyetle yönetiliyordu. Tüm bu ifade edilen etkenler sebebiyle Japonya Kore ile 1870 senesinden sonra daha etraflıca ilgilendi. Kore ordusunun modernizasyonu Rus subaylara havale edilmişti. Rusya, Port Lazarev limanına bu hizmetine mukabil yerleşti. Rusya’nın Kore’ye yerleşme tehlikesi Uzakdoğu’da dengeleri Rusya lehine bozacaktı ve bu olay Japonları tedirgin etti. Yirmi senede Çin ile olan ilişkiler iyice yıprandı. Kore’de Çin’in desteklediği muhafazakâr Yı sülalesi ve Japonya yanlısı ilerici Min ailesinin mücadelesi vardı. Japonya 1884 yılında el altından Min Hanedanı vasıtasıyla darbe girişiminde bile bulunmuştu. Çin askerlerini sevk etti. Japonya da asker yolladı. 1885’te bir anlaşma yaptılar ve bir daha karışıklık çıkarsa istişare ederek birlikte müdahale edeceklerdi. Japonya’nın Kore’yi hiç boş bırakmamak isteşininin temel sebebi; Rusya’nın Sarı Denize veya Kore üzeri sıcak denizlere inmek tehlikesidir. Bu tehlike neticede; Rusya’nın Uzakdoğu yayılım projesiydi. Japonya ile Kore’nin ticari ilişkileri iyiydi ve pek çok Japon bu ülkedeydi. Japonya bunu kullandı ve Kore’nin iyi yönetilemediğini, kendi vatandaşlarının zarar gördüğünü beyan etti. Japonya Çin ve Kore’ye 25 maddelik ıslahat layihası tebliğ etti. 1894 senesinde Japon dostu Tonghank Partisi Seul Hükümetine karşı ayaklanınca, Çin üç bin asker ile yardıma vardı. 1885 anlaşmasını hatırlatan Japonya derhal on sekiz bin askerini sevk etti. Rusya Japonya’nın Kore’yi ilhak etmesinden endişeliydi. Japonya bunun olmayacağına teminat verdiyse de arka planda Çin

³¹ L. Allen, a.g.e., s.37-38.

³² Şayan Ulusan Şahin, “Bazı arşiv belgelerinde ve Ahenk Gazetesi’nde Çin- Japon savaşı (1894–1895)”, **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1, S.2, s.79–91.

askerlerinin ülkeden çıkarılması için gizli anlaşmalar yapmaya çalışması bardağı taşıran son damla oldu.

Çin 1 Ağustos 1894'te Japonya'ya savaş açtı. Kara muharebelerinde ezici bir üstünlüğe sahip olduğu anlaşılan Japonya Pekin'i dahi tehdit edecek kadar ilerledi. Formosa (Taiwan) adasını ele geçirdi. Güney Mançurya dahi Japon kontrolüne geçmişti. Çin mağlup oldu. Çin Amerika'nın aracılığını talep etti ve barış istemek zorunda kaldı. İki devlet arasında 17 Nisan 1895'te Shimonoseki Barışı imzalandı. Sonuçta Kore bağımsızlığını aldı. Formosa ve Piskador adaları Japonların eline geçti. Liao-tung yarımadasını da alan Japonlar Asya kıtasına ayak basmış oldu. Çin Japonya'ya epeyce tazminat ödedi. (750 milyon Frank)³³. Çin bu yenilginin muhasebesini kendi içinde elbette yaptı. Diplomatlar ve aydınlar yenilgiyi sorguladı, sömürge olmamayı Avrupaileşmekle eşitlediler. Yenilik hareketleri, teknik ve teknoloji transferi ile ekonomilerini düzenleyeceklerdi. *Boxerler*³⁴ olarak adlandırılan muhafazakâr kesim Avrupalı düşmanlığı ile tüm bunlara karşı çıkıyordu. Bu savaş tüm Avrupalı devletler tarafından dikkatle takip edildiyse bile iki ayrı kutup; İngiltere ve Rusya menfaatlerine uygun şekilde, arka planda diplomatik hesap peşinde oldular. İngiltere Uzakdoğu'da Rusya'nın yayılmasını istemediği için Japonya'yı; Rusya ise Uzakdoğu'da Japonya'nın rekabetini istemediği için Çin'i desteklemiştir. Neticede Shimonoseki anlaşması en çok Rusya'yı tedirgin etmiştir. Shimonoseki anlaşması sonunda, Japonların eline geçen hâsılat; Rusya'yı Uzakdoğu'da yayılma amacına götürecek olan yolda, Rusya'nın Mançurya ve Kuzey Çin araçlarını iptal edecek pozisyondaydı. Rusya için maliyet çok artacaktı. Trans-Sibiryen demiryolu Vladivostok kentine direkt olarak Mançurya üzerinden gelebilirdi fakat şimdi Amur nehrinin etrafını dolaşması gerekecekti. Rusya Liao-tung için diplomatik bir yol takip etmeye karar verip; Fransa, Almanya ve İngiltere'ye müracaat etti. Fransa müttfikini küstürmemek için destek sözü verdi. Almanya

³³ Şayan Ulusan Şahin, **a.g.m.** Bu makalede savaş tazminatı olarak Çin'in Japonya'ya 110 milyon İngiliz lirası ödeyeceği belirtilmiştir. Bir başka makalede ise tazminat 360 milyon yen olarak geçmektedir. Bkz: Mehmet Beşikçi, "(1894–1895), Çin- Japon Savaşı- Japon Emperyalizminin Yükselişi", **Toplumsal Tarih**, S.161, s.61,

Hakkı Büyükbaş, a.g.m., 360 milyon altın Yen = 38 milyon Sterlin.

³⁴ Orijinal adı "I Ho Chü'an " olan örgüt; Avrupa'da Boxerler yani haklı yumruklar, ahenkli yumruklar olarak bilindi. Bkz. Fahir Armaoğlu, **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, Alkım yay.,İstanbul, 2006, s.1073.

Rusya'nın Uzakdoğu'ya odaklanmasını, savaşa sürüklenmesini ve Avrupa siyasetinde gerilemesini istediği için destek sözü verdi. İngiltere, Uzakdoğu politikasının temelini teşkil eden Çin'i parçalamamak ilkesini göz ardı edip, Japonya tarafında oldu. İngiltere'ye göre Uzakdoğu'da palazlanmış bir Japonya, Rusya'nın yayılmacı politikasına set çekmek anlamına gelmekteydi. 1895 Nisanında Rusya, Fransa ve Almanya *Dreibund* denilen üçlü müdahalelerini, üslubu sonradan yumuşatılan nota³⁵ ile tesis ettiler. Kore'nin bağımsızlığı tehlikede denilip Japonya'nın Liao-tung yarımadasını terk etmesi meselesi dayatıldı. Japonya kabul etti fakat bu dayatmayı Rusya ile ilerde bir savaşın mukadder olduğunun işareti saydı. Hazırlanacaktı. Teknik, askeri, lojistik ve donanma olarak Avrupa devletlerine karşı hazırlanacaktı. Parlamento kararı ile asker sayısı dört katına çıkarıldı.³⁶ Donanma 33 gemiden 67 gemiye çıkarılıyordu. Demiryolu yapımına, telgraf ve lojistik hizmetlerin daha iyi seviyeye getirilmesine çalışıldı.

1.3 Savaş Öncesinde Dünya

Almanya birliğini tesis ettikten sonra süratle sömürgecilik yarışına dâhil olmuştu. Sömürgeci diğer devletlerdeki tedirginliğin temel sebebi; kimin daha çok ve mümbit sömürgeler elde edeceği meselesiydi. Almanya'nın iştahı açıldı ve gerçekten diğer Avrupa devletlerini tedirgin ediyordu.³⁷ Bismarck, İtalya'nın sömürü stratejilerini şekillendirmeye başladığını hissedince, bunlardan muhkem bir müttefik olmaz diye düşündü. Bismarck, 1879 senesinde tesis edilmiş olan Almanya- Avusturya – Macaristan ittifakının sağlamlığına inandı. Bismarck, Rusya-Fransa ittifakından çekinmiş olmakla birlikte İngiliz-Rus yakınlaşmasına mani olabilmek için 1889'da ittifak teşebbüsünde bulunmuş fakat İngilizler yanaşmamıştı. Almanya'nın politik harekât tarzının Avrupa kıtası eksenli olmasına özen göstermişti. Alman şansölyesine

³⁵ Japon Hariciye Bakan Yardımcısı Hayashi'nin girişimleri neticesinde üçlü ittifak tarafından verilen notanın üslubunun daha nazikâne olması temin edildi. Alman sefiri verdiği muhtırada işin savaşa kadar gidebileceğinden bahsediyordu. Bkz. L. Allen, a.g.e., s.41.

³⁶ 145 bin asker yeni ödenekler ayrılmak suretiyle 500 bin'e çıkarıldı. Bkz. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s. 1073.

³⁷ Servet Avşar, "Birinci Dünya Savaşı'nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti," **OTAM**, S.14, s.70.

bu politikasını uygularken en büyük desteği, aynı muhafazakâr anlayışa sahip olan Alman İmparatoru I. Wilhelm vermişti. Fakat II. Wilhelm liberal ve dominant bir karakter olması sebebiyle yayılcı siyaset güdecek ve hızla ilerleyen Alman endüstrisine Pazar temin etmeye çalışacaktı. II. Wilhelm *Berlin-Bağdat Demiryolu Projesi*'nin ilk etabı kabul edilen Haydarpaşa-İzmit demiryolu imtiyazını Deutsche Bank'ın almasını sağladı. Osmanlı Devleti ile münasebetlerini sıcak tutmaya çalışması da Bismarck politikası ile tezat teşkil ediyordu çünkü Rusya'ya önceden verilen sözlere ters hareketlerdi bunlar. Fransa'yı savaşta yenmişlerdi. Avrupa politikası içinde Fransızları zayıf ve yalıtılmış konumlarında sabitlemek Almanya'nın arzusuydu. Almanya ve Fransa rekabeti nasıl üçlü ittifakı intaç ettiyse; Almanya ve İngiltere rekabeti de üçlü itilafı teşekkül ettirdi.

Fransa'ya gelince; bu devlet politik olarak izole edilmekten kurtulmak istiyordu. Savaş yorgunuydu. Sömürü bölgelerinde çıkarlarının en az çatıştığı, politik bünyesine uygun müttefikler aramaktaydı. Almanya hariç. 1870–71 savaşlarında Alman şamarının sadmesiyle tökezleyen Fransızlar, Almanlara karşı intikam hırsıyla doluydular. İtalya ise; eski Fransız sömürgelerine musallat oluyordu.³⁸ Fransa İngiltere'ye yaklaşmak istedi fakat netice alamadı. İngiltere Almanya- Avusturya-Macaristan ittifakının hedefi olmayı istemedi. Fransa Rusya'ya yaklaştı ve kabul gördü. Ortak payda Alman düşmanlığı oldu. Balkanlarda, Rus menfaatlerine ve Rusya'nın Pan-Slavist propagandalarına Avusturya- Macaristan zaten tersti. Bir de buna II. Wilhelm'in Osmanlı ile yakınlaşması eklenince Fransa ile Rusya'nın ittifak sebebi vücut buluyordu.

İngiltere ise genelde tarafsızlık ve denge politikasının yürütücüsü konumunda oldu. 1871 senesi kıta Avrupa'sında yeni yapılanmaların yürürlüğe girdiği tarihtir.³⁹ Almanya'nın ve İtalya'nın güçlenmekte oluşundan tedirgin olan İngiltere; Avrupa'da nötr görünüp, siyasi ilişkilerini dengelerken, Avrupa haricinde ise geleneksel sömürge takibatından taviz vermedi. Bir yandan hammadde teminine

³⁸ İtalya Kuzey Afrika'da Fransa'ya rakipti. 1881 senesinde sürpriz yapan Fransızlar Tunus'u işgal edince, İtalyanlar; *Kuzey Afrika'ya Sömürü Yarışı*'nda tek başlarına yapamayacaklarını anlayıp; müttefik aramaya koyuldu. Bkz. Muharrem Tünay, a.g.e., s.141.

³⁹ 1871 senesinde Bismarck; yapılan çetin savaşlar neticesinde Alman birliğini tesis etmiş olmakla, Alman İmparatorluğu'nu ilan etmişti. Avrupa'da dengeleri değiştiren bu yapılanma İngiltere'nin bundan sonraki dış politikası için de belirleyici olmuştur. Bkz. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.485.

önem verirken⁴⁰; öte yandan ülke pazarlarını kontrol altında tutmasına imkân sağlayacak politikalar üretiyordu.

Avusturya-Macaristan İmparatorluğu, Prusya mağlubiyetinin ardından kabuğuna çekilmiş göründü ve sadece Balkanlarla alakalandı. Balkanlara yönelik ürettiği mahallî politikaları, beynelmilel sahada güç dengelerinin rotasını da tayin etmekteydi. Slav karşıtı politikalarıyla Rusya'nın canını sıktı. Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun Almanya ile ittifakı ihtimali ise; o dönemde Rusya'nın Balkanlar için duyduğu temel endişedir. Rusya zaviyesinden Balkanlarda, Osmanlı ve Uzakdoğu'daki yayılmacı emellerinin önemi aynı gibidir. Bu anlayış birçok büyük menfaat çatışmasının merkezinde olacaktır.

İtalya birliğini tesis etmiş olmasına rağmen Avrupa politikalarının temelini, tarihi rakibi Avusturya-Macaristan İmparatorluğu'nun hamleleri oluşturuyordu. Sonradan giriştiği hızlı endüstriyel atak ve hammadde-pazar arayışı, İtalya'nın emperyalist hesaplara sarılmasında teşvik ediciydi. İtalya'nın yeni bir savaşı göze alamayacak oluşu da başta İngiltere'nin ve diğer sömürgeci devletlerin hilafına olacak politikalar üretmesine engel teşkil ediyordu.

Amerika'nın dış politikasının temel taşı 1823'te beşinci başkan James Monroe'nun sunduğu manifestodur. Sonradan *Monroe Doktrini* adını alan bu bildiride; Amerika'nın Avrupa devletlerinin işlerine müdahalesinin olamayacağını, fakat aynı zamanda, Avrupa devletlerinin de Amerika kıtasının meselelerine karışmaması gerektiği ifade ediliyordu. Monroe bu şekilde Latin Amerika'yı her bakımdan kontrol altında tutabileceğini hesaplıyor ve ilk etapta Amerika'nın emperyalizm programının ana hatlarını çiziyordu. Bu izolasyon stratejisi bir dereceye kadar tesirli oldu. Fakat iş Uzakdoğu ve Pasifik adalarına gelince başta Japonya ve Rusya olmak üzere çatışmalar baş gösterecekti.⁴¹

⁴⁰ Afrika sömürgeleri, Mısır ve Hindistan gibi ülkeler hammadde temininde İngiltere için vazgeçilmezdi. Bkz. M. Tünay, a.g.e., s.123.

⁴¹ *Rus- Japon Harbi* evvelinde dünyanın diğer devletlerinin ahvaline dair bkz. M. Tünay, a.g.e., s.139-144; Servet Avşar, a.g.m., s.70; Fahir Armaoğlu, **19.yy Siyasi Tarihi**, s.991; Oral Sander, a.g.e., s.154-170.

2. SAVAŞIN SEBEPLERİ, SEYRİ VE SONUÇLARI

1904–1905 Rus-Japon Savaşı uzun vadede sebep olacağı sonuçlar bakımından yakınçağ siyasi tarihinin en mühim harplerinden biridir denilebilir. Endüstri devrimi sonrası; yüz binlerce askerin, makinelerin, soğuk ve sıcak demir parçalarının, bolca mermilerin, topların ve tüfeklerin seferber edildiği “ilk modern, son centilmence savaş” diye bilinmektedir. 1904–1905 Rus-Japon Savaşı, sadece Mukden’de 250 bin Japon askerine karşın 370 bin Rus askerinin hesaplaşmasıdır. Mukden’de 150 km² bir arazide; toplam 570 bin neferin dövüştüğü ve yarıya yakınının öldüğü savaştır⁴². 33 bin km yol kat eden Baltık donanması⁴³ ile neredeyse 10 bin km uzunluğa sahip Trans-Sibirya demiryolu ağıyla, lojistik manada uzakların yakın edilmeye çalışıldığı bir savaştır. Savaş kurallarına uygun hareket edilmiş ve düzenli askerler ile harp edilmişti. Siviller ölmedi, esirler gerçekten iyi muamele gördü; cephede karşı karşıya iki devletin ordularının nizami olarak vuruştugu ve fakat iki hasmın savaşp diğerlerinin seyrettiği son savaştır.

2.1 Savaşın Sebepleri

“Uzak Doğu'daki fetihlerinde Çarlık, hızla emperyalist bir ülkeye dönüşmüş olan ve yine Asya kıtasında, ilk planda Çin'in zararına toprak ilhakına çaba gösteren başka bir yağmacı; Japonya ile çatıştı. Rusya gibi, Japonya da, Kore ve Mançurya'yı ele geçirmek istiyordu. Japonya daha o sıralar, Sakhalin'i ve Rus Uzak Doğusu'nu ele geçirmeyi tasarlamaktaydı. Çarlığın Uzak Doğu'da artan gücünden korkan İngiltere, gizliden gizliye Japonya'nın tarafını tutuyordu. Rus-Japon savaşı yaklaşıyordu. Çarlık hükümeti bu savaşa, yeni pazarlar arayan büyük burjuvazi ve çiftlik sahiplerinin en gerici tabakaları tarafından itildi.”⁴⁴

⁴² Ben-Ami Shillony, “1904–1905 Rus- Japon Savaşı Neden Unutuldu ve Neden Hatırlanmalı?”, **Toplumsal Tarih**, Ağustos 2008, S.176, Ağustos 2008., 89-90.

⁴³ 45 gemi ve 18 bin filodan mürekkep, a.g.m, s.89–90.

⁴⁴ J.V. Stalin, **Eserler**, C.15, (Çev. İsmail Yarkın) Inter Yay. İstanbul, 1938, s.68.

19. yüzyıla gelindiğinde; verimli olsun olmasın geniş topraklar elde etmek, etki sahasını artırmak, dikkate değer bir devlet olmanın gerek şartıydı.

“Medeni milletler meyanına dâhil olan Japonlarda, bir yeni arzu uyanmıştı. Sade medeni unvanı ile iktifa etmiyorlardı. Şimdi de “düvel-i muazzama” olmak istiyorlardı fakat bu arzuya muvaffak olmak da birincisi kadar belki ondan daha müşkül bir iş idi.”⁴⁵

Uzakdoğu’da yayılma siyaseti güden sadece Aksa-ı Şark devletleri değildi. Rusya, İngiltere ve Amerika bu işe de hevesliydi. İhtiyar Çin’i kontrol eden stratejik üstünlüğe sahip olacak demekti. Doğu Sibiryaya valisi; Çin’in Amur ve Ussuri kısımlarını Rusya’nın etki sahası içine almasını temin etmekle, kuzeybatı Pasifik’te İngiliz hesaplarını akamete uğratacağını düşünüyordu. 1891 senesinde Rus Maliye Nazırı Witte, *Sibiryaya Demiryolu Projesini* kimsenin pek ummadığı bir noktaya taşıdı. Rusya; demiryolunu kendi doğu Sibiryaya topraklarında Amur dirseğinin kenarından geçireceği yerde, Çin Hükümeti ile görüşmeler yaparak, Mançurya’nın içinden devam ettirmekle Çin’in kuzeyini kontrol altına almayı planladı. Japonya şunu iyi biliyordu: Mançurya kimdeyse Kore’de onun eline geçer. Japonya’nın aldığı diğer bir ders ise; 1894- 95 savaşında Çin’i hezimetle uğratmalarına rağmen Liao-tung denilen ve Asya kıtasına kapı mesabesindeki bölgenin masa başı oyunları ile ellerinden alınmasıydı. Japonya kendine bakan bu Asya kıyı adalarını güvenlik açısından elde etmek istiyordu. Rusya’nın hesabı ise Mançurya ve Kore’nin mutlak Rus denetimine alınmasıydı. Çin- Japon Savaşı’nı Japonya’nın kazanıp Çin üzerindeki tesir sahasını arttırması ve İngilizlerle yapılan ittifak neticesi sağlanan bu destek Japon- Rus Harbi’nin asıl sebeplerindendir.⁴⁶ Çin diplomatları ve aydın kesim, Japon yenilgisini sorgulamaktaydı. Çin’in sömürge durumundan çıkabilme meselesini, Japon tarzı Avrupalılaşmakta buluyorlardı. Bir dizi yenilik hareketlerine kalkıştıkları sırada, gelenekçi kanat tavır aldı ve işi ecnebi düşmanlığı paydasında eşitlediler. Kendilerine “haklı-uyumlu yumruklar “ anlamına gelen *I Ho Chü’an* dediler ve Avrupa’da *Boksörler* olarak tesmiye olundular.⁴⁷ 1900 senesinde isyan ettiler. Epeyce Avrupalı öldürdüler. Elçiliklere saldırdılar hatta Alman elçisi

⁴⁵ Iticikava, a.g.e. s.29.

⁴⁶ Şayan Ulusan Şahin, a.g.m., s.88.

⁴⁷ Fahir Armaoğlu, **19.yy Siyasi Tarihi**, s.1084- 1090.

öldürüldü. Bu gerekçelerle başı Almanya çekmek üzere tüm Avrupa devletleri müşterek bir kuvvet teşekkül ettirdi. Amerika da katıldı. Ayaklanma bastırıldı. Çin ağır tazminat ödeyecekti. Bu ayaklanma sırasındaki müdahaleyi fırsat bilen Rusya; Mançurya'ya asker gönderdi. Bahanesi hazırды zira demiryolu anlaşmalarından tevellüt eden maden çıkarma çalışmalarının tehlikeye düşmemesi için, asker sevk ediyordu. Rusya, hakikatte ise Mançurya'ya postu seriyordu. İngilizler bu niyeti görüyor ve en az Japonlar kadar bu durumdan rahatsızlık duyuyorlardı. Önce Almanlarla görüşen İngiltere beklediğini bulamadı. Almanya Uzakdoğu'da önemli bir çıkarının ve çalışmasının olmadığını belirtiyordu. İşte bu konjonktür içinde Japonya ve İngiltere birbirlerine yaklaştılar. 30 Ocak 1902 senesinde Japon-İngiliz ittifakı imzalandı.⁴⁸ Buna göre çıkarlar ortaya kondu. Japonya Kore hususundaki hassasiyetini ifade edince İngiltere Çin'in Uzakdoğu ayağında kendisi için önemini vurguladı. Rusya ortak endişeydi. Taraflardan biri bu çıkarları tehlikeye girip savaşırsa; diğer devlet tam tarafsızlık göstereceği gibi, kimseyi de meseleye karıştırmamak için çaba gösterecekti. Savaşa üçüncü bir devlet girerse şayet, müttefikinin yardımına koşulup birlikte mücadele verilecekti. İngiltere, bu ittifak maddeleriyle Japonya'ya şöyle demiş oluyordu: “*Git Ruslarla savaş, gerisini düşünme!*”⁴⁹

Japonya işin aslı, Çin'i savaşta yenmiş olmasına rağmen Liao-Tung'un, masada gasp edilmesini unutmadı. Rusya, Japonya'nın Çin karşısında kazandığı parlak zaferi boşa çıkararak, Japon işgalindeki bölgelerin Çin'e iadesini sağlamış bu suretle Çin'in güvenini kazanmış oldu. Eline geçen tazminat da dâhil, maliyesini ordunun modernize ve mekanize hale getirilmesine seferber etti. Japon devlet adamlarından bazıları Rusya'ya Kore'yi paylaşmayı teklif ettiler. Hariciye Bakanı Lamsdorf bu teklife sıcak bakmıyor, dikkatin Balkanlara odaklanması gerektiğini savunuyordu. General Kuropatkin de aynı görüşte olmakla; Pan-Slavist programın ve boğazlar

⁴⁸ Antlaşma metni için bkz. <http://www.russojapanesewar.com/ang-jap.html> (08.02.2011).

⁴⁹ “Rusya ve Japonya muhârebesi gittikçe kesb-i vehâmet ve cesâmet ediyor. Rusya bütün kudretiyle dünyânın tâ öbür ucunda bulunan düşmanını tepelemek için uğraşiyor. Bu kere dîn ve mezheb kavgası olmamakla berâber Rusya'da gösterilen telâş ve heyecân ittihâ olunagelen tedâbir ve tedârikât emsâlsiz derecelerde görünüyor. Anlaşıyor ki askerî hiddet ve şiddeti artık zabt veya tahdîd olunamıyor. Çar Nikola'nın son mertebelere varan sükût ve sükûnuna karşı Japonya'nın tecâvüze ibtidâr etmesi Rusya'yı hilâf-ı me'mûl harekât-ı fedâkârâneye mecbûr eyledi. Bundan sonra Rusya'yı durduracak bir mâni' ve kuvvet ya mutlakâ gâlibiyet yahud külliyyen hezîmetdir. Hâlbûki mes'ele pek müşevveşdir. İşin içinde şeytân parmağı var. O da İngilizdir.” Bkz. Y.PRK. BŞK 75- 88.

meselesinin daha önemli olduğuna inanıyordu. Rusya bunu reddettiği gibi Fransa ile anlaşma yaptı. Fransa Almanya karşısında Rusya'nın desteğinden mahrum kalmamak için pek istemese de bir bildirge yayınladı. Çin ve Kore'nin bütünlüğünün anlayışla devam ettirilmesi gereğine ilaveten bu konuya İngiltere ve Japonya'nın da katkıda bulunacaklarının ümit edildiğini beyan ettiler.⁵⁰ Şaşılacak şeydir ki, Fransa İngiltere ile el altından, savaş çıkması durumunda tarafsız kalma akdi yaptı ki, bu gizli bir anlaşmaydı. 30 Aralık 1903 tarihli Yıldız Sarayı Başkıtabet Dairesi tahriratında:

*“Japonya ve Rusya hükümetleri arasında bir muhârebe zuhûr edecek olur ise işe müdahale etmemek için Londra ve Paris kabineleri arasında bir ittifâk-ı hafî akdolunduğu mevsûkan istihbâr edildiğine dâ'ir Paris sefâret-i seniyyesinden gelen tahrîrâtın takdîmini hâvî resîde-i dest-i ta'zîm olan fî 9 Şevvâl sene 321 târîhli tezkire-i husûsiyye-i sadâret-penâhîleri melfûflarıyla manzûr-ı âlî buyurularak bu hâlde Fransa ve Rusya ittifâk-ı ma'lûmunun mâhiyyeti anlaşılammakda olduğundan sefâret-i müşârun ileyhâdan ona göre istizâh-ı keyfiyyet ile alınacak cevâbın hâkipây-ı hümayûn-ı şâhâneye arz olunması”*⁵¹

Şeklinde bu gizli anlaşmanın mahiyetinin anlaşılamadığı ifade olunuyordu. Osmanlı devlet adamları da buna bir mana vermeye çalıştılar.⁵²

Rusya Almanya'yı yanına çekmek istese de muvaffak olamadı çünkü zaten Almanya Rusların Uzakdoğu'da sıkıntıya düşmesini istiyordu. Japon hükümeti bazı değişiklikler yaparak Mançurya'nın Rus nüfuzu altında olmasını, Kore'nin ise Japon kontrolüne bırakılmasını teklif ettiler. Görüşmelerden netice alınamadığını gören Japonya 9 Şubat 1904 tarihinde gece Port- Artur limanındaki Rus filosuna saldırdı ve savaş resmen başladı.

Londra sefiri Musurus Paşa'nın 12 Kanun-i Sani 1904 tarihli tahriratında:

⁵⁰ Muharrem Tünay, a.g.e., s.131-145; L.Allen, a.g.e., s. 43- 45; Fahir Armaoğlu, **19.yy Siyasi Tarihi**, s.1089- 1097; Oral Sander, a.g.e.,s.185- 187; F. Şayan Ulusan Şahin, **Türk- Japon İlişkileri (1876- 1908)**, Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Dizisi 315, Ankara, 2001, s.123- 126.

⁵¹ İ.HUS 112-1321.L_29.

⁵² Bkz. BEO, 2243-168152.

“ Çin Devletinin tamamiyyet-i mülkiyesinin iki devlet tarafından tasdikına da’ir olan Japonya’nın teklifini kabul etmediği cihetle, Japonyalıların mes’eleyi harben tesviye etmekten başka çarelerinin kalmadığını mevsukan istihbar ettiğim ma’ruzdur”⁵³ şeklinde ifade olunmuştu.

2.2 Savaşın Seyri

“Çarlık hükümetinin savaş ilan etmesini beklemeden, Japonya savaşı başlattı. Japonya’nın Rusya’da iyi bir casusluk servisi vardı ve düşmanın mücadeleye hazırlıksız olduğunu biliyordu. 1904 Şubat’ında Japonya, savaş ilan etmeden, ansızın Rusya’nın elindeki Port Arthur Kalesi’ne saldırdı ve limanda bulunan Rus donanmasına ağır kayıplar verdirdi.”⁵⁴

Rusya ile diplomatik ilişkilerini 5 Şubat 1904 tarihinde kesen Japonya 8 Şubat günü Port- Artur limanında bulunan Rus gemilerine baskın yaptı.⁵⁵

“1904 senesinde Rusya’ya ilan-ı harp eylediler. O güne kadar bütün dünya hatta bizzat Ruslar bile Japon askerlerinin Rus kazakları ile vuku bulacak ilk müsademedede firar edeceklerine kani idi. Hatta devletlerin pek çokları Japonya hükümetini böyle tehlikeli bir tecrübeye giriştikleri için takbih ediyorlardı.”⁵⁶

Rus Çar’ı savaş başlayınca bir nizamname ilan etmiştir. 29 Şubat sene 904 târîhiyle Petersburg sefâret-i seniyyesinden gönderilen 120 numaralı tahrîrâtta bu kurallar sıralanmıştır.⁵⁷

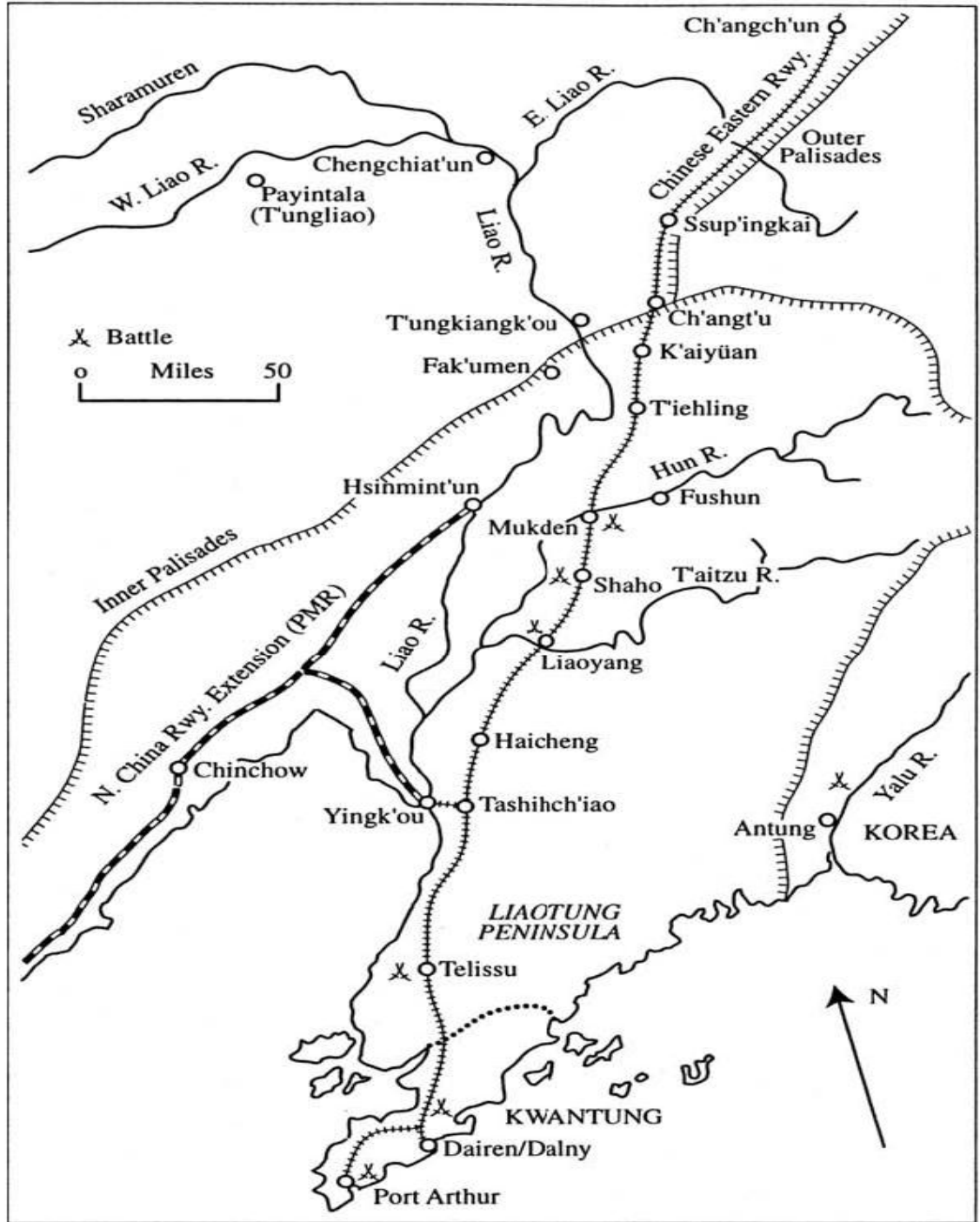
⁵³ Bkz. Y.PRK. EŞA 44- 78.

⁵⁴ J.V. Stalin, a.g.e., s.68.

⁵⁵ Fahir Armaoğlu, **19.yy Siyasi Tarihi**, s.1089- 1097.

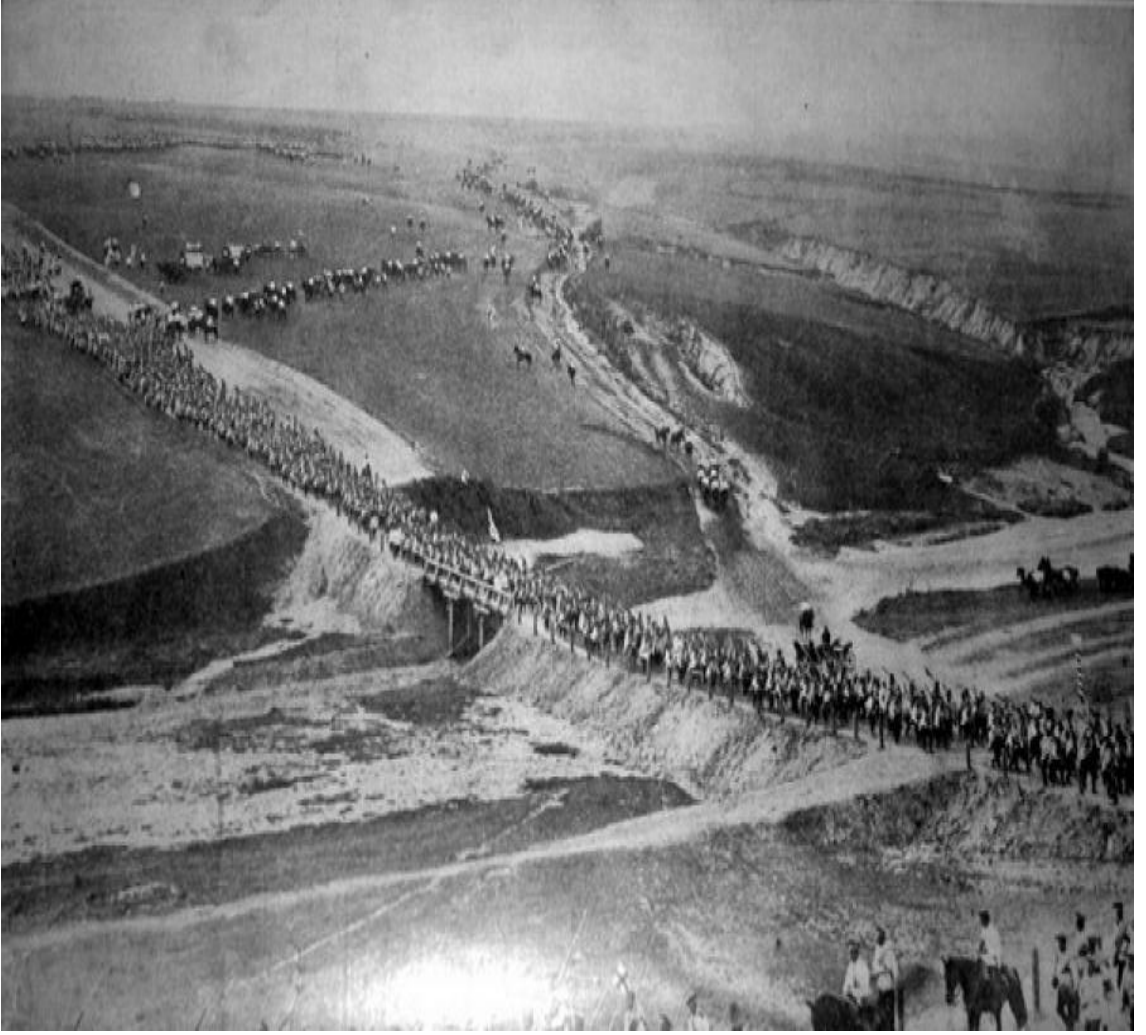
⁵⁶ Iticikava, a.g.e., s.30.

⁵⁷ Bkz.Y. A.HUS 470- 20.

Şekil 1 Rus-Japon Savaşı Sırasında Güney Mançurya⁵⁸

⁵⁸ Map 2. Southern Manchuria during the Russo-Japanese War, Source: Yoshihisa Tak Matsusaka, *The Making of Japanese Manchuria, 1904-1932*, (Cambridge, Mass.: Harvard University Asia Center, 2001), p. 37.

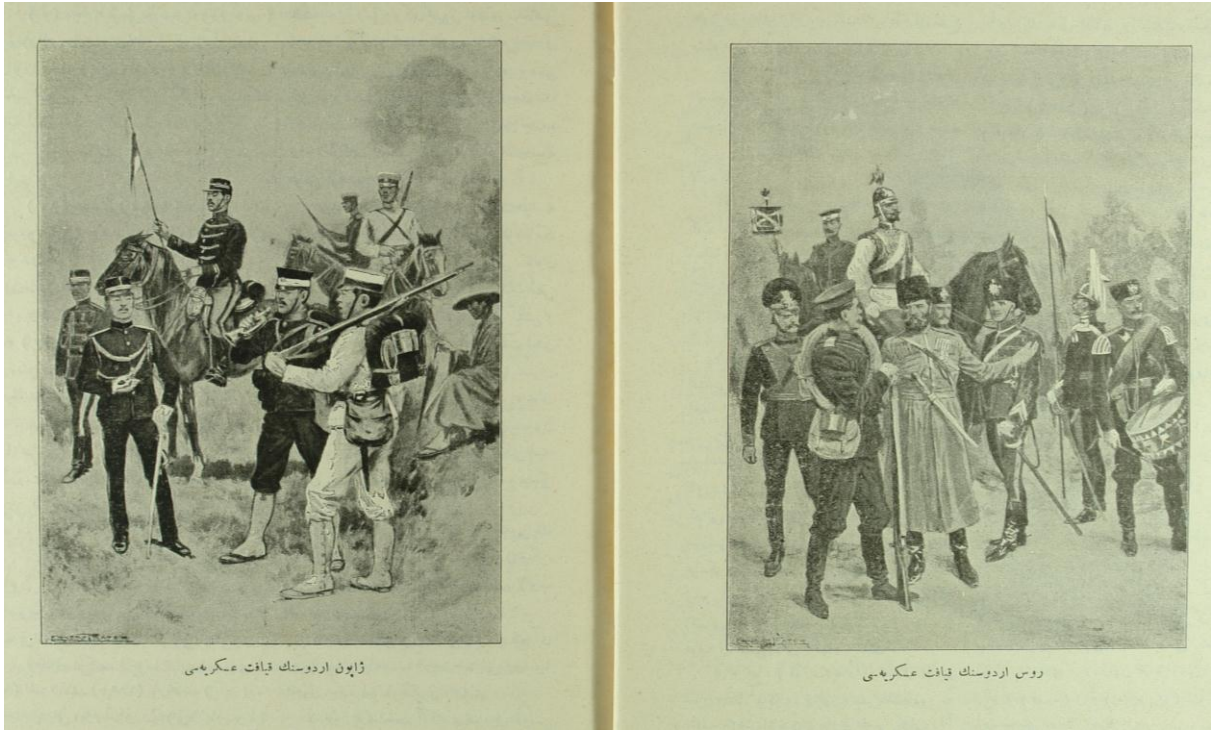

Şekil 2: Kara Savaşlarından Bir Kesit

Port-Artur baskınından hemen sonra, Vladivostok'a kadar olan deniz sahası Japon donanmasının kontrolüne geçmişti. Liao-Tung sahillerine 25 bin civarında asker çıkartan Japonya; Kore'ye de garnizon sevkiyatı yaptı ve Yalu Muharebesi'ni kazanan Japon birlikleri Mançurya'ya ilerlediler. General Zasulich'in komuta ettiği 20 bin kişilik Rus kuvvetlerini 18 Nisan 1904 tarihinde mağlup eden Japonlar; 6 Haziran tarihinde muhkem Rus mevzilerinin bulunduğu Port- Artur'a General Nogi komutasında girdiler. Japonların uyguladıkları ileri hücum teknikleri, bedeli ağır olmak şartıyla netice verdi.⁵⁹ Rus General Stössel; tarihler 1 Ocak 1905'i gösterdiğinde daha fazla

⁵⁹ Japonlar bu hücum esnasında 20 bin civarında kayıp verdi. Bkz. L. Allen, a.g.e., s.47.

direnemeyip garnizonuyla teslim oldu.⁶⁰ Şimdi Japonları Rus Generali Kurupatkin'in Rusya'dan yaptığı takviyelerle sayısı 320 binleri bulan ordusu Mukden'de bekliyordu.⁶¹ Japonlar cem'an 250 bin kadardı. 20 Şubat ile 10 Mart 1905 arası, takribi 20 gün devam eden Mukden Muharebesi kanlı çarpışmalara sahne oldu. Ruslar 120 bin civarı kayıp verdi. Japonların ise 40 bin askeri öldü. Rusların umutlarını paramparça eden bu parlak zafer sonunda Mukden de Japonlara geçti. Japon komutanların sevk ve taktik meziyetleri tüm askeri gözlemcilerin notlarında altı çizilmek suretiyle yer aldı.⁶²

Şekil 3⁶³

⁶⁰ 23 bin 491 asker, 787 subay, 35 bin tüfek, 500 top, 2 milyon 250 bin mermi, 4 muhrip, 2 kruvazör, 4 gambot ve diğer araçlarla birlikte teslim oldular. Bkz. Louis Allen, a.g.e, s.47.

⁶¹ 17 Teşrin-i Evvel 1904 tarihli Ümanite gazetesinde makalesi yer alan Mösyö Jores, Rus askerlerinin çoğunun nereye ve ne için savaşmaya gittiğini bile bilmediğini şu şekilde ifade etmiştir: “Rusya ahâlîsinin kısm-ı a'zamı Mançuri ve Kore'nin isminden bile haberdâr değildi. Bugün bile milyonlarca köylüler ne olub ne bitdiğine vâkıf değillerdir. Tarlalarından köylerinden kendilerinin niçün sürüklenip götürüldüklerini kemâl-i hayretle yek-diğerinden sormakdadırlar. Mechül bir iklîme mechül bir maksad için ölmeğe giden bu adamların zevce ve vâlideleri şimendüfer mevkişlerine hattâ vagonlara kadar ye'is ve küdürret içinde kendilerini ta'kîb ve teşyi' etmededirler.” Bkz. Y.A.HUS 483- 17.

⁶² L. Allen, a.g.e, s.47.

⁶³ Ali Fuad [Erden] - Osman Senai [Erdemgil], **Musavver 1904-1905 Rus Japon Seferi**., İstanbul 1321(hicri) 1904(miladi) Şirket-i Mürettibiye Matbaası, (1. Cilt), s.320.

Rusya bu ağır hezimetle sarsılmış olmasına rağmen pes etmemek niyetindeydi. Kazanılacak net ve tartışmasız bir deniz zaferi, ümitleri yeniden canlandırabilirdi. Dahası Rusya'nın buna olan ihtiyacı, savaş sahasındaki askerlerin moral ihtiyacından öte Çarlık karşıtı devrimci hareketlerin seslerinin kesilmesine de matuftu. Rusların büyük Baltık Donanması bu zaferin elde edilmesi amacıyla vazifelendirilmiştir.

Dönemin Deniz Kuvvetleri Komutanlarından Mehmet Hikmet Paşa dünya tarihinde eşi benzeri görülmemiş deniz muharebesi diyerek tavsif ettiği 1 Nisan 1904 tarihli layihasında; Port- Artur muharebesi için hazırlanan donanmaların gerçekten müthiş olduğunu ifade etmekteydi.⁶⁴

Mehmet Hikmet Paşa 1 Nisan 1904 tarihli layihasında Japon ve Rus Donanmalarının mukayesesini yapmış ve bu mevzu ile alakalı cetvelini şu şekilde oluşturmuştu:

“Rusya hükûmetinin "Viladi Vostok" limanına müteveccihen aksâ-yı şarka gönderip Hind-i Çinî sularında bulunan donanması

Kumandan: Amiral Roca Sonski

Fırka Kumandanı: Livâ Engist ve Felikrman

"4" kıt'a birinci sınıf zırhlı harb sefînesi

1. *Prens Sovarof, barbatalı 13516 tona mâ' mahrecinde olub üç sene mukaddem Petersburg destgâhlarında inşâ edilmiştir. Sür'ati 18 mil mevcûdu 740 kişi, zırhı 15den 25 santimetreye kadar kalınlıkda krop çeliğidir. 6 kıt'a torpedo kovarı, 4 kıt'a otuz santimetrelilik ve 12 kıt'a on beş santimetrelilik toplar ile diğer 46 kıt'a küçük muhtelif topları hâvîdir.*

2. *Üçüncü Aleksander, Prens Sovarofun eşi olub dört sene evvel kezâlik Rusya'da inşâ edilmiştir.*

⁶⁴ “Rusya ile Japonya'nın o sıralarda bulunub mecmû'u yüz elli pâreye karîb bulunan muhtelif cins ve cesâmetde gemileri arasında zuhûr edecek olub gerek aded-i sefâ'in ve gerek esliha-i cedîdenin fevka'l-âde müdhîş ve muhrîb olması cihetinden şimdiye kadar târîh-i âlemde bir daha misli meşhûd olmayan deniz muhârebesine mün'atîf olmuştur.” Y.PRK. ASK 228- 12.

3. *Bordino, barbatalı 13600 tonalık olup dört sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş zırhı ve topları diğerleri gibidir.*
4. *Orel, Bordinonun eşi olup üç sene evvel inşâ edilmiştir.*

"3" kıt'a ikinci sınıf zırhlı harb sefinesi

1. *Oslabya, kuleli 12674 tonalık olup dört sene evvel Rusya'da inşâ edilmiştir. Sür'ati 18 mil, mevcûdu 732 kişi, zırhı 15den 23 santimetreye kadar kalınlıkta harvi çeliğidir. 6 kıt'a torpido kovanı, 4 kıt'a yirmi beş santimetrelilik ve 11 kıt'a on beşlik toplar ile diğer 45 muhtelif topları hâvîdir.*
2. *Büyük Veliki, kuleli 10400 tonalık olup sekiz sene evvel Rusya'da inşâ edilmiştir. Sür'ati 16 mil, mevcûdu 590 kişi, zırhı 12 buçuk santimetreden 35 santimetreye kadar harvi çeliğidir. 6 kıt'a kovanı, 4 kıt'a otuz santimetrelilik ve 6 kıt'a on beşlik toplar ile diğer 18 muhtelif topu hâvîdir.*
3. *Navarin, kuleli 10206 tonalık olup on sene evvel Rusya'da inşâ edilmiştir. Sür'ati 16 mil, mevcûdu 630 kişi, zırhı 15den 40 santimetreye kadar kampavundur. 6 kıt'a kovanı, 4 kıt'a otuz santimetrelilik ve 8 kıt'a on beşlik ve diğer 18 topu hâvîdir.*

"2" kıt'a zırhlı kruvazör

1. *Amiral Nahimof, 17 sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 8529 tonalık, sür'ati 16 buçuk mil, mevcûdu 567 kişi, zırhı 12den 40 santimetreye kadar kampavandır. 4 kıt'a torpido kovanı ile 8 yirmi santimetrelilik ve 10 kıt'a on beşlik ve diğer 20 muhtelif topları hâvîdir.*
2. *Dimitri Donskoy, 20 sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 5882 tonalık, sür'ati 16 buçuk mil, mevcûdu 510 kişi, zırhı 15den 25 santimetreye kadardır. 4 kıt'a kovanı ile 6 kıt'a on beş santimetrelilik ve 10 kıt'a on ikilik ve diğer 22 muhtelif topları hâvîdir.*

Japonya hükûmetinin Ruslara karşı çıkardığı donanma

Kumandan: Amiral Togo

Fırka Kumandanı: Livâ Kamimura ve Deva

"2" kıt'a birinci sınıf zırhlı harb sefinesi

1. Mikasa, barbatalı 15200 tona mâ' mahrecinde olub üç sene mukaddem İngiltere'de Vikresi Maksim fabrikalarında inşâ edilmiştir. Sür'ati 18 buçuk mil, mevcûdu 935 kişi, zırhı 15den 35 santimetreye kadar kalınlıkda nikelli harvi çeliğidir. 4 kıt'a tahte'l-bahr torpedo kovanı, 4 kıt'a otuz santimetrelilik ve 14 kıt'a on beş santimetrelilik toplar ile diğer 34 kıt'a muhtelif topları hâvîdir.
2. Asahi, kuleli 15200 tona mâ' mahrecinde olub beş sene evvel İngiltere'de Klayd Manik fabrikasında inşâ edilmiştir. Sür'ati 18 mil, mevcûdu 750 kişi, topları Mikasa'nun aynı ise de zırhı daha az ve nikelsiz harvi çeliğidir.

İki birinci sınıf zırhlı gark olmuş ve ikisi ta'mîrâta muhtâcdır.

"2" kıt'a üçüncü sınıf zırhlı harb sefinesi

1. Çin yen, barbatalı 7400 tonalık olub yirmi bir sene evvel Almanya'da inşâ edilmiştir. Sür'ati 14 mil, mevcûdu 250 kişi, zırhı 30dan 35 santimetreye kadar tahtındadır. 3 kıt'a torpedo kovanı, 4 kıt'a otuz santimetrelilik ve 4 kıt'a on beşlik toplar ile diğer 16 muhtelif topları hâvîdir. Fî zamâninâ hâzâ kıymet-i harbiyyesi yok gibidir.
2. Toso, eski usûl merkezî bataryalı ve 3718 tonalık olub yirmi sekiz sene evvel İngiltere'de Çin hükûmeti için inşâ edilip geçen muhârebede Japonlar tarafından gark edilerek ba'dehû yüzdürülmüştür. Sür'ati 13 mil, mevcûdu 377 kişi, kıymet-i harbiyyesi yokdur.

"8" kıt'a zırhlı kruvazör

1. İvat, dört sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 9750 tonalık, sür'ati 22 mil, mevcûdu 672 kişi, zırhı 15den 18 santimetreye kadar tahtında nikelli harvi çeliğidir. 4 kıt'a tahte'l-bahr torpedo kovanı ile 4 kıt'a yirmi santimetrelilik ve 14 kıt'a on beşlik ve diğer 22 topu hâvîdir.

2. *Ícomo, İvat ile birlikde ve aynı sistemde inşâ edilmişdir.*
3. *Yakomo, dört sene evvel Almanya'da inşâ edilmiş 9850 tonalık, sür'ati 20 mil, mevcûdu 500 kişi, zırhı 15den 18 santimetreye kadar harvi çeliğidir. 5 tahte'l-bahr torpido kovanı ile 4 kít'a yirmilik ve 12 kít'a on beşlik ve 19 kít'a diğer muhtelif topları hâvîdir.*
4. *Asama, altı sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 9750 tonalık, sür'ati 22 mil, mevcûdu 482 kişi, zırhı 15den 18 santimetreye kadar harvi çeliğidir. 5 torpido kovanı ile bâlâdaki İvat gibi topları hâvîdir.*
5. *Tokiva, Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş ve Asama'nın aynı ise de sür'ati 23 mildir ve mevcûdu 500 kişidir.*
6. *Nişin, bir sene evvel Almanya'da Armstrong-Ansaldo fabrikasında inşâ edilmiş 7700 tonalık, sür'ati 20 mil, mevcûdu 500 kişi, zırhı 15 santimetrelilik harvi çeliğidir. 4 kít'a torpido kovanı ile 4 kít'a yirmilik ve 14 kít'a on beşlik ve 18 diğer topları hâvîdir.*
7. *Kasova, bu dahi Ansaldo'da inşâ edilmiş ise de bir kít'a otuz santimetrelilik ve 2 yirmilik ve 18 diğer topları hâvîdir.*
8. *Çiyoda, on beş sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 2450 tonalık, 17 buçuk mil sür'atinde, 300 mevcûdлу ve 11 santimetre zırhı hâvî ve en büyüğü on ikilik 27 topludur.*

Rusya donanması

"6" kít'a kruvazör

1. *Ulağ, iki sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 6675 tonalık, 23 mil sür'atinde ve 340 mevcûdлudur. 2 kít'a tahte'l-bahr kovanı ile 12 kít'a on beşlik ve diğer 18 topu hâvîdir.*
2. *Urura, üç sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 6630 tonalık, 20 mil sür'atinde ve 422 mevcûdлudur. 4 kít'a kovanı ile 8 on beşlik ve diğer 28 topu hâvîdir.*

3. *Cemçuğ, İki sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 3080 tonalık, 24 mil sür'atinde ve 340 mevcûdludur. 5 kıt'a kovani ile 6 on ikilik ve diğer 9 topu hâvîdir.*
4. *İzomerd, Cemçuğ'un eşidir.*
5. *Siviye tana, sekiz sene evvel Fransa'da inşâ edilmiş 3828 tonalık, 20 mil sür'atinde ve 360 mevcûdludur. 4 torpido kovani, 6 on beşlik ve 10 diğer topları hâvîdir.*
6. *Almasi, sekiz sene evvel Rusya'da inşâ edilmiş 3285 tonalık, 19 mil sür'atinde ve 340 mevcûdludur. 6 torpido kovani, 6 on ikilik ve 13 diğer topları hâvîdir.*

"10" kıt'a Torpiyor muhribleri

Sür'atleri 28 mil ve derûnlarında 6 kıt'a küçük top vardır.

"7" kıt'a büyük posta vapurundan mu'âvin kruvazör

1. *Forest Bismark, 14 sene evvel Almanya'da inşâ edilmiş 3830 tonalık ve 19 mil sür'atindedir.*
2. *İmparatoriçe Marya Treza, 5 sene evvel Almanya'da inşâ edilmiş 8286 tonalık ve 19 mil sür'atindedir.*
3. *Ogusta Viktorya, 16 sene evvel Almanya'da inşâ edilmiş 8479 tonalık ve 18 mil sür'atindedir.*
4. *Kayrez Frederik*
5. *Riven, 4 sene evvel İngiltere'de Niv kastilde yapılmış 11850 tonalık ve 20 mil sür'atindedir.*

İşbu mu'âvin kruvazörler sefâyin-i harbiyyeye mahsûs bandırayı keşîde eyledikleri

6. *Rosi*
7. *Anadır*

"5" kıt'a Rusya gönüllü donanması vapurları ve bir hastahâne gemisi

1. *Vurenîç, 10 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 10500 tonalık ve 12 mil sür'atindedir.*

2. *Kiyef, 10 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 10500 tonalık ve 13 mil sür'atindedir.*
3. *Yaroslav, 12 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 8640 tonalık ve 12 mil sür'atindedir.*
4. *Tambof, 12 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 8640 tonalık ve 12 mil sür'atindedir.*
5. *Viladimir, 10 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 10500 tonalık ve 12 mil sür'atindedir.*

Urel (Hastahâne gemisi) 16 sene evvel İngiltere'de inşâ edilmiş 7990 tonalık ve 19 mil sür'atindedir.

İşbu vapurlar tüccâr sefâyinine mahsûs bandırayı keşide etmekte oldukları.

"6" kıt'a muhtelif vapurlar

3 kıt'a Rusya seyr-i sefâ'in şirketine mensûb Jüpiter, Merkûri, Meteor nâm vapurlar ve 2 kıt'a Rusya asyâ-yı şarkî şirketine mensûb Korea ve Kitia vapurları ve şimâli Baltık kumpanyasına mensûb Prens Gorçakof vapuru.

"16" kıt'a nakliye gemisi

Cem'an 60 kıt'a sefâ'in-i muhtelifeden mürekkeb olduğu.

Japon donanması

"20" kıt'a muhâfazalı ve muhâfazasız kruvazör

1. *Tamasagi, yedi sene evvel Amerika'da Kıramp fabrikasında inşâ edilmiş 5416 tonalık ve 22 buçuk mîl sür'atinde 405 mevcûdlu ve torpido kovarı ile ikisi yirmi santimetrelik 28 top.*
2. *Tagasagu, yedi sene evvel Amerika'da Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 4160 tonalık ve 23 mîl sür'atinde 405 mevcûdlu ve 5 torpido kovarı ile ikisi yirmi santimetrelik 28 top.*
3. *Çituz, altı sene evvel Kıramp fabrikasında inşâ edilmiş 4760 tonalık ve 22 buçuk mîl sür'atinde 405 mevcûdlu ve 5 torpido kovarı ile ikisi yirmi santimetrelik 28 top.*

4. *Yuşinu, on iki sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 4180 tonalık ve 23 mîl sür'atinde 300 mevcûdлу ve 5 kovan, 4 kît'ası on beşlik 35 top.*
5. *Niitaka, üç sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 3420 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 6 kît'ası on beşlik 14 top.*
6. *Çuşima, üç sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 3420 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 2 kovan 2 kît'ası onbeşlik 14 top.*
7. *Akaşi, sekiz sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 2657 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 2 kovan 2 kît'ası onbeşlik 23 top.*
8. *Soma, yedi sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 2657 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 2 kovan 2 kît'ası onbeşlik 20 top.*
9. *Miyako, dört sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1800 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 2 kovan 2 kît'ası on ikilik 12 top.*
10. *Yayayama, on beş sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1600 tonalık ve 20 mîl sür'atinde 2 kovan 3 kît'ası on ikilik 9 top.*
11. *Takaşihu, on dokuz sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 3700 tonalık ve 18 buçuk mîl sür'atinde 4 kovan 2 yirmi beşlik 6 on beşlik 20 top.*
12. *Naniva, on dokuz sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 3700 tonalık ve 18 buçuk mîl sür'atinde 4 kovan 2 yirmi beşlik 6 on beşlik 20 top.*
13. *Akiçuşima, on iki sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 3150 tonalık ve 19 mîl sür'atinde 4 kovan 4 on beşlik 20 top.*
14. *Haşidat, on iki sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 4277 tonalık ve 17 mîl sür'atinde 4 kovan 1 otuz ikilik 17 top.*
15. *İçokoşima, on iki sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 4277 tonalık ve 17 mîl sür'atinde 4 kovan 1 otuz ikilik 17 top.*
16. *Maçuşima, on üç sene evvel Fransa'da inşâ edilmiş 4277 tonalık ve 17 mîl sür'atinde 4 kovan 1 otuz ikilik 17 top.*
17. *Seyin, on sene evvel Almanya'da inşâ edilmiş 2264 tonalık ve 14 buçuk mîl sür'atinde 4 kovan 2 yirmilik 17 top.*

18. Takao, on altı sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1774 tonalık ve 15 mîl sür'atinde 4 kît'ası onbeşlik 12 top.

19. Çukuşi, on iki sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 1390 tonalık ve 16 buçuk mîl sür'atinde 2 kît'ası yirmi beşlik 8 top.

20. Yamato, on dokuz sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1476 tonalık ve 12 mîl sür'atinde 5 torpido kovan ve 2 kît'ası on altılık 11 top.

“2” kît'a torpido kruvazörü

Kaçuraki ve Müsahi nâmlarında ve 18 sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş olub bâlâda münderic kruvazör (Yamato) müşâbihdirler.

“3” kît'a torpido ganbotu

1. Çihaya, dört sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1250 tonalık ve 21 mîl sür'atinde 5 kît'a torpido kovani ile 6 küçük topu hâvîdir.

2. Taçuta, bir sene evvel Armstrong fabrikasında inşâ edilmiş 875 tonalık ve 21 mîl sür'atinde 5 kît'a torpido kovani ile 6 küçük topu hâvîdir.

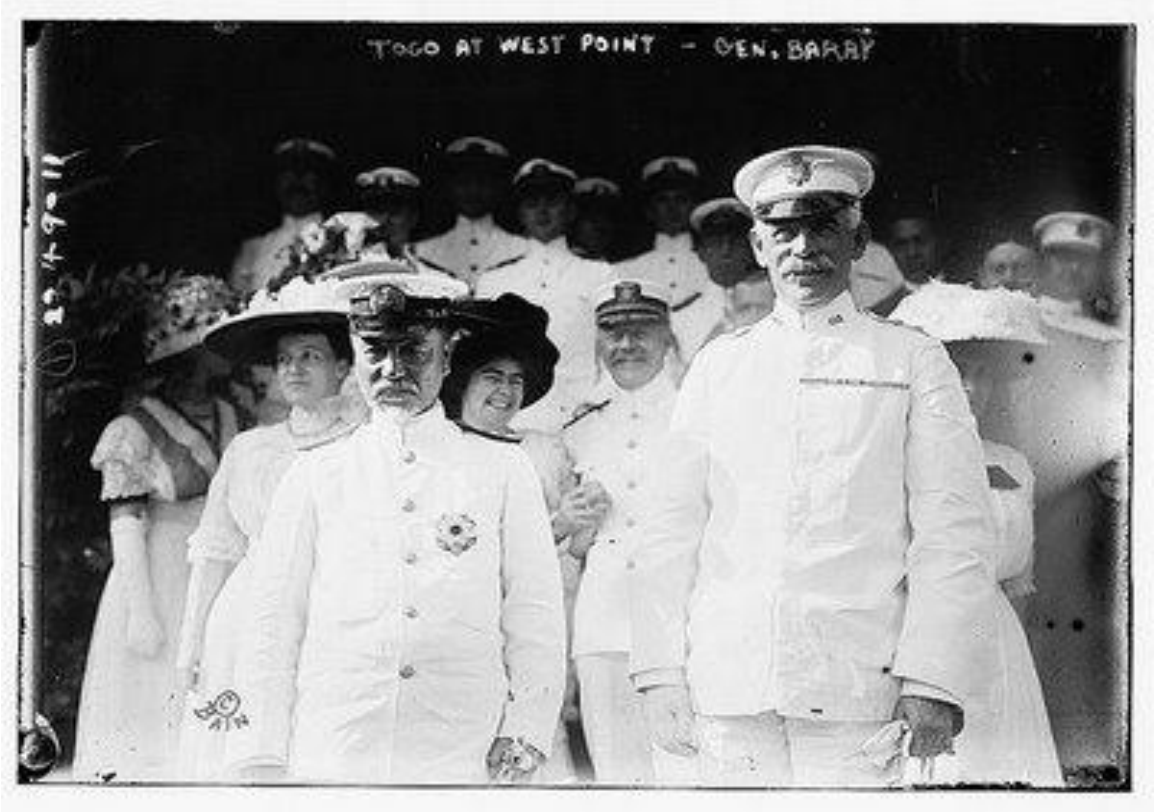
3. Tenriyu, yirmi sene evvel Japonya'da inşâ edilmiş 1500 tonalık ve 12 mîl sür'atinde 1 kît'ası onbeşlik dokuz topu vardır. ,

“18” kît'a torpiyor muhribi ve 30 kît'a torpido şimbotu

Muhriblerin sür'atleri 30 mil ve 6 toplu ve torpido şimbotlarının sür'atleri 20'den 28 mile kadardır.

Cem'an 85 kît'a sefâ'in-i muhtelifeden mürekkebe olduğu.”⁶⁵

⁶⁵ Y.PRK. ASK 228- 12.

Şekil 4 Amiral Togo'ya Ait Bir Resim

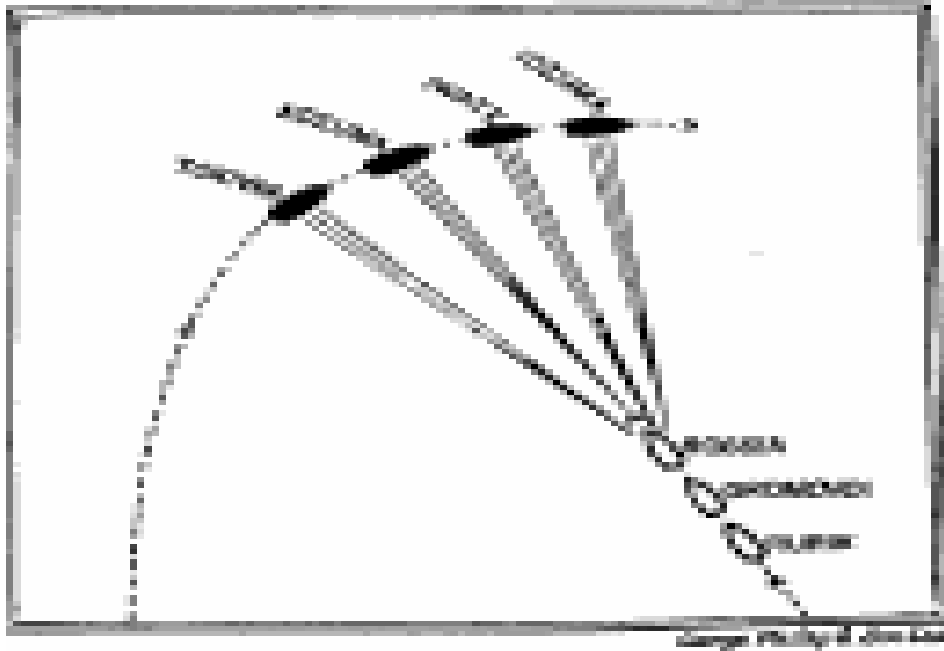
Rus ve Japon donanmaları arasında, modern tarihin ilk modern deniz savaşı, 1905'te Tsushima'da gerçekleşmiştir. Uzakdoğulu modern bir gücün bu savaşta uyguladıkları savaş stratejilerinin, Birinci Dünya Savaşı'ndaki modern savaş yöntemlerine direkt etkisinin olduğu askeri tarihçilerin de fikridir. Japon-Rus Harbi içinde Tsushima Deniz Savaşı zirve noktasını oluşturur. Çünkü 33 bin km yol kat etmiş devasa Baltık donanması⁶⁶ Kore yarımadası ile Japon adalarının birbirine en yakın oldukları bölgenin merkezindeki Tsushima adası açıklarında Japon donanması ile karşılaşılır.

Japon gemilerinin neredeyse tamamı, 19. Yüzyıl sonlarına doğru üretilmiş eski tip savaş gemileriydi fakat silah teçhizatı iyiydi. Rus donanması, dönemin en modern savaş gemilerine sahipti ve denize yeni indirilmiş gemileri de vardı. Çok uzun mesafeler aşip gelen Baltık Donanması'nın⁶⁷ tarihi vazifesi Port Arthur'u

⁶⁶ Baltık Donanması 37 Rus savaş gemisinden mürekkepti. Bkz. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1096.

⁶⁷ Rusların donanması Baltık Denizinden yola çıkıp Akdeniz'e hiç girmeden koca Afrika kıtasının etrafından dolaşmıştır.

kuşatan, Rus ordusunun lojistik manada yollarını kesen ve Rus gemilerini de Port Arthur limanına sıkıştıran Japon donanmasını limanda imha edebilmektir. Düşmanını gafil avlayabilmek maksadıyla gayet temkinli bir şekilde ilerleyen Rus donanmasını bir sürpriz bekliyordu. Sürprizin adı Heihaçiro Togo idi. Amiral Togo, Rus donanmasının kendine yaklaşmasına izin vererek düşmanı şaşırtmıştır. Gemilerine beklendiği gibi savaş düzeni tuttursaydı, gemiler birbirine paralel hatlarda durarak veya yan yana geçerek birbirlerine ateş edeceklerdi ve bu bilindik, sıradan bir deniz muharebesi olacaktı. Amiral Togo, 90 derecelik bir açıyla Baltık Donanmasının geldiği istikamete doğru Japon gemilerini birbirinin ardı sıra dizerek ilerlemiştir. Bu durumda filonun önünü enlemesine kesmiş ve düşmanla arasında bir 'T' şekli oluşturmuş oluyordu. Bu askeri terminolojide “crossing the T” yani T’ye almak” olarak bilinir.

Şekil 5 "Crossing the T"⁶⁸

Yani tek nokta-hedefi, ekip olarak ateş altına almak şeklinde bir muharebe taktiğidir. Bu durumda; iki filo sanki savaşmadan geçip gidecekmiş gibi bir durum oluşmuştu. Ruslar, şüphelendikleri bu garip durum karşısında duralamışlardır. Tarihin en orijinal deniz savaşlarından biri 27 Mayıs 1905 günü saat 13.50'de Amiral Togo'nun ateş emri vermesiyle başlamıştır. Bu pozisyonda topyekûn ateş eden Japon

⁶⁸ Bkz. "Crossing the T" Ben-Ami Shillony, a.g.m., s.89.

gemileri, kendilerine doğru gelen dizili Rus filosunun ilk baştaki gemisine topluca nişan alıyor ve batırıyorlardı. Tek bir gemiye böyle kesif ve çoklu ateş taarruzu Rusları şoka uğrattıyor ve gemilerini harap ediyordu. Rusya donanması, dikine ilerleyen gemilerinden dolayı birbirlerinin açılarını kapatmışlardır. Ateş üstünlüğü Japonlarda olmuştur.⁶⁹ Şu halde savaşın sonucu akşamüzeri belli olmuştu, kısa süreliğine toplar sustu, ortalığı duman kaplamıştı ve göz gözü görmüyordu. Japon gemileri, birkaç saat içinde ateşe yeniden başladılar. Rus donanması, T-Savaşı karşısında tarumar olmuştu. Büyük Rus gemileri Suvorov, Borodino ve III. Alexander mürettebatı ile batırıldı. Amiral Nebogatov'un komutasında birkaç gemi gece karanlığından istifade Vladivostok'a ulaşmayı denedi. Bu meseleyi evvelinde hesaplamış olan Japonlar, o gece altı gemiyi daha torpido tuzağı marifetiyle batırdılar. Ertesi sabah 28 Mayıs günü Sadece torpido botları direniş gösterebildi. Kore sahillerine ulaşıp kurtulmaya çalışan gemiler de batırıldı. Geriye 37 Rus savaş gemisinden savaşılabilecek durumda sadece dört büyük savaş gemisi ve üç küçük bot kalmıştı. Sabah 10.30'da gemiler arta kalan mürettebatları ve birkaç Rus amiraliyle birlikte teslim oldular. Hızı sayesinde kaçabilen gemi İsumrud; Vladivastok'a ulaşan tek Rus gemisiydi fakat bu gemi Vladivastok'a ulaşmadan hemen önce bir kayalığa çarpıp zarar görünce; İsumrud adlı gemi de iptal oldu. Vladivastok limanına sadece bir torpido botu gelebilmişti. Büyük Rus donanması hepten yok olmuştu.

⁶⁹ Osmanlı Devleti'nin gözlemci olarak tayin ettiği askeri ateşe Pertev Bey, II. Abdulhamid'e sunduğu raporunda, durumu öncesinde bildirmiş ve yorumunda isabet etmiştir. Bkz. Y.PRK. TKM 50-1 "Rusya'nın mukaddemâ medâr-ı fahr ve mübâhâtı olan ve Retvizan ve Presovyet ve Pubyeda, Sivastopol zırhlılarıyla Bayan, Pallada kruvazörlerinden ve daha birkaç sefâ'in-i sağıreden mürekkebe bulunan Purartur donanması Japonlar tarafından büyük kıt'adaki toplarla kâmilen imhâ edilmiştir. Artık bu donanmadan Ruslar için hayır kalmamıştır. Ruslar bu donanmanın ziyâ'ıyla büyük ve mühim bir kuvve-i bahriyye gâ'ib etmiş oluyorlar. Rusya için bu donanmayı az müddet zarfında telâfi etmenin imkânı yoktur. Eğer Baltık donanması ez-kazâ aksâ-yı şark sularına kadar gelebilse şu hâlde her dürlü serbestî-i harekâtına hiç bir gûne mâni'i bulunmayan Japon kuvve-i bahriyyesine karşı yalnız başına ve üssü'l-harekâtı, bir istinâd-gâhı olmaksızın harb etmeğe mecbûr kalacaktır. Bu sebebden nâşî bütün Japon ümerâ-yı bahriyyesi Baltık donanmasının bir an evvel bu sulara muvâsalatine kemâl-i ehemmiyyetle intizâr etmektedirler. Bu zâbitânın bu bâbdaki ifâdeleri pek şâyân-ı dikkat olub fi'l-hakîka bunlar eğer donanma bu sulara vürûd edecek olursa Rusların deniz üzerinde bir sulh-i dâ'imî te'sis etmiş olacaklarını kemâl-i fahr ile söylüyorlar. Hakikat-i hâl de bu iki muhârib donanma beyninde bir muhârebe-i bahriyye vukû'a gelecek olursa Ruslar için bilâ-şekk netâyic-i vahîmeyi mücib olacağına Japonların kaâ'ati ber-kemâldir. Şimdiye kadar güzerân olan vukû'ât dahi bu kanâ'atin sıhhatini te'yîd etmiştir."

Bu hezimet ile ilgili Petersburg Sefareti II. Abdülhamit'e 31 Mayıs 1905 tarihli bir tahrirat sunmuştur.

“Ahîran Rusya donanmasıyla Japonya donanması arasında ve Tuşima adası civârında vukû' bulan şiddetli muhârebeye dâ'ir Rusya hükûmeti tarafından şimdiye kadar resmî bir i'lân olunmamış ise de ba'zı mehâfilden derhâl alınan ma'lûmâta nazaran Rusya donanması pek büyük hezîmete dûçâr olmuş olduğunun mübârek hâk-i pâ-yı kerem-ihativâ-yı cenâb-ı mülûkâneye arzı müsterhamdır.”

Petersburg Sefareti evvelki rapora ilave olmak üzere, II. Abdülhamit'e 1 Haziran 1905 tarihli yeni bir tahrirat sunmuştur.

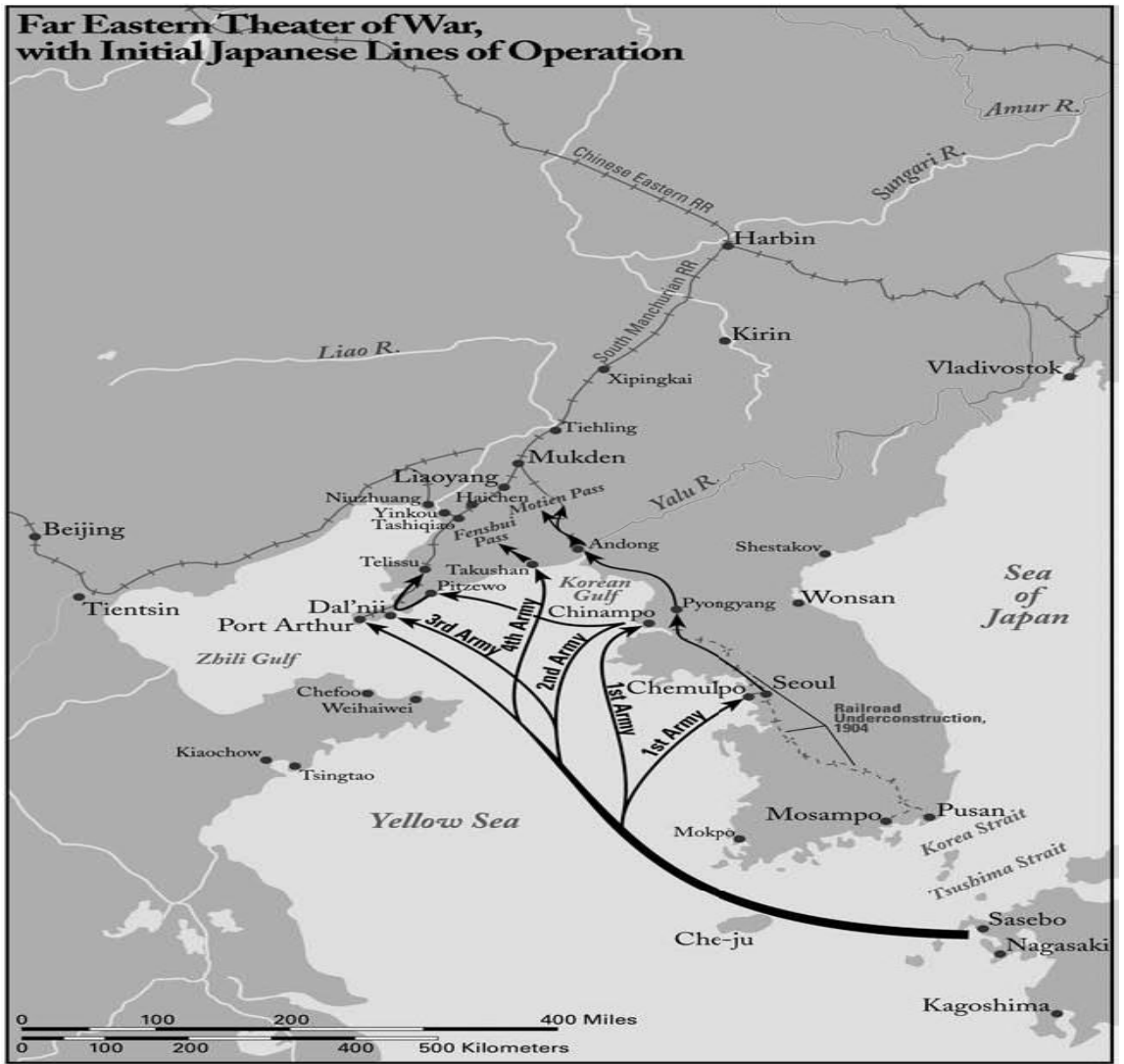
Manzûr-ı Alî-i Hazret-i Şehriyârî buyurulmak üzere arzına cür'et-yâb olduğum dünki tarihli telgraf-nâme-i âcizîye zeyldir. Ancak bugün neşr olunan resmî bir telgraf-nâmede Mayıs'ın on dördünde vukû'bulan muhârebeye Rusya donanma kumandanının mecrûh olduğu ve dört büyük Rusya zırhlısının gark olduğu ve birisi de çok ziyâde hasâra uğratıldığı beyân edilmiştir. Bu bâbda ba'zı menâbi'den istihsâl olunan ma'lûmâtdan mezkûr donanmanın uğradığı hezîmet pek büyük olup Rusya donanması kumandanı mûmâ ileyh ile sâ'ir iki amiral esîr olmuş ve bu sırada Japonya tarafından batırılan Rusya zırhlı sūfününün adedi on bir ve zabt olunan yedi ve yalnız Almanya isminde bir zırhlı ve Vladivostok limanına vâsıl olmuş olduğu anlaşılmış ise de bu bâbda el'ân resmî havâdis neşr edilmediğinin ve Rusya donanmasının işbu azîm felâketinin Rusyalı umûm ahâlî üzerinde hâsıl ettiği sū'-i te'sîr nihâyet derecede olup dâhilen şimdikinden şiddetli büyük bir galeyân efkâr-ı umûmî zuhûrundan hükûmet-i müşârun ileyhâ ziyâdesiyle endîşe ile ihtiyât üzere bulunduğunun Atebe-i Şevket-Mertebe-i Hazret-i Pâdişâhîye arzı müsterhamdır.⁷⁰

Kısacası, dönemin Rus ordusunun vaziyeti yine bir Rusun ağzından şu şekilde ifade edilmiştir:

“Silahlanması ve eğitimi kötü, yeteneksiz ve satılmış generallerin komutasındaki Rus ordusu, yenilgiden yenilgiye sürüklendi. Kapitalistler,

⁷⁰ Y.PRK. EŞA 47- 77.

devlet memurları ve generaller savaştan zenginleştiler. Vurgunculuk ayyuka çıktı. Birliklerin ikmali kötüydü. Cephane eksilince, sanki alay edermişçesine, orduya vagonlar dolusu ikonalar gönderiliyordu. Askerler acı acı, “Japonlar bize gülle ziyafeti çekiyor, biz onlara ikona” diyordu. Özel trenler yaralıları taşıyacak yerde, Çarlık generallerinin yağma ettikleri malları naklediyordu.”⁷¹

Şekil 6 Far Eastern Theater of War, with initial Japanese Lines of Operations.⁷²

⁷¹ J.V. Stalin, a.g.e., s.68.

⁷² The Russo Japanese war in Global Perspective, Vol.2, (General Editor Kelly Devries), Leiden-Boston, 2007, p.10.

2.3 Barış Görüşmeleri ve Savaşın Sonuçları

*“Ruslar muharebenin ilk günü Mançurya’yı, ikinci günü Kore’yi, üçüncü günü Japon adalarını zapt edeceklerini tahayyül ediyorlardı. Hakikat ise Rusların hesaplarının yanlış olduğunu ispat etti. Japon askerleri muzafferiyetten muzafferiyete koşuyorlardı”*⁷³

Rusya için kara savaşlarında ve deniz muharebelerinde tam bir yıkım olan Rus- Japon Savaşı, 18 ay kadar devam etmiştir. Rusya sadece savaş yorgunu değildi. Ülke içi muhalif devrimci gruplar alınan hezimetleri, halkı galeyana getirebilmek için, propaganda malzemesi olarak kullanmaktaydı. Çarlık ciddi manada itibar kaybetmişti. Rus Dâhiliye Nazırı:

“Yükselen devrim dalgasını bastırabilmemiz için küçük çaplı da olsa bir zafer ihtiyacımız var” diyordu.⁷⁴ Zafer gelmedi. Alman İmparatoru, itibarını artırmak gayesiyle arabuluculuk için kolları sıvadığı anda, Amerika’nın çoktan Japonlarla görüşmüş olduğunu gördü ve devre dışı kaldı.⁷⁵

Japonya savaşı her cephesiyle kazanmıştı. Böylesine tartışmasız bir zafer neticesinde, Amerikan Başkanı Theodore Roosevelt’in⁷⁶ arabuluculuk tekliflerini geri çevirmedi Japonlar. Savaş kazanılmıştı ve uzatmanın anlamı yoktu. Amerika bir de pazarlık yaptı Japonlarla. Sözlü anlaşmaya göre Japonya Kore’de serbest kalıyor fakat Filipinler noktasında herhangi bir emeli olmadığı konusunda söz veriyordu.⁷⁷

Barış görüşmeleri ve sulh maddelerine geçmeden evvel; barış sürecini hızlandıran birkaç husus, arşiv belgeleri ışığında incelenebilir:

Beyrut Vilayetinden gönderilen telgrafta; Osmanlı İran sefirinin yazdığı bir manzumenin, sulh yapılmasında çok işe yaradığı ve bu sefirin tunçtan bir heykelinin yapılacağı ile ilgili çalışma Belçika’dan bir heyet tarafından takip edileceği, her yerde yardımlar toplandığı gibi İran tebeasından da iane talebine karşılık bunun kabul edilmemesi ve engellenmesi tebliğ olunmuştu.

⁷³ Iticikava, a.g.e., s.31.

⁷⁴ Louis Allen, a.g.e, s.49.

⁷⁵ Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1097.

⁷⁶ Nobel Barış Ödülü almıştır. Bkz. Ben-Ami Shillony, a.g.m., s.88.

⁷⁷ Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1097.

“Rusya ile Japonya arasında serzede-i zuhûr olub Amerika re’is-i hükümetinin tavassutuyla muhârebenin hutâm bulması ve bu meyânda Dersa’âdet İran sefirinin tertib eylediği bir manzûmenin muhârebenin âdem-i devâmına pek büyük yardımı olması cihetiyle sefir-i müşârun ileyhin tezkâr-ı nâmı için Belçika’da matbû’ât-ı muvakkate kâtibinin riyâseti altında komite tarafından i’ânât cem’iyle sefirin tunçdan heykelinin i’mâline karâr verildiğinden her tarafda olduğu gibi bu havâlîde dahi İran tebe’asından i’âne taleb edeceklerine dâ’ir Franseviyyü’l-ibâre bir i’lânnâme tab’ edildiği ve bunun bir nüshası Safed İran konsolos vekili tarafından Taberya kaymakâmlığına i’tâ olunduğu anlaşılmiş iş’âr-ı ahîre değin bu yolda i’ânât dercine meydân verilmemesi hakkında icâb edenlere teblîğât-ı lâzime ifâ edilmiş olmağla iktizâsının emr u inbâsına müsâ’ade buyurulması ma’rûzdur. Fermân.

Fî 15 Şubat sene 321 Vâlî Halil”⁷⁸

Paris Sefâret-i seniyyesinden gönderilen 20 Teşrîn-i evvel 1904 târîhli 283 numaralı tahrîrâtta, sosyalist parti başkanı Mösyö Jores’in “Ümanite” adlı gazetede; Japon- Rus Savaş’ını bitirmek ve barışa aracılık için hükümetler arası iyiniyet ve barış komisyonları kurulmasını tavsiye ettiği ve Fransa parlamentosu toplanınca bu meseleyi hemen orada da dile getireceğini ifade ettiği makalelerinin tercümesi de vardır. Mösyö Jores bu makalelerinden “harbe karşı” başlıklı makalesinde Rus-Japon savaşına Fransa’nın da dahli tesiri olduğunu söylemekte ve şimdi bunu barışa elçilik yaparak telafi etmesi gerektiğini şu şekilde yazmıştır:

“Fransa bin sekiz yüz doksan beş târîhinde Çin’in tamâmiyyet-i mülkiyesi vesîle-i kâzibesıyla Çin ile muhârebesinde gâlib gelmiş olan Japonya’dan fethettiği Mançuri’yi alarak bir sûret-i hîle-kârânede Rusya’ya terk eden “Simonozaki” mu’âhede netîcesi olmak üzere Almanya ve Rusya ile ittifâk etmiş olduğundan şimdi ber-vech-i bâlâ bir gayret-i sulh-cûyâne ibrâz etmek kendisi için daha kat’î ve mübrem bir vazîfe teşkil etmektedir. Çarın harîsâne ve hîle-kârâne ve Almanya’nın hod-perestâne ve tama’-âlûd ve Fransa’nın

⁷⁸ DH. MKT 1055- 29.

tebe'ıyyet-kârâne politikalarının ictimâ'-ı cinâyet-kârânesi Rus-Japon ihtilâfını hazırlamıştır. İmdi Fransa için munsıfâne ve sulh-perverâne bir politikaya temâyül ile vicdân-ı beşeri dehşet-nâk eden mukâtele-i azîme ve müdhişedeki hissa-i mes'ûliyyetini ta'mîr ve izâle etmek tâm zamânıdır."⁷⁹

Batılı devletlerin barış görüşmeleri için Rusya'ya baskı yapmaları ve Rusya'nın bu devletlerin tazyiki nedeniyle barış görüşmelerini kabul etmesi ile alakalı Petersburg Sefaretinden gelen 11 Haziran 1905 tarihli malumata göre:

"İstihşâl edilen ma'lûmât-ı resmiyyeden Amerika, Fransa ve Almanya hükûmetleri muhârebe-i hâzıraya nihâyet vermesi zımnında Rusya hükûmeti nezdinde şimdiki hâlde arzu sûretiyle beyânâtta buldukları ve hükûmet-i müşârun ileyhâ tarafından bu husûsda mûmâna'at gösterilmeyerek nihâyet derece-i ihtiyât ile hareketde bulunulduğu tebeyyün etmiş olduğunun hâk-i pâ-yı şevket-ihativâ-yı cenâb-ı pâdişâhîye arzı müsterhamdır. Olbâbda Fî 7 Rebî'u'l-âhir sene 323 ve fî 11 Haziran 905

Petersburg sefîri Hüsnü"

"Akdemce arz kılınan devletler tarafından Rusya hükûmeti nezdinde musâlahaya dâ'ir icrâ kılınan teşebbüsât netîcesi olarak İmparator hazretleri Rusya ve Japonya murahhaslarının bu bâbda doğrudan doğruya te'âtî-i efkâr etmeleri zımnında Vaşington'da birleşmelerine kemâl-i te'essüf-i azîm ile rızâ gösterdikleri alınan ma'lûmâtdan müstebân olduğundan mübârek hâk-i pâ-yı şevket-ihativâ-yı cenâb-ı zıllullâhîye arzı müsterhamdır. Olbâbda Fî 8 Rebî'u'l-âhir sene 323 ve fî 12 Haziran 905

*Petersburg sefîri Hüsnü"*⁸⁰

5 Eylül 1905 tarihinde Amerika'da; New Hampshire eyaletinin Portsmouth şehrinde, Rus- Japon barış antlaşması imzalandı. Barış anlaşma metnine göre;

⁷⁹ Y.A.HUS 483- 17.

⁸⁰ Petersburg Sefiri Hüsnü Bey'in raporu için Bkz: Y.PRK. EŞA 47- 82.

- Japonya; Kore üzerinde rahatça hareket edebilecekti. Japonya'nın Kore'deki menfaatleri teminat altına alınıyordu.
- Japonya; Sakhalin Adası'nın güney kısmını Rusya'dan devralıyordu.
- Japonya; Lioa- tung Yarımadası ve Mançurya'da Rusya'nın sahip bulunduğu bütün hak ve imtiyazları devralıyordu.⁸¹ (demiryolu imtiyazları- maden çıkarma v.s)
- Japonya; balıkçıları için de Okhotsk ve Bering Denizi'nde avlanabilmek hakkını kazanıyordu.⁸²

3. SAVAŞIN ÖNEMİ VE TESİRATI

20. yüzyıl içinde yer alan en büyük savaşlardan biri olan Rus- Japon Harbi Uzakdoğu coğrafyasındaki Rus yayılcılığını durdurmuştur. Japonya tarafından Rusya gibi döneminin bir süper gücünün yenilmiş olması, Japonları emperyalizm politikalarına hız vermek yönünde motive etmiştir. Japonya, Doğu Asya'nın ve Pasifik'in güç- denge ilişkileri anlamında, dikkate alınması gereken bir unsur olmuştur.

Savaşın sonuçları açısından bakıldığında, kara ve denizlerdeki Japon zaferleri Amerika'yı tedirgin etmiştir. Bir deniz gücü olan Amerika Birleşik Devletleri bundan sonra Japonya ile rekabete girmiş ve bu çekişme ilerdeki mücadelelerine temel teşkil etmiştir. Japonlar bir anda Pasifik'te etkili bir konuma terfi edince; bu durum, 30 sene sonra patlak veren Pasifik Savaşlarına maya olmuştur. Japonya kısa sürede Avrupa'nın büyük devletlerinin kabul etmek durumunda kaldığı bir güç konumuna gelmiştir. Japon galibiyetiyle perçinlenen “sarı ırk milliyetçiliği”, Milletlerarası Uzakdoğu politikalarında bundan böyle hesaba

⁸¹ Bir bakıma Japonya Port-Artur'u kiralyor ve Güney Mançurya demiryollarını yapma-işletme hakkını da saklı tutmuş oluyordu. Bkz. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1097.

⁸² Louis Allen, a.g.e, s.49.

katılması gereken bir ideoloji olarak, Uzakdoğu'ya felsefi bir politik zemin daha kazandırmıştır⁸³.

1904–1905 Japon-Rus Savaşı bizatihi içinde barındırdığı anlamlar, yaptığı çağrışımlar ile kendisine daha sonraları yüklenen anlamlar bakımından; çıkış sebepleri ve sonuçları noktasından incelendiğinde o dönem dünya ülkelerinde farklı tesirler meydana getirmiş olduğu muhakkaktır.

3.1 Japonya Açısından

Japonya girdiği bu savaştan galibiyetle ayrılmıştı ve bu Japonlar açısından kolektif manada gurur vericiydi. Milliyetçilik duyguları pekişmişti. Alınan zaferin Japonlara kazandırdığı bu güven; askeri sahada çalışmaların yoğunlaşmasını sağladı. Bu güven durumu ise Japonları; ilerde Amerika, İngiltere ve Çin ile girilecek savaşlarda güçlü Batılı düşmanlarını yenebileceklerine ikna etmiştir.⁸⁴ Evvelinde figüran sayılabilecek Japonya Uzakdoğu sahnesinde bir aktör konumuna yükselmiş ve tesir sahası genişlemiştir. Savaş süresince patriyotik bir hava oluşup, ulusal kimlik ve bilinç, ulus-devlet ve vatandaş ilişkisi, takviye olmuştur.

Alınan borçlar sayesinde savaş masrafinin neredeyse tamamının, karşılandığı bilinmektedir. İngiltere ve ABD'nin yanında Fransa'da kredi açıcı olarak karşımıza çıkmaktadır. İngiltere savaş bölgesinde güvenliği temin etmek gayesiyle ve Fransa'nın Rusları desteklemesini engelleyebilmek maksadıyla 1904'de Fransa ile bir antlaşma yaparak aradaki soğukluğu gidermeyi başarmıştı. Japonya'da 1905 senesi itibariyle borçlanma, toplam hükümet gelirinin dört-beş katını bulmuştu. Savaş sırasında Japon ekonomisinin çökmemesi ancak sağlıklı dış borç akışının temini ile izah edilebilir. Endüstrinin henüz gelişmiş olmaması ve hammadde kısıtlılığı, Japonya'nın aldığı borçları işgal ettiği bölgeleri sömürerek ödeyebileceğini akla getirmektedir. Çin Savaşı mukayese edildiğinde Japon-Rus Savaşının maliyetli olduğu ve Japonya'nın büyük borç altına girdiği anlaşılmaktadır. Japonya'nın Batı

⁸³ Bkz. Louis Allen, a.g.e, s.49, Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1097, Selçuk Esenbel, "1904–1905 Rus-Japon Savaşı", **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008, s.70- 71.

⁸⁴ Ben-Ami Shillony, a.g.m., s.90.

devletlerinin destek ve kredilerinden faydalandırıldığı hatta ABD'nin 450 milyon \$'la savaşı finanse ettiği iddia edilmektedir.⁸⁵

Japonya açısından, savaşın kazanılması neticesi moraller çok yükselmişti fakat Portsmouth Barış Anlaşması kamuoyunu, mali kazanımlar bakımından pek tatmin edememişti.⁸⁶ Kaldı ki Japon maliyesi gerçekten sıkıntıdaydı. Anlaşma metni muhteviyatında; savaş boyunca verilen binlerce kurbandan sonra, savaş harcamalarının nakit olarak tazmini ile alakalı herhangi bir madde bulunmadığını duyan Japon kamuoyu, Tokyo'da ayaklandı. Hükümetin savaşı başarıyla yönetmesi bir tarafa bırakılıp, Prens Katsura kabinesine yüklenildi. 1906 Ocak'ında tazyikler sonucu hükümet istifa etti.⁸⁷

3.2 Rusya Açısından

Bu mağlubiyet ile Rusya'nın Uzakdoğu'da yayılmasına set çekilmiş oldu.⁸⁸ 1904–1905 Rus-Japon savaşı neticesinde Rusya'nın aldığı ağır mağlubiyet diğer dünya devletleri karşısında bir prestij kaybı olmuş, Rusya'nın zaafını ortaya koymuş ve Uzakdoğu'daki emperyalizmine son vermişti.⁸⁹ 1904–5 Japon-Rus Savaşı yenilgisi ise Rusya'da parlamento ve bir dizi siyasal reformla sonuçlandı.⁹⁰

“Halk, savaşı istememiş, bunun ülke için ne kadar zararlı olacağını anlamıştı. Çarlık Rusya'sının geriliğini, halk, ağır bir şekilde ödedi. Bolşevikler ve Menşevikler, bu savaşa karşı farklı tavır takındılar. Troçki dâhil Menşevikler, anavatan savunuculuğu pozisyonuna, yani Çarın, çiftlik sahiplerinin ve kapitalistlerin ”Anavatanı”nı savunma pozisyonuna battılar.

⁸⁵ Leschenko, O., “The Imperial Russian Response to American Contraband During the Russo-Japanese War: Controversy and Effects”, **East European Quarterly**, XXXI, No. 2, June 1997, ss. 265–282' den aktaran Hakkı Büyükbaş, a.g.m, s.22- 23.

⁸⁶ Savaş masrafi olarak verilen rakam 1 milyar 730 milyon yen'dir. Çin savaşının maliyeti sadece (38 milyon Sterlin) 200 milyon yen'di. Bkz. Hakkı Büyükbaş, a.g.m, s.23.

⁸⁷ Louis Allen, a.g.e, s.49.

⁸⁸ Akdes Nimet Kurat, **Türkiye ve Rusya**, Kültür Bakanlığı yay., Ankara, 1990, s.126.

⁸⁹ Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi**, T.T.K yay.,Ankara,1993, s.371.

⁹⁰ Murat Çemrek, “Rusya Federasyonu Hakkında Genel Bilgiler”, **SDE Rusya Raporu**, Ankara, 2010, s.18.

Lenin ve Bolşevikler ise, tam tersine, bu yağmacı savaşta. Çarlığın zayıflamasına ve devrimin güçlenmesine yol açacağı için, Çarlık hükümetinin yenilgisinin faydalı olacağı görüşündeydiler. Çarlık ordularının yenilgileri, geniş halk kitlelerinin gözünde Çarlığın çürümüşlüğüne ortaya çıkardı. Çarlık rejimine karşı nefretleri günden güne şiddetlendi. Port Arthur'un düşüşü, otokrasinin çöküşünün başlangıcıdır, diye yazıyordu Lenin. Çar, devrimi boğmak için savaştan medet ummuştu. Tam tersini elde etti. Rus-Japon savaşı, devrimin gelişini hızlandırdı.”⁹¹

Savaşın tam bir kesinlik içinde Japonya lehine neticelenmesi, zaten Çarlık rejimine dış bileyen Rus halkını galeyana getirdi.⁹² İçerdeki sıkıntılar dışarıdaki başarısızlık ile birleştirilince bir sosyal patlamaya dönüşüp 1905 İhtilalını getirmişti. Esasında ihtilalın altyapısı 1815’ ten sonra Avrupa’nın geçirdiği evolüsyonda aranabilir.⁹³ Rus subayları Napolyon Savaşları sırasında liberal fikir akımlarını tanıdılar ve etkilenmişlerdi. Rus intelajansiyası, devrimin tezahürünün Rus köylüsüne merbut olduğunu düşünmekteydi. 1850’lerden sonra sanayileşme hamlesi yapan Rusya’da işçi sınıfı oluşmuş oldu. Fakir köylü sanayileşme ile birlikte şehre göçtü ve işçi sınıfına zemin teşkil etti. Ekonomik yönden durumu düzelmeyen hatta şehir ve çalışma yaşantısının zorlukları arasında ezilen proleter sınıfı meydana geldi. Maaşlar çok düşük ve mesai saatleri çok fazlaydı. Ödemeler mal cinsinden yapılıyor ve bu mallar fahiş fiyatlarla hesaplanıp işçiler kandırılıyordu. Bir takım işçi grevlerinden sonra, 12 yaşından küçüklerin çalıştırılmaması ve ücretlerin mal olarak ödenmemesi kararlaştırılmıştı. Bu gelişmeler 1905 senesine gelinceye kadar bir işçi “sınıf bilinci” oluşumunu hızlandırmıştı. Rus otokrasisi işçilerin teşkilatlanmalarını engelliyor ve sert tedbirlerle küçük başkaldırlara set çekiliyordu. 1899 yılında başlayan ekonomik buhran Fransa’dan alınan yardımlarla hafifletilmeye çalışılırken, köylülerin seferberliğe alınması ile tarım üretimi oldukça düşüş gösterdi. Rus halkı savaşın başlangıcında ümitliydi fakat yenilgi haberleri ardı ardına gelince tepki

⁹¹ J.V. Stalin, a.g.e., s.69.

⁹² Kazakların milli şairlerinden Mir Cakıp, Rus- Japon savaşı ile ilgili yazdığı bir eser de: Rus mağlubiyetini tasvir ederek, Japonların muzafferiyetini, Doğu’nun Ruslara karşı zaferini anlatınca, tevkif edilerek 6 ay hapis cezası verilmişti. Bkz. A.Zeki Velidi Togan, **Bugünkü Türkli Türkistan ve Yakın Tarihi**, Enderun Kitabevi, İstanbul, 1981, s.497.

⁹³ Fransız ihtilalı neticesinde ortaya çıkan fikir akımları liberalizm, nasyonalizm ve sosyalizm Avrupa’da tesir imkânlarını Napolyon savaşları da içinde olmak üzere 1815 ile 1870 arası bir dizi ihtilal ile bulmuştur. Bkz. Fahir Armaoğlu, **20.yy Siyasi Tarihi**, s.5–18.

arttıkça arttı. 1905 yılının Ocak ayında işçiler Petersburg şehrinde büyük bir grev başlattılar.⁹⁴ İşçiler 22 Ocak tarihinde kışlık sarayın önündeki meydanda toplanıp dilekçelerini Çar'a takdim ettiler.

Petersburglu işçilerin dilekçesinde şöyle deniyordu:

“Biz, Petersburg kenti işçileri, karılarımız, çocuklarımız ve çaresiz ihtiyar analarımız-babalarımızla doğruluk ve himaye bulmak için sana, hükümdarımıza geldik. Biz sefaletten kırılıyoruz, eziliyoruz, dayanılmaz bir çalışma altındayız, hor görülüyoruz ve bizi kimse insan yerine koymuyor... Sabırla her şeye katlandık, ama sefalet, haksızlık ve cehalet batağına gittikçe daha fazla itiliyoruz; despotizm ve zorbalık altında boğuluyoruz... Sabrımız tükendi. Bu dayanılmaz acıları çekmeye devam etmektense ölmeyi yeğ tuttuğumuz o korkunç an geldi, çattı...”⁹⁵

Sarayın muhafız alayı Çarın emriyle, meydanda toplanmış ve adetleri 140 bine baliğ kalabalığa rastgele ateş açtılar.⁹⁶ Manzara dehşet vericiydi. 1000 den fazla ölü ve 2000 civarı yaralı işçi meydanı kızıla boyadı. 9 Ocak artık Rus tarihinde Kanlı Pazar olarak anılacaktı. İşçi grevleri giderek büyüdü ve köylüler de katılmaya başladılar. Çar'ın halkın içinden bir danışma meclisi açmak tavizi ortalığı yatıştırmadı. Bu esnada Karadeniz donanmasına ait “Potemkin” adlı gemide isyan

⁹⁴ Bkz. Akdes Nimet Kurat, **Rusya Tarihi**, Ankara,1993, TTK, s.378, Fahir Armaoğlu, **19.yy Siyasi Tarihi**, s.1103- 1112.

⁹⁵ J.V. Stalin, a.g.e., s.71.

⁹⁶ II. Abdulhamid Han'ın Yıldız Sarayı'nın etrafını kuşatan “Hareket Ordusu” karşısında; sarayın bu baskını bertaraf edebilecek miktarda muhafız alayı olmasına rağmen *vatan evlatlarının, din kardaşlarının kanını döktürmem* yaklaşımı başka bir araştırmanın konusu olmaya müsait görünmektedir ve Çarlık Rusya'sının otokrasisi ile bu bakış açısı mukayeseye tabi tutularak incelenebilir.

“Sultan, Selanik'ten İstanbul'a hareket eden, toplama ve düşman silâhlarını taşıyan hareket ordusuna karşı harekete geçilmesini talep eden kumandanlara, çarpışılmamasını, Müslüman kanı dökülmemesini sık sık tembih etti ve emirler verdi. İsteseydi yalnız Taksim Taş kışladaki eğitilmiş asker ve sâdik subaylar, gelen çapulcu alaylarını darmadağın edebilirdi. Fakat kardeşkanının dökülmesini istemedi”. Bkz. Mehmet Aydın, **II. Abdülhamid Han'ın Liderlik Sırları**, İstanbul, 2001, Okumuş Adam Yay., s.196.

“Orduyu kullanmaya azmetseydi, hiçbir kuvvet onu tahtından indiremezdi. Ama buna yanaşmadı. Zaten savaşa ve kavgaya değil, ince diplomasiye inanırdı. Her seviyedeki adamın bir değeri olduğunu bilirdi... Hareket ordusu, üç beş bin kişiden ibaretti. Arnavud, Yahudi, Rumlar çoğunluktu. Yalnız subayları Türk'tü, son Cuma selamlığında birkaç gün önce kendisine refakat eden 8.000 çok iyi yetişmiş hassa askeri bile bu kuvveti bir çarpışta darmadağın ederdi.” Bkz. F. Henry Woods, **Türkiye Anıları** (Çev: F. Çöker.) Milliyet Yay. İstanbul, 1976, s. 123.

başladı. Devrim Rus askeriyesine bulaşmıştı. 19 Ağustos 1905 günü “Duma”; yani danışma meclisinin esasları ilan edildi. “Ekim Bildirisi” olarak bilinen bu manifestoya göre: Çar yürütmenin mutlak hâkimi ve yasama üzerinde en son karar merciiydi. Bakanlar ise tamamen Çar tarafından seçilecek ve ona bağlı çalışacaktı.⁹⁷ Kitleler bundan da tatmin olmadılar ve grevler Rusya geneline yayıldı. Çar 30 Ekim 1905’de yayınladığı bildiri ile anayasal bir düzenleme ilan etti. Parlamento iki meclisli çalışacak ve devlet konseyi ve Duma’dan oluşacaktı. Çar taraftarı sağ guruplar ile Çar karşıtı sol ve aşırı sol gurupların parlamento içindeki çekişmeleri ve 1907 Haziranında sosyal demokratların Çara karşı tertip edecekleri suikastın ortaya çıkmasıyla Duma feshedildi.⁹⁸ Fakat şunu belirtmek gerekir ki; 1905 ihtilali bu şekilde bastırılrsa bile; hazırlığı ve tesirleri itibariyle 1917 Rus Devrimi’ne bir tedarik aşaması olduğu hatırdan çıkarılmamalıdır.

3.3 İslam Dünyası ve Osmanlı Tarihi Açısından

“1908’e gelindiği zaman Türkiye’de devrimcileri cesaretlendirecek pek çok şey vardı. Uzak Doğu’da Doğulu fakat meşruti bir Japonya, birkaç yıl önce Avrupalı fakat istibdatla yönetilen bir Rusya’yı yenmişti ve hem Rusya hem İran bunu demokratik kurumların üstünlüğünün bir tezahürü olarak kabul etmiş ve biri ihtiyatla diğeri de devrimle, meşruti ve parlamenter rejimleri getirmişlerdi.”⁹⁹

Asya’da küçük bir devlet olarak bilinen Japonya’nın güçlü ve kocaman Rusya’yı perişan etmesinin, Batılı emperyalistlerin sömürgesi olan ya da sömürge durumuna düşmekten korkan İslam âlemine sevinç ve ümit verdiği bilinen bir hadisedir.¹⁰⁰ Osmanlı için bu sevincin, özel bir anlamı daha vardır. Rusların güneye

⁹⁷ Ülker Gürkan, a.g.m., s.159.

⁹⁸ Bkz. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1111.

⁹⁹ Bernard Lewis, **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, (Çev. Metin Kıratlı), Ankara, 1998, TTK, s.204.

¹⁰⁰ “Rusya-Japonya muharebesinin safahâtı Türkiye’de bütün teferru’âtıyla ve pek büyük bir merakla ta’kib ve tedkik olunmaktadır. Dünyâda hiçbir Türk yoktur ki Moskofların mağlûbiyeti haberini alsın da mesrûr olmasın. Devlet-i Aliyyenin Japonya ile resmen akd-i münâsebet etmemiş olduğu ma’lûmdur. Hâl böyle iken her Türkün kalbinde Japonlar için ciddî bir teveccüh ve muhabbet mevcûddur. Moskoflar hakkındaki hissiyatlarına gelince, kazıyye büsbütün ber’akisdir. Bunun esbâb-ı

doğru yayılma planlarında sürekli olarak Boğazlar tehdit altında kalmıştır. İki asrı aşkın devam eden savaşlar neticesinde “gâvur Moskof” Osmanlı halkı için de baş düşmandır.¹⁰¹

Japonya'nın, dönemi içerisinde bir dünya gücü olarak kabul edilen Rusya'yı savaşta tartışmasız bir şekilde yenmesi, sanki hegemonik asimilatör sömürgeci devletlerin zorbalığı altında ezilen mazlum milletlerin, kazandığı savaşmış gibi yorumlanmıştır. Japon zaferi; diğer dünya milletlerinin gözünde de başarının, azmin, kararlılığın timsali olmuştur. Japonlar ile Ruslar savaşa tutuşunca Osmanlı Devleti içerisinde yaşayan halk, yönetici kademe sınıfı ve Sultan nezdinde heyecanlı ve meraklı bir bekleyiş başlamıştı. İslami gazeteler, Japon zaferini ezilmiş ve sömürülmüş Doğu'nun kudretli Batı'ya karşı elde ettiği galibiyet olarak ilan ettiler.¹⁰² O yıllarda dünyaya gelen erkek çocuklarına Amiral Togo'nun adını veren Osmanlı kadınları olmuştu.¹⁰³

Tüm bu anlatılanların dışında; meselenin hakikatinde; Japonların galibiyetinin Osmanlı Devleti'ne menfi manada tesir ettiği söylenebilir. Rusya savaş sonrası dış politikasını değiştirmek durumunda kalıyor ve tüm dikkatini yeniden Avrupa'ya özellikle Balkanlara çeviriyordu.¹⁰⁴ İşte bu durum Rusya'nın Balkanlarda Osmanlı Devleti'ni parçalama çalışmalarına hız vermesi ve boğazlara yeniden musallat olması demektir. Öyle de oldu.

Rusların Japon yenilgisinin Osmanlı Devletini olumsuz açıdan etkilediği belki de en önemli hadise; ilk önce Rusya'da patlak veren 1905 ihtilali, ardından Çin ve İran örnekleri sebebiyle Osmanlı'da “Jön Türkler” hareketinin başını çektiği “Meşrutî Yönetim” ayaklanmalarıdır.¹⁰⁵

mûcibesi ise, iki unsur beyninde asırlardan beri devâm edegelen adâvetden başka bir şey olmadığı derkârdır.” Bkz. Y. PRK. ASK.225- 137.

¹⁰¹ Kaori Komatsu, “Türk Modernleşmesinde Japon İmajı”, **Toplumsal Tarih**, S.160, Nisan 2007, s.72.

¹⁰² Selçuk Esenbel, a.g.m., s.70.

¹⁰³ Halide Edip Adıvar bunlardan biridir. Bkz. **Mor Salkımlı Ev**, İstanbul, 2011, s.110.

¹⁰⁴ Bkz. Fahir Armaoğlu, **a.g.e.**, s.1100.

¹⁰⁵ Cemil Meriç'e göre Jön Türkler, *Batı'nın gönüllü acentalarıdır*; esasında Fransız Devriminin fikir kalıntılarının, İslam Milleti içinden devşirdiği, Osmanlı'nın asi çocuklarıdır ve onları; anayasal düzen arayışlarında ayaklanma hususunda meşrutî idareli Japonya'nın Rusya'yı mağlup etmesi teşvik etmiştir. Bkz. Selçuk Esenbel, a.g.m., s.72.

3.4 Dünya Devletleri ve Dünya Tarihi Açısından

Rus- Japon Savaşı, mahalli bir savaş olarak başlamış fakat neticesi ve etkileri itibariyle dolaylı dolaysız tüm dünya devletlerine, dünya tarihine tesirleri olmuştur. Şüphesiz bu tesirlerden en mühimi ve de şümüllüsü; Rusya'nın Japonya karşısında aldığı hezimetle, Uzakdoğu projesinin akamete uğraması olmuştur. Bu sebeple Rusya'nın yönünü tümenden Batı'ya çevirmesi ve Balkanlara odaklanmasıdır. I. Dünya Savaşı'nı intaç eden devletlerarası krizlerin ekserisi bu politik manevra ile ilişkilendirilebilir.¹⁰⁶ Bu yenilgi Çarlık sisteminin sonunu getiren Bolşevik Devrimi'ne temel teşkil etmiştir.¹⁰⁷

Uzakdoğu coğrafyasında Japonların büyük bir Avrupalı gücü yenmesi, Asya'da, özelde Hindistan ve Güneydoğu Asya'da isyan hareketlerini ortaya çıkarmıştı. Model olarak Japonya örneği alınmıştı. Sonrasında İngiltere ve Fransa bu ayaklanmaları bastırmıştı.

Japonya'nın bölgesel bir güç olarak sivrilmesinde ve Japon dış politika kazanımlarında İngiltere'nin ve ABD'nin katkısı olmuştur.¹⁰⁸ Amerika Birleşik Devletleri savaşın başında Japonya'yı desteklemişti. ABD savaşın sonunda ise tedirgin olmuştu çünkü bölgesel bir güç olarak tebarüz eden Japonya; Asya kıtasına dâhil olmakla politik hesapların merkezine yerleşiyordu. Güneyinde bulunan Filipinler ile alakalanması ise Amerika'nın hiç istemeyeceği bir durumdu. Çünkü Amerika; Filipinleri İspanyollardan mücadele sonucu alınca, bir dönemdir ilgilenmediği Uzakdoğu stratejilerini tekrar ele almak zaruretinde kaldı. Tavassut edeceği barış görüşmeleri öncesi bir sözlü anlaşma ile Japonya'dan bu konuda vaat almıştı. 1907 senesinde Amerikan donanması Japonya'ya gövde gösterisi amaçlı bir ziyaret bile yapmıştı. Japonlar mesajı aldı ve girişimde bulunup 30 Kasım 1908 yılında Root- Takahira anlaşmasını yaptılar. Anlaşmaya bakıldığında; taraflar Pasifik coğrafyasında karşılıklı olarak birbirlerinin nüfuz sahasına dokunmayacaklar, Çin'in bağımsızlığının devamı noktasında politika takip edeceklerdi. Fakat uzun vadede

¹⁰⁶ Uzakdoğu'da kendisine prestijini yeniden kazandıracak bir galibiyet elde edemeyen Çar, yönünü tekrar Balkanlara çevirip ve Avusturya- Macaristan karşısında Sırbistan'a destek vererek I. Dünya Savaşı'na giden yolun taşlarını döşemiş oldu. Bkz. Oral Sander, a.g.e., s.185.

¹⁰⁷ Oral Sander, a.g.e., s.185.

¹⁰⁸ Hakkı Büyükbaş, a.g.m., s.2.

Amerika ile çıkacak olan her kriz, dönüp dolaşıp Rus- Japon Harbi'nin neticelerine irtibatlı olmuştur.¹⁰⁹

Fransa; Çin'in güneyi ve Asya'nın güneydoğusu için endişelenirken, 1907 senesinde Japonların istedikleri borç¹¹⁰ fırsat bilindi ve bu yerlerdeki Fransız çıkarlarına saygı duyulması talebi ile ilgili anlaşma imzalandı.

İngiltere; Uzakdoğu politikalarında destek olduğu Japonların galibiyetiyle Rusya'yı saf dışı etmişti fakat şimdi Rusya yönünü tümenden Asya kıtasına dönecek ve Hindistan açısından büyük bir tehdit unsuru olabilecekti. İngiltere Japon ittifakını devam ettirmeyi lüzumlu bulurken aynı şekilde Japonya, olası bir Rus intikam savaşına karşı İngiltere'nin, müttefiki olarak kalmasına özen gösteriyordu. Böylece 1902 ittifak anlaşmasını 1905'te tazelediler. Birbirlerine destek sözü yinelenildi. Fakat Japonların, İngilizlere güvenip Filipinlere göz dikmesi endişesiyle, Amerika İngiltere'ye müracaat edip, Amerika ile Japonya arasında vuku bulacak bir savaşta, İngiltere'nin Japonların yanında olamayacağı maddesini ilave ettirdi.

Çin'de ise otokrasi yıkılıp Mançu Hanedanlığı son buldu.¹¹¹ İmparatoriçe Japonların elde ettiği zaferden etkilenip reformlar da yapmıştı.¹¹² Halk reformlardan tatmin olmadı. Anayasal sisteme geçilmesi için "*Aydınlar İhtilali*" denilen hareket cereyan etti.¹¹³

Dünya Tarihi içerisinde, 1904 – 1905 yıllarında Rus-Japon Savaşı modern bilim dallarının da seferber edildiği bir harp olmuştur. 1904 – 1905 yıllarında Rus-Japon Harbi sırasında jeolojiyi askeri harekâta ilk defa kullananlar Ruslardır. Savunma mevzilerinin tahkimatında jeoloji mühendisleri vazife almıştır. Yine bu savaş sırasında Japonlar bütün Kore Yarımadasının jeoloji haritasını derlemişlerdir.

¹⁰⁹ Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1099.

¹¹⁰ Paris borsasından 1907 yılının Mart ayında 300 milyon Frank borç istenmişti. Fahir Armaoğlu, a.g.e, s.1100.

¹¹¹ Tayingler ve Boxerler isyanları, Çin'de otokrasiyi daha evvel sarsmış, Japonların Ruslara galibiyeti de yıkıcı etkiyi yapmıştır. Garip bir şekilde bu ayaklanmaların tipik özelliği muhafazakâr oluşudur. Hâlbuki isyan hakikatte reformlara değil, aksine reformların çok cılız ve kandırmaca olduğuna inanılması nedeniyle otokrasiye bir cephe alıştır.

¹¹² O dönem dünyadaki reform hareketlerinin karakteristik ve benzer refleksi, Avrupa'nın bilim ve tekniğine ilginin artması ve dışarıya öğrenciler gönderilmesi şeklinde olmuştur.

¹¹³ Japonya'nın galibiyetinden sonra Rusya'da yaşanan süreç (1905 ihtilali ve Çarın Duma'yı ilanı) ile Çin'de yaşanan anayasal düzene geçiş süreci benzerlik arz etmektedir. Neredeyse süreç (anayasal nizama geçişte çekilen sancılar) Osmanlı'da da aynı olarak seyretmiştir. Bu manada başka bir çalışmanın incelenebilecek konusu olmaya müsait görünmektedir.

Bu harita hâlihazırda Kuzey Kore'nin hazırlanmış en kapsamlı jeoloji haritasıdır. Kore Harbi sırasında Amerikan kuvvetleri bu jeoloji haritasını kullanmışlardır.¹¹⁴

¹¹⁴ William Leith, “Değişen Dünyada Askeri Jeoloji”, **Haber Bülteni**, 2004/1.

İKİNCİ BÖLÜM

SULTAN II. ABDÜLHAMİD VE OSMANLI AYDINLARI CEPHESİNDEN RUS-JAPON SAVAŞI

Japonya’da ve Türkiye’de Türk- Japon münasebetleri bakımından hemen ilk akla gelen hususlar II. Abdülhamid tarafından Japonları ziyaret maksadıyla gönderilen Ertuğrul gemisi, Japonların Rusları yenmesiyle Türklerde pekişen Japon sempatisi ve İslam Dinini anlatmak ve irşat gayesiyle Japonya’ya giden Abdürreşid İbrahim’in çalışmaları olmaktadır.¹¹⁵ Bu hususlara Japon İmparatorunun Osmanlı’ya ziyaret maksadıyla gönderdiği çeşitli heyet ve elçilerin tesis etmiş olduğu yakınlık ilave edilebilir. Elbette II. Abdülhamid bu gönderilen heyetlere mukabele de bulunmuştur. Müşahhas bir misal olmak üzere; Japonların Çin galibiyetini de tebrik etmiştir.

“Harp, Japonya’nın mutlak zaferiyle neticelendiği zaman, Hamit, aziz dostu Mikado’ya samimi bir tebrik yolladı. Hatta işi bu derecede bırakmadı. İyi derecede Japonca bilen Ali Bey isminde bir yüzbaşı ile Mikado’ya kıymetli bir at da gönderdi. Bu at has ahırda bulunan hayvanların en iyisi idi.”¹¹⁶

II. Abdülhamid’in o dönemde mevcut emperyalist hesapların odaklandığı Uzakdoğu ile ilgili siyasi gelişmeleri ne kadar yakından takip etmeye çalıştığı bilinmektedir.

“Bilhassa sultan saraya gayet mufassal bir Aksay-ı Şark haritası getirtmişti. Her gün bu haritanın karşısına geçerek harp vaziyetini inceden inceye tetkik ediyor, dostu ve “adeta gizli müttefiki” olan Japon imparatoru Mikado’nun nasıl bir siyasi meslek ve askeri maharet göstereceğini dört gözle

¹¹⁵ Abdürreşid İbrahim ile alakalı Bkz. Ahmet Uçar, “Japonların İslam Dünyasındaki Yayılmacı Siyaseti ve Abdürreşid İbrahim”, **Toplumsal Tarih**, S.20, Ağustos 1995, ss. 15–16.

¹¹⁶ Ziya Şakir, **Sultan Abdulhamid ve Mikado**, İstanbul, 1994, Boğaziçi yay., s.108.

bekliyordu. Japonlar dünya medeniyetine yeni karışmış olmakla beraber, propaganda işinde de büyük muvaffakiyet göstermişlerdi... ”¹¹⁷

Sultan’ın bu alakası özellikle Japon-Rus Savaşı esnasında da caridir. O dönemde genç bir subay olan Rauf Orbay hatıralarında Amerikalı amiral Bagnam Paşa ile birlikte II. Abdülhamid’i ziyaretlerinde yaşadıkları hadiseyi şöyle anlatıyor:

“İçeriye girdiğimizde padişah, salonun ortasındaki büyük masanın başında en büyük ölçekli, Kipert Paftası denilen haritanın başındaydı. Harita üzerine Japon ve Rus bayrakları iğnelerle yerleştirilmişti. Böylece Rus-Japon Savaşı’nda kimin hangi toprakları elinde tuttuğu takip ediliyor, gelen haberlere göre bayraklar yer değiştiriyordu. Abdülhamid, bizi masanın sağ ve solundaki yaldızlı koltuklara oturttu ve Paşa’ya bayrakların doğru yerlere yerleştirilip yerleştirilmediğini sordu... ”¹¹⁸

Amerikalı amiral Bagnam Paşa, Padişahın Rus- Japon Harbi’ne duyduğu bu yakın alaka karşısında şaşırır ve Yıldız Sarayına kapanmış bir despot olarak gördüğü Sultan’ın dünya ahvaline bu derece muttali olması karşısında; II. Abdülhamid’in çözülmesi zor bir bilmece olduğunu Rauf Orbay’a ifade ettiği aktarılmaktadır.

1. SULTAN II. ABDÜLHAMİD’İN RUS- JAPON HARBİ VE SONUÇLARI HAKKINDAKİ GÖRÜŞLERİ

II. Abdülhamid Rus- Japon Savaşı’nı dikkatle izlemekle birlikte meseleye ortalama düşünüş ve genel kanaatlerin dışında bakıyordu. İslam Âlemi, özelde Osmanlı halkı, Japonların mutlak kazanmasını istiyor ve Japonlarla ilgili savaş bölgesinden gelen iyi haberleri sevinç içinde kutluyordu. Fakat Rusların yenilgi haberleri geldikçe, Sultan Romanofların tepkisini çekmemek için itinalı bir tarafsızlık siyaseti güdüyordu. Savaş müddetince kamuoyundaki Japon tarafgirliği dikkate alındığında, Rusya’nın yanlış yorumlayabileceği bir olaydan

¹¹⁷ Ziya Şakir, a.g.e, s.107.

¹¹⁸ Mustafa Armağan, Sultan Abdulhamid ve Samuraylar, 14 Eylül 2010 Zaman Gazetesi Pazar eki.

sakinabilmek için takip edilen bu *tarafsızlık siyaseti*, Japonların emperyalist devletlerin çemberine girip aynen onların çıkarıcı diplomalarını taklit ederek, Osmanlı ile ilişkilerinde kapitülasyonlar talep etmeleri; Japonya ile resmi ve ticari anlaşmalar yapmak isteyen Osmanlı bürokratlarını hayal kırıklığına uğratması sebebiyle de pekişmiş oldu. II. Abdülhamid'in Rusların safında görünmek lüksü ise hiç yoktu çünkü 1902 İngiliz-Japon ittifakı sebebiyle İngiltere'yi karşısına almamalıydı. Bu denge gözetilirken, gerçekten Sultanı zorda bırakacak bir hadise yaşandı. Ruslar Karadeniz donanmasını Boğazdan geçirmek isteyince İngilizler Çanakkale'den geçirilmemesi konusunda tazyike başladı. Kriz büyüyordu, 1891 anlaşmasına göre sınırlı ve silahsız olmak şartıyla geçebilecek Rus filosu II. Abdülhamid'in müthiş taktiği ile teker teker yedi günde ve silahsız vaziyette Boğazdan geçirildi daha sonra Yunanistan'da Baltık Donanmasına katıldı, orada silahlandırıldı.¹¹⁹

II. Abdülhamid'in savaşı ne derece takip edebildiği ve gelişmelere hangi dereceye kadar vakıf olabildiği meselesine gelince; belgeler ışığında bu hususu tesbit etmeye çalışabiliriz.

II. Abdülhamid, Osmanlı Ordusunun komuta kademesinde bulunan zevattan, Japon-Rus Savaşı ile alakalı sürekli malumat almıştır. Erkan-ı harbiyeden Şevket Paşa, savaş bölgesine ait detaylı bir harita hazırlamış ve sunmuştur.

*“Rusya ve Japonya muhârebesi en ziyâde şâyân-ı tedkik bir devirde bulunub enzâr-ı cihân Purartur üzerine ma'tûf olduğundan mevki'-i mezkûrun bir kıt'a mufassal planı manzûr-ı hikmet-nüşûr-i hazret-i cihândâr-ı a'zamîleri buyurulmak üzere arz u takdîm kılındı.”*¹²⁰

¹¹⁹ Selçuk Esenbel, “Savaşın Osmanlı Türkiye'si Üzerindeki Etkisi”, **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008., s.70-71.

¹²⁰ Y.PRK. MYD 25- 116.

Şekil 7 Savaş Sırasında Bölgeye Ait Osmanlıca Bir Harita ¹²¹

¹²¹ BOA, HRT.0093.

Şevket Paşa, tüm dünyanın savaşı dikkatle takip ettiğini ve Port-Artur Limanı'na yapılması muhtemel baskını 29 Mayıs 1904 tarihli raporunda şu şekilde ifade etmiştir:

“Purartur Limanının deniz cihetinden zapt ve teshîrinin müstehîl olduğu şimdiye değin edilen tecrübesinden anlaşılmiş olub harîta-i mütekaddimeden müstebân buyurulacağı vechile kara cihetinden dahi istihkâmât-ı muttasıla ile muhâfaza ve müdâfa'a edilmektedir.

Purartur'un zapt ve teshîrine me'mûr olan Japonya'nun ikinci Oko kolordusu Dalini limanını kendisine üssü'l-harekât ittihâz eylediği ve buradan muhâsara ve hücum için muktazî her türlü esliha-i sakîle vesâ'irenin nakli pek suhûletli olacağı derkârdır. İşbu ordunun bi'l-fi'il kumandası ahîran Mareşal Yamagata'nın uhdesine tefvîz ve ihâle edilmiş olub kumandan-ı müşârun ileyh geçen 1894 senesi Japonya ve Çin muhârebesi esnâsında dahi Purartur'a hücum ve zapt eylemiş idi.

Purartur istihkâmâtının tahayyürü için Dalinden Purartur'a müntehî iki tarîkden sâhili ta'kîb eden yol en kesdirme bir tarîk olduğu gibi işbu tarîki ta'kîb etmekte olan Japonya ordusunun sol cenâhını bahren Japonya donanma tarafından dahi muhâfaza ve te'mîn edileceğinden Japonya kumandanı kuvve-i külliyye-i askeriyyesini ve büyük çapdaki efvâh-ı nâriyyesini bu tarîkden sevk ederek ve kuvâ-yı bahriyesinden dahi istifâde ederek istihkâmâtın Rus tersânesi üstüne gelen kısmına hücum eylemesinin ağleb-i ihtimâlden bulunduğu derkâr bulunmuşdur.”¹²²

II. Abdülhamid bu savaşın tesirlerinin Balkanlara ulaşabileceğini hesaplamış ve ilgililerden raporlar istemiştir. Devlet adamları Japon-Rus Savaşı sebebiyle oluşan yeni konjonktür neticesinde takip edilebilecek siyaset hakkında layihalarını arz etmişlerdir. Balkanlarda geliştirilebilecek stratejilerin neler olabileceği hakkındaki tetkiklerini, görüşlerini II. Abdülhamid'e sunmuşlardır. 6 Nisan 1905 tarihli Yusuf Paşa'ya ait bir layihada, Rus-Japon Harbi'nin Balkan

¹²² Aynı Belge.

meselelerinin halledilmesi noktasında bir nimet sayılabileceği şu şekilde yorumlanmıştır:

*“Rusya ile Japonya muhârebesinin zuhûru inşâ'allâhü te'âlâ tâli'-i ferhunde-metâli'-i saltanat-ı seniyyelerine muvâfık düşerek müddet-i medîde Rusların temâdi-i gâ'ilesine hâdim olur. Ma'amâfih ahvâl-i hâzıra îcâbınca Avusturya'nın düşmanlığı Rusya'nın adâvetine nazaran gâyet müdhiş olub şimdiye kadar Rusya'yı makâm-ı tehdîdde bize irâ'e ile Rumeli'de âdetâ müstakil bir idâre te'sîsine müncer olan teşebbüsâtının netîcesi Arnavudluğun dahi ma'âzallâhi te'âlâ elden gitmesini intâc edebileceğinden ve el-yevm Nemçe diplomatları İngilizleri elde etmeğe savaşıklarından Rusya'nın şu gâ'ileli zamânda döndürölmek istenilen Nemçe entrikalarına kat'iyyen meydân verilmeyerek devlet-i aliyyelerince İngiliz politikasının elde olunması ve şu sûrete mümkün mertebe Avrupa devletlerince bir ihtilâf çıkarılıp Rumelideki müdâhalâta nihâyet verilmesi ve Arnavudlukdaki Nemçe teşvîkât ve fesâdâtının izâlesi için mühim muhtıradır.”*¹²³

Layihanın devamında çok önemli bir yorum farkı ve meseleye ince bir yaklaşım söz konusudur. Esasında Sultan'a arz edilmiş şu tedbirler, II. Abdülhamid'in farkında olduğu ve bu meseleye bakışında temel bir husustur. En başından beri takip ettiği siyaset bu bakış açısının yansıması olmuştur. Layihada ezeli düşman Rusya'nın, hezimete uğramasının ne kadar memnuniyet verici olduğunun izaha mahal bırakmayan, bilindik bir konu olduğu dile getirildikten sonra, ortalama bir zekânın soramayacağı hayati bir soruya şu şekilde dikkat çekilmek istenmiştir:

*“Rusya devlet-i aliyyelerinin düşmanlarından biridir. Mağlûb olması za'fa uğraması şübhe yok ki mûcib-i memnûniyyet ahvâlden ma'dûd olabilir. **Fakat hâl-i hâzır buna müsâ'id midir?** ¹²⁴ Balkan ahvâli devlet-i aliyyelerine ne gibi fevâ'id ve istihsâle müsta'ididir? İngilizlerin mevki'-i mümtâzına karşı*

¹²³ Y.PRK. BŞK 75- 88.

¹²⁴ Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

*Rusların politikası neye munhasır kalacaktır? Almanya'nın Rusya'ya gösterdiği teveccüh ve temâyül Nemçe politikasına muvâfık mıdır? Ya şu ahvâle karşı saltanat-ı seniyye ba'zı tedâbîr-i mahsûsa ile hukûk-ı hükümrânîsini muhâfaza ve müdâfa'a edemez mi. Rumeli'ye vukû' bulan müdâhalât ve tecâvüzâtı tâ esâsından mahv ve târumâr eyleyemez mi?"*¹²⁵

Sorulan bu soruların cevapları ya da tedbirleri, Balkanların ahvali ve Avrupa politik atmosferi ekseninde şu şekilde irdelenmeye çalışılmıştır:

*"Ma'lûm-ı âlîdir ki Rusya'nın Japonya'ya mağlûbiyeti bir hakikat-i mahza olmak üzere telakkî edilse bile Rusya'nın cesâmet ve mikneti i'tibârıyla mağlûbiyet-i vâkı'a başka bir devletin mağlûbiyetine kat'ıyyen kıyâs kabûl etmez. Nasıl ki İngiltere'nin Transvaal muhârebesi İngiltere'yi sarsamadı. İngiltere'nin yerinde başka bir devlet ola idi mahv olur gider idi. Yalnız şu kadar fark vardır ki Rusya'nın kuvâ-yı bahriyyesi bu muhârebenin bir müddet devâmı hâlinde yirmi beş sene evvelki za'af derecesine rücû' etmekle berâber mağlûbiyetin ma'nen asker üzerinde icrâ edeceği sû'-i te'sîr devlet ve memleketin umûr ve mu'âmelât-ı mâliyyesine dahi pek ziyâde sirâyet ederek Rusya'yı şu nokta-i nazardan dahi fevka'l-me'mûl denecek kadar sarsabilir. Böyle bir farzın tahakkuku takdîrde ise alacağı tazmînât ile telâfi-i mâ-fât mümkün olamayacağı gibi Avrupa'daki politikası sâyesinde inşâ'ât-ı cesîme-i berrîyye ve bahriyyeye hasr ve sarf edebilecek milyarlarca istikrâzları ne Fransa'da ne Almanya'da akde muvaffak olmaz. Ma'amâfih yine Balkanlarda bir gâ'ilenin idâmesini te'mîn edebilir ve Avusturya ile paylaşamayacağını taksîm için uğraşır. Avusturya şimdiye kadar bizi Rusya ile tehdîd etti ve Rumeli vilâyât-ı şâhânelerinde âdetâ müstakil bir idâre te'sîs ve teşkîl eyledi. Şimdi ise Rusya meşgûldür. Gâ'ilesi büyüktür. Bir zamânlar göz açamayacaktır bile. Ahvâl bu merkezde iken devlet Nemçe politikasına bî-pey-rev olub duracak mıdır?"*¹²⁶

¹²⁵ Aynı Belge.

¹²⁶ Aynı Belge- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

Rusya'nın başının Japonlarla dertte olmasının güçlü Rusya'nın başkalarıyla savaşı göze alamayacağı anlamına gelmediği bu sebeple Rusları gücendirmemek için bu meselede tarafsız kalınması tavsiye edilmektedir.

“Çünkü binlerce mîl mesâfede vâki' Japonya'yı istediği gibi alt üst edemese bile konu komşuya saldırmaktan hiçbir vakit âciz farz olunamaz. Husûsâ ki ekseriyâ harb i'lânı Rusya'da hükümdâr ve hükûmetden ziyâde askerî ve panslavistlerin yed-i iktidârında gibi bir şeydir. Bunun için Rusya'ya karşı devlet-i ebed-müddet-i Osmâniyyelerince gâyet metîn ve bî-tarafâne bir politika tutularak gâyet samîmî görünmek elzemdir.”¹²⁷

Rumelide çıkmış olan karışıklıkların tesviyesi ve Balkan meselelerinin Osmanlı lehine çözüme kavuşturulabilmesi için İngiltere ile diplomatik yakınlık tavsiye edilmiştir.

“Rumelideki müdâhalât-ı ecnebiyye pek vahîm netîceler verecektir. Hukûk-ı mukaddeseniz mahv olacaktır. Rabbim te'âlâ ve tekaddes göstermesin, Girid gibi yapacaklardır. Hâlbûki zamân müsâ'id olduğundan İngiltere'yi elde edip teşebbüsât-ı a'dâya karşı hâriku'l-'âde tedâbîr-i mükemmele ittihâzına çalışmak îcâb eder.”¹²⁸

Osmanlı devlet adamları Japon-Rus Savaşı ile ilgili olarak padişaha birçok layihalar sunmuşlardır, II. Abdülhamid'e daha önceden verdikleri malumatın doğru çıktığını, arzlarında yer alan tahminlerinde isabet ettiklerini de vurgulamışlardır. Hicri 1321 senesi 11 Mart tarihli layihasında Yusuf Paşa layihasının dikkate şayan olması maksadıyla raporunu şöyle teyid etmiştir:

¹²⁷ Aynı Belge- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

¹²⁸ Aynı Belge- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

“Meselâ arabanın tekerlekleri fırladıktan sonra yol gösteren çokdur. İşbu misâl gibi Rusya'nın dokuz aydan evvelce ne bahrîsi böyle mahv olacağı ve ne dahi Purarturu bu hâle gelecek ve hele Japonyalıları denize döküp mu'âhedeyi Tokyo'da yapacağım diyerek başkumandan Koropatkin sadâsını semâlara çıkardığı **zamânda size söylemiş olduğum vechile** Rusya'nın mağlûbiyetle ve çekile çekile Harbine çekilecektir **dediğim sözün aynıyla vücûd bulmuş ve işte bugün mart dokuzunda Rusya'nın mağlûb ve perîşân ordusu Harbine çekilip ve varıyor.** “¹²⁹

Aynı belgede Yusuf Tûrab Paşa, Japonya'nın zaferi kazanacağını işaretlerini ordunun modernize edilmişinde ve İngiltere ile resmen Amerika ile de kalben ittifak yapıp işi sağlama almış olduğuna dikkat çekmiştir.

“ İmdi şu da 'vâyı âcizânemin fi 'iliyyâtıyla sübûtundan görülen keşfiyyâta bâdî kuvvet ne olduğu ya 'ni Japonya'nın gâlibiyyeti ve Rusya'nın mağlûbiyetiyle bâlâda mebhûs fenâlıklara bâdî olmuş ahvâli söyleyeyim. Vechile alınmış ma 'lûmâtlardan olarak **Japonya topçuluğu Fransa'dan bahr-i yelkeni İngiltere'den kara muhârebesiyle fûnûn-i harbiyyeyi Almanya'dan tahsîl için her ne lâzım idi ise ma 'a ziyâde ve dâhilîsiyle halkını bir vücûd gibi ettirmek ve düşmanların her dürlü iktidârıyla hîlesini ve gaflet-i vâkı'asıyla ahvâl-i mevcûdesini öğrenip ve her vechile ğalebe çalmak için ne lâzım görülmüş ise hepsini yaptıktan sonra **İngiltere ile resmen Amerika ile kalben fikren ittifâk edip muhârebesine başladı.** ”¹³⁰**

Yusuf Tûrab Paşa; Rusya'nın savaşı kaybetmesinin en mühim sebeplerini ise, savaş hazırlıkları esnasında, komutanları tarafından aldatılan ve yanlış bilgilendirilen Çarın meseleye vakıf olamaması, dolayısıyla gerekli tedbirleri alamayışında görmüştür.

¹²⁹ Y.PRK. AZJ 50- 88.

¹³⁰ Aynı Belge- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

“Japonya'nın istihâl eylemiş bulunduğu her dürlü iktidârından gâfil bulunmuş ve Mançuri kıt'asında ola gelmiş mesârifât ve Japonya ile muhârebe edilmesi siyâkında hazırlıkların hakîkati çar hazretlerinden mektûm tutulması ya'ni Mançuri'de bin top lâzım idi ise çar hazretlerine binden yukarı toplar alınmış ve gönderilmiş olduğunu arz ederler idi. Hâlbûki bin top olmayıp üçyüz top ve kezâlik yüz milyon fişenk alınmış ve gönderilmiş diye çar hazretlerine arz edilen otuz milyon fişenk alınıp ve gönderilmiş olduğu ve işbu vechile grandükler ile sâ'ir ba'zı vükelâ ve kurbiyyetlerindeki sahte sâdıkların müştereken irtikâbât-ı vâkı'alarından olarak çar hazretleri hep yolunda zanneylediği işlerin hiç birisi olmadığını...”¹³¹

Rus ordusunda yapılan yolsuzluk ile ilgili iddiaları da dikkat çekicidir.

“hattâ top ve cebhâne ile mühimmât-ı harbiyye-i sâ'ire için verilmiş yetmiş milyon Rus altını imperyalden yirmi milyonu mahalline sarf olunub elli milyon taksîm olunub ve yutulmuş bulunduğunu yakın zamânda çar haber almıştır.”¹³²

II. Abdülhamid, iç ve dış devlet meselelerini takip ederken neredeyse her kavimden, her meslek ve camiadan insanları kullanmaya çalışmış, raporlar almıştır. Padişah, Janen eczanesi sahibi Jozef Rili'yi de ajan olarak kullanmış ve ondan gizli istihbarat temin etmiştir. Jozef Efendi Hicri 1321 senesinin 1 Mart tarihinde “gayet mahrem idüğü maruzdur” demek suretiyle Japon- Rus Savaşı'ndan galip çıkan Japonların isteyeceği tazminat ile alakalı:

“Aldığım ma'lûmât-ı husûsiyyeye nazaran: Japonya Rusya'dan gâyet fâhiş tazmînât taleb edecek imiş. Hükûmet-i seniyyelerinden Rusya'nın istediği tazmînât sadr-ı esbak Sa'îd Paşa kulları tarafından Kırım muhârebesinden dolayı Rusya'nın Hükûmet-i seniyyelerinden olan borcuna

¹³¹ Aynı Belge.

¹³² Aynı Belge.

*mukâbil ve hattâ hükûmet-i seniyyelerinin alacaklı çıkacağına dâ'ir bir hesâb yaptığı ol vakit haber alınmış ve her ne sebebe mebnî ise bu hesâb icrâsız kalmış idi. Mâdem ki muvaffak olunamadı, Japonya'nın hükûmet-i seniyyeleriyle güzel bir politika tutacağı ise muhakkaktır. **Bu hâlde şimdi Japonya'nın isteyeceği tazmînâta hükûmet-i seniyyelerinin Rusya'ya vereceği tazmînât da zammendirilip bu sûretle tazmînât borcundan ve ikide birde ve hattâ şimdiki hâlde daha ziyâde edeceği muhakkak olan Rusya'nın tazyîkindan kurtulunmuş olur.***¹³³ Ancak bu husûsu gâyet sâdık ve esrârî muhâfaza eder bir kullarına havâle buyurulub (çünkü Rusya sefâretince işidilmek korkusu vardır) bu kulları dahi Beyoğlu'ndaki Japon mağazası direktörünü –ki Japon kabinesine karâbeti ve Japon gazetelerine muhbirliği var imiş- celb ve bunun vâsıtasıyla veyahud “Tokyo”da bulunan ateşemiliter Miralay Pertev Beğ kulları vâsıtasıyla Japon erkân-ı hükûmetine tebliğ olunur ise mâ'a'l-memnûniyye muvâfakatleri me'mûl-i kavîdir. Daha a'lâsı: müsâ'ade-i seniyyeleri buyurulur ise kulları Peşte'ye gidip Peşte'deki Macar “Mösyö İştrados” vâsıtasıyla Viyana Japon sefîriyle gâyet gizli olarak bu husûsu müzâkere edeyim. Yahud bu husûs başka sûretle ve fakat gâyet gizli olarak sefir-i müşârun ileyhle –ki bu sefir Japonca hâ'iz-i nüfûzdur- müzâkere edildiği sûretde Rusya'nın bu hezîmeti ve Japonya'nın hükûmet-i seniyyeleriyle olacak dostluğu arasında Rusya'nın bu tazmînâtından kurtulacağı ihtimâlâtı vârid-i hatır-ı abd-i memlûkleridir.”¹³⁴ şeklinde bir yol tavsiye etmiştir.

Janen eczanesi sahibi Jozef Rili “Japon-Rus muhârebesiyle netâyici ve teferru'âtına dâ'ir” konulu istihbari raporunda:

“Japon-Rus arasında vukû' bulmakda olan muhârebenin netîcesi umûm dünyânın politik hâlini tebdîl edecektir. Ve hükûmet-i seniyyelerine gelince: eğer makâmâtda bulunan zevât şevketlü efendimiz hazretlerinin her bir emr u

¹³³ Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

¹³⁴ Y.PRK. ASK 227- 30.

fermân-ı hümayûnlarını harfiyyen infâz edecek olur ve ciddî ve tahsîl görmüş bulunur ise pek istifâde olunacağı ve fakat bu netîceye vâsıl olmak için ğâyet müteyakkız ve müdebbirâne hareket ve ustalıkla diplomasi kullanmak lâzımdır”¹³⁵

diyerek yaptığı girişten sonra, Rusya’da çıkması muhtemel ihtilalden için:

*“Rusya’da dürlü dürlü ğâyet sıkı ve zorbalıkla hattâ dîn ve mezheplerini serbest bırakmayarak ve taht-ı idâresinde bulundurduğu birçok mezâhib erbâbı olan ahâlîsinin ihtilâle kalkacakları tabî’i olub...”*¹³⁶

şeklinde bahsetmiştir yalnız bu durumun Rus politikasında değişikliğe sebebiyet verebileceğini, Rusların gözünü Ermenilerin çokça olduğu Doğu Anadolu’ya çevireceğini de raporuna eklemiştir. Jozef Efendi, İngiltere’den aldığı istihbaratı aktarırken müthiş bir iddia ortaya atmıştır. Eğer Devlet-i Aliye İngilizlerin istediği ıslahatları yapmazsa, donanmaları ile gelip İstanbul’u taht-ı idarelerine almak fikrinin kulislerde konuşulduğunu şu şekilde yazar:

“ bu hâlde hükümet-i seniyyelerince Karadeniz Rus donanmasının korkusu mahvolmuş olur ve Avrupa vilâyât-ı şâhânelerince Rus politikasının ehemmiyyeti kalmaz. Yalnız o hâlde olabilir ki: Ermenîleri çok olan Anadolu vilâyât-ı şâhânelerine Rus daha ziyâde göz dikebilir.

Bununla berâber İngiltere politikasından iki günden beri aldığım ma’lûmâta göre: İşte Osmanlılar nezdinde bizim kıymetimiz şimdi daha ziyâde artacaktır. Osmanlıların fikrine gelecek ki hemen kırk beş elli sene evvel yan yana olarak ve menfa’atımız icâbınca ve Devlet-i Aliyyeyi kurtarmak için Rusya’ya karşı muhârebe ettik. Fakat ıslâhât edilmesini Devlet-i Aliyyeye ifâde eyledik. Çünkü İngiltere öteden beri Devlet-i Aliyyenin iyi olmasını ve ciddî ıslâhâtını arzu eder idi.

Rus-Japon muhârebesinin netîcesi bugün gözükdüğü gibi Rusya münhezim olur ise İngiltere’de gizliden hâzır edilmiş olan ıslâhât projesini mevki’-i fi’ile çıkarılması için münâsib bir vakitte hükümet-i seniyyelerini

¹³⁵ Y. PRK. SGE 10- 15.

¹³⁶ Aynı Belge.

mecbûr edecekmiş. Ve lâzım olur ise donanmasıyla İstanbul'u Mısır gibi taht-ı idâresine almak fikrinde imiş. ¹³⁷ şeklinde rapor etmiştir.

26 Mart 1905 tarihli tahriratta Japonya ve Rusya hükümetleri arasında barış görüşmelerinde alınan kararların mütalaa edilmesi için Lahey'de yapılacak konferansa Osmanlı Devleti'nin de katılması teklif edilmiştir:

“Rusya ve Japonya hükümetleri beyninde i'âde-i sulh ve müsâlemet edilmiş olduğundan Lahey'de in'ikâd eden sulh konferans netâyic ve mu'âmelâtının tedvîn ve tekemmülü için imparator hazretleri in'ikâdı teklîf olunan beyne'd-düvel yeni bir sulh konferansına cânib-i hükümet-i seniyyeden dahi iştirâk olunması teklîfini...” ¹³⁸

Lahey'de yapılacak konferansa Osmanlı Devleti'nin de katılması teklifine, II. Abdülhamid Meclis-i Vükelayı 27 Mart 1905 tarihli muhtırasında şu şekilde ikaz etmiştir:

*“ Meclis-i Vükelânın işbu mazbatası manzûr-ı âlî olarak bu bâbdaki tezkire-i sâmiye-i sadâret-penâhîye hâmiş terkîmiyle tebliğ olunduğu vechile **Devlet-i Aliyye'nin istiklâline ve tamâmiyyet-i mülkiyesine dokunacak aslâ bir şey olmamak kaydı dahî ilâveten derc olunmak üzere mûcebince irâde-i seniyye-i cenâb-ı hılâfet-penâhî şeref-müte'allık buyurulmuş olmağla ol bâbda emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.**” ¹³⁹*

II. Abdülhamid yabancı haber kaynaklarından düzenli olarak istihbarat temin edebilmiştir. Bu manada Ajans Forina menşeli 16 Mart sene 1904 tarihli istihbarat şöyledir:

Ajans Forinadan târihiyle vürûd eden telgraf-nâme tercümesidir.

“(Paris) Petersburg'un erkân-ı harb dâ'iresi Japonyaluların bidâyet-i muhârebeden beri dört kruvazör ve beş torpido geçer gayb ettiklerini ve bir zırhlının ziyâdesiyle zedelendiğini bildiriyor. Japonyalılar Çamulpu'da darbağ

¹³⁷ Aynı Belge.

¹³⁸ Bkz. İ.HR 398- 1323.Ş_8.

¹³⁹ Aynı Belge- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

mürettebâtından iki Rus gemisinin cenâze alayını mutantan sûretde icrâ etmişlerdir. Kral Alfons ve Yagoda imparator Wilhem'le bi'l-mülâkî kırkbeş dakîka görüşmüşlerdir."¹⁴⁰

II. Abdülhamid, dış basına ait yabancı gazeteleri de takip ettirmiştir.¹⁴¹ Bab-ı Ali Tercüme Odası'nda vazifeli tercümanlar Mehmet İzzet ve Herman, savaşın seyri esnasında da ciddi mesai yapmış görünmektedirler.

28 Eylül sene 320

Mütercim Mehmed İzzet kulları

(Levant Herald) gazetesi—11 Teşrîn-i evvel

Viyana 11 Teşrîn-i evvel: (Matin) gazetesi Ceneral (Koropatkinin) kendiliğinden tecâvüzî harekâta başlamamıştır. Bi'l-akis işbu hareket politika ile askerî menâfi' nokta-i nazarından çarın evâmîr-i kat'iyyesinin netîcesi olduğunu beyân ediyor.

Tokyo- 10 Teşrîn-i evvel: (Ajans Royter)in mevsûk bir menba'dan ahz ettiği ma'lûmâta nazaran Japonyalılar geçenlerde yine hücumlar icrâ etmişlerdir.

Kal'a ile limanı o derecede dehşetli bir sûretde topa tutmuşlar ki isimleri henüz mechûl üç kıt'a Rus sefîne-i harbiyyesini tahrîble gark etmişlerdir.

Londra—10 Teşrîn-i evvel: (Ajans Royter)in Ceneral (Oko)nun karârgâhından ahz ettiği ma'lûmâta nazaran Ruslar (Mukdan)ın cenûbunda hendekler ve (Mukdan) ile (Tiling)de istihkâmât inşâ ederek bunları demir levhalarla tahkîm ediyorlar. Londra gazetelerinden (Harbin)den ahz ettikleri havâdise göre Ruslar umûmî bir ileri harekete başlayıp (Ben Nay) şimendüfer istasyonunu zabt etmişlerdir.

Petersburg—10 Teşrîn-i evvel: Ceneral (Koropatkin) ma'iyetindeki Rus askerine hitâben neşr ettiği beyânnâmede Ruslara ihrâz-ı muzafferîyyet ettirecek sûretde kesretli kuvâ-yı imdâdiyye vürûdunu ihbâr etmiş ve Rus

¹⁴⁰ Y.PRK. TKM 47- 61.

¹⁴¹ Bkz. Y.PRK. ASK.225- 137.

ordusuna terettüb eden vazîfenin ehemmiyeti ile bâ-husûs (Purartur) şehrinin tahlîs-i lüzûmundan bahsetmiştir.

Paris–11 Teşrîn-i evvel: Ceneral (Koropatkin)in orduya hitâben beyânnâme neşretmiş olması Paris mehâfil-i askeriyyesinde Rus ordusunun karîben gâyet şiddetli bir tecâvüzi hareketde bulunacağına delîl addolunuyor.

Londra–11 Teşrîn-i evvel: (Tokyo) gazeteleri şimdiye kadar Japonyalıları her dürlü muhâcemesini te'sîrsiz bırakmış olan (Purartur) müdâfi'lerinin kahramânâne mukâvemetlerinden bahsederek ilâveten (Purartur)un her hâlde zabtolunacağı ümîdini beyân ediyorlar.

Paris–10 Teşrîn-i evvel: (Mukdan)ın cenûb cihetinde şiddetli top sadâları işidilmiştir. Rusların (Yen Tay) ve (Punya Puça) mevki'lerinde Japonyalıları mağlûb ettikleri rivâyet olunuyor.

Petersburg'dan bâ-telgraf iş'âr edildiğine göre Bahr-i Baltık filosunun azîmeti Teşrîn-i evvelin on altısında olmak üzere kat'iyen karârlaştırılmışdır.

Paris–10 Teşrîn-i evvel: Petersburg'dan iş'âr olunduğuna göre Ceneral (Koropatkin) Japonyalıları taredtikden sonra (Ponya Poça) mevki'ini işgâl etmiştir. Japonyalılar (Liyaoyang)a doğru çekiliyorlar.

Rus ordusunun cebhesinden ahz edilen telgrafnâmelerin cümlesi Japonyalıların ric'at etmekte bulduklarını iş'âr ediyorlar.

Roma–10 Teşrîn-i evvel: Japonya'nın (Roma) sefâreti Japonya'nın bu ana kadar sarf ettiği mebâliğin (576) milyon (yen) ya'nî bir milyar (250) milyon Franga bâliğ olduğunu beyân etmiştir.

Petersburg–10 Teşrîn-i evvel: (Ajans Rus)a (Mukdan)dan vârid olan bir telgrafnâmede Ceneral (Koropatkin)in bir hareket-i tecâvüz-kârâneye teşebbüs etmek üzere bulunduğuna ve (Benba Bunsu) mevki'inin Rus ordusu tarafından işgâl olunduğuna dâ'ir neşredilmiş havâdisi te'mîn ediyor. Rus erkân-ı harbiyye hey'etine vürûd eden bir telgrafnâmede Ceneral (Noço)nun taht-ı kumandasında bulunan Japon kolordusunun (Pen Tay) ile civârı terk ile (Liyaoyang)a doğru çekilmekte olduğu bildiriliyor.

Londra–10 Teşrîn-i evvel: (Tayms) gazetesinin Mançurideki muhbiri bâ-telgraf Japonyalıların Rusları (Mukdan)da kuşatmak maksadıyla bir çevirme hareketi icrâ etmekte buldukları ve Ceneral (Kroki)nin şark cihetinden ve

Ceneral (Fuşima)nın garb cihetinden (Mukdan)a doğru ilerilemekte bulduklarını beyân ediyor.

Petersburg–10 Teşrîn-i evvel: (Çe fu)dan iş'âr olunduğuna göre (Purartur) bombardımanı devâm etmektedir. (Novye) gazetesinin ifâdesine göre (Purartur)da bulunan Rus asâkirinin mikdârı yirmi üç bin piyâde askeriyle on altı bin bahriyye neferinden ibâretidir.

Londra–10 Teşrîn-i evvel: (Sazehu) tersanesinde büyük bir fa'âliyyet hüküm-fermâdır. İki zırhlı derdest-i inşâ olmaktadır.

(Deyli meyl) gazetesi–8 Teşrîn-i evvel:

(Morning post) gazetesine iş'âr olunduğuna nazaran (Purartur)da su fîkdânı vardır. Limanda bulunan cesîm Rus zırhlılarının topları çıkarılarak istihkâmlara vaz' edilmişlerdir. (Purartur)da Japonyalılara fevka'l-âde hasârât îrâs eden lağımlar vaktiyle Japonyalılar tarafından (Purartur) kurbunda vaz' edilip Ruslar tarafından ihrâc edilmiş olan lağımlardır.

(Niyork)dan ahzedilen husûsî ma'lûmâta göre Japonya filosu karîben yirmi kıt'a harb sefînesi ile tezâyüd eyleyecektir. Bunlardan bir kaçı (San Fransisko)da inşâ edilmektedir.

Rus ordusunun garb cenâhında Japonyalılar kongozlar ile beraber dört bin kişiye bâliğ olan bir kuvve-i askeriyyesi teşkîl ediyorlar.

(Harbin)e vârid olan havâdise göre Ceneral (Kroki) Rusların sol cenâhından icrâ ettiği çevirme hareketine devâm ediyor. Japonyalılar birçok imdâd askeri ahz etmişlerdir.

Petersburg'dan şâyi' olan havâdise nazaran Mançuri'de bir kolordusunun kumandanlığına ta'yîn edilmiş olan Ceneral (Gripenberg) Teşrîn-i evvel ayının nihâyetinde aksâ-yı şarka müteveccihen müfârat edecektir. Ceneral-i mûmâ ileyh şu vechile idâre-i lisân etmiştir: "Der'uhde edeceğim vezâ'if bi'l-hâssa el-yevm derdest-i icrâ olan harekâtın netîcesine müsteniddir. (Tiling) mevki'inde karârgâhımı te'sîs edeceğimi muhtemeldir. Şimdilik asâkir ve mühimmât ile memlû olarak (Harbin)e sevk edilecek olan birkaç bin şimendüfer arabasının nakline nezâret ediyorum. Gâyet kuvvetlice

inşâ edilen işbu arabalar (Harbin)de kalarak kış esnâsında askerlerin ikâmetine mahsûs olacaktır".

(Deyli Telgraf) gazetesinin muhbiri kongozların (Sin Min Ting) şehrinde te'sîs eidmiş olan karârgâhına gidip kongozların re'îsiyle görüşmüştür. Kongoz re'îsi dâru'l-harbde muhâsamâta iştirâk eden kongoz mikdârının on bini mütecâviz olmadığını ve bir Japon zâbitinin kumandası tahtında bulunan altıyüz kişilik bir kongoz çetesinin (Liyaoyang) cenûb-i şarkîsinde ahîran iki yüz rus askerine hücum ederek Ruslardan birçoğunu itlâf ettiğini söylemiştir.

(Sin Min Ting)de bulunan Çin me'mûrîn-i mahalliyyesi kongozları harekât-ı şekâvet-kârânesinden men' etmesi bunların hem Japonyalılar ve hem de Ruslar tarafından hizmetlerinde isti'mâl olunduklarından dolayı pek müşkil odluğunu söylemişlerdir. Geçenlerde Ruslar tarafından (Mukdan)a gönderilen bir mikdâr gümüş akça kongozlar tarafından sirket edilmiştir.

(Çifu)dan âtîdeki ma'lûmât i'tâ olunuyor: bugün ale's-sabâh sâ'at iki buçukda (Çifu) limanı açıklarında şiddetli bir muhârebe-i bahriyyenin cereyân ettiği müşâhede edilmiştir. Top gürültüsünü işitilip elektrik projektörlerinin ziyâsı görünüyordu. Burada zannolunduğuna göre (Purartur) filosu limandan çıkıp (Çifu)ya ilticâ etmek istemiş ise de Japonya filosu tarafından tevkîf edilmiştir. (Deyli Meyl) gazetesinin bu habere dâ'ir mutâla'ası şu vechiledir: "Rus filusunun (Çifu) kurbuna kadar gitmiş olması Japonyalıların (Purartur) önünde ittihâz ettikleri tedâbîrden dolayı gayr-ı mümkindir. Bizce (Çifu)da işidilen top ateşi Japon filusunun (Purartur)a erzâk getiren bir Çin yelken gemisi kafilesini keşfederek (Çifu)ya kadar ta'kîb edilmiş olmağla îzâh olunuyor."

(Çifu)dan ahzedilen diğer bir telgrafnâme şöyledir:

Eylül'ün yirmi dört ve yirmi yedisinde (Purartur)da yeni muhârebeler vukû'a gelmiştir. Japonyalılar (Yüksek dağ)ı zabt etmek için defe'âtle teşebbüsât icrâ etmişler ise de bi'l-cümle hücumlar def' edilmiştir. Ruslar Japonyalılarının muvaffakiyetsizliğiyle teşvîk olunarak bir hurûc icrâ etmişlerdir. Fakat büyük zâyi'ât vererek püskürtülmüşlerdir. Vâdî cesedlerle mestûrdur.

Maktûlleri defn etmek üzere Japonyalılar yeniden bir mütâreke taleb etmişlerdir. Ma'amâfih Ceneral (Stosel) bu talebe cevâb-ı redd vermişdir. Japonyalılar meyânında (beri beri) nâmıyla ma'rûf olan maraz müstevlî-i hüküm-fermâ iken (Purartur) Rus asâkir-i muhâfazası meyânında hummâ-yı tîfû'idî münteşirdir.

Tokyo'dan şehir-i hâlin beşinde iş'âr olunduğuna nazaran (Purartur)u abluka eden Japon filosu tarafından derdest olunan bir Çin gemisi üzerinde (Purartur)a mahsûs erzâk bulunmuşdur. Mezkûr geminin süvarisinin ifâdesine göre (Çin Gatafo) limanında seksen yelken gemisinden müteşekkil bir filo (Purartur)a azîmet etmek üzeredir. Bu yelken gemileri Rus konsolosu tarafından iştirâ edilmiş olan eşyâ ile memlûdür.

Bu eşyâ meyânında mühimmât dahi mevcûd olması muhtemeldir. Japon filosunun son derecede dikkat etdiğine rağmen birçok (conk) gemileri (Purartur)a dâhil olurlar. Kaçakçılar gece esnâsında abluka filosunun bulunduğu mintıkaya vâsıl olması için evkât-ı mu'ayyenede muhtelif limanlardan azîmet ediyorlar ve Ruslar tarafından vaz' edilen lağım tarlalarına vâsıl olunca Japon torpidolarından mahfûz bulunuyorlar. (Liyaotung)un cenûbunda yavaşmalarına müsâ'id birkaç iskeleler vardır. Japonyalılar şimdiye kadar birkaç yüz yelken gemisini tutmuşlardır. Bunların üzerinde külliyetli erzâk bulunmuş ise de mühimmât yok idi.

Mütercimi Herman kulları.¹⁴²

II. Abdülhamid kamuoyundaki Japon taraftarlığının aksine, hesabını önceden yaptığı tarafsızlık ve denge politikası muvacehesinde, Rusya'ya karşı iyi niyet gösterilerinden savaş müddetince vazgeçmedi. Hatta Rusya'ya kendi elinde bulunan en donanımlı doktor, sağlık ekip ve ekipmanını göndermiştir. 21 Mart 1904 tarihli tahriratta gidecek hey'et arz edilmiştir.

"Bâ-irâde-i seniyye-i hazret-i pâdişâhî Rusya'ya i'zâm buyurulacak hey'et-i sıhhiyenin defteridir.

¹⁴² Y.PRK. TKM 48-13.

1- Müdü: Beyoğlu topçu kışla-i hümayûnunda ikinci alayın ikinci taburu topçu binbaşısı Sâkıb Efendi (Rus lisânına âşinâ)

2- Tabîb ve operatör: kâimmakâm Ömer Şevki Beğ (Haydar Paşa hastahânesi operatörü)

3- Operatör mu'âvinleri: kolağası Azîz efendi (Bâb-ı askerî hastahânesinden), kolağası Abdullâh Efendi (Hamîdiyye Etfâl hastahânesinden)

4- Tabîb ve operatör mu'âvinleri: Yüzbaşı Raif efendi (Rus lisânına âşinâ, Hamîdiyye Etfâl hastahânesinden), Yüzbaşı Salâhaddîn Efendi (Gülhâne hastahânesinden), Yüzbaşı Zihni Efendi (Gülhâne hastahânesinden), Yüzbaşı Orhan Abdi Efendi (Almanya 'da ikmâl-i tahsîl etmiştir. Gülhâne hastahânesinden)

1 Eczâcı: Hüseyin Efendi (Mâbeyn-i Hümayûn-ı mülûkâne fahrî eczâcılarında diplomalı)

2 Tımarcı: Mahmûd Efendi, Harun Efendi (Haydar Paşa hastahânesinde buldukları)

1 Kâtib: Dâ'ire-i celîle-i askeriyeye ta'yîni

1 Anbar me'mûru: Velî Efendi (Hamîdiyye Etfâl hastahânesi serhademesi, Rus lisânına âşinâ)

1 Karantina me'mûru: Dâ'ire-i celîle-i askeriyeye ta'yîni

2 Aşçı ve aşçı yamağı: Dâ'ire-i celîle-i askeriyeye ta'yîni

2 Çamaşırıcı neferi: Dâ'ire-i celîle-i askeriyeye ta'yîni

4 Hademe: Ramazân Ağa (Hamîdiyye Etfâl Hastahânesi hademesinden) ¹⁴³

¹⁴³ İ.HUS 124- 1322.L_36.

2. TÜRK DEVLET ADAMLARININ RUS- JAPON HARBİ HAKKINDAKİ GÖRÜŞ VE DÜŞÜNCELERİ

1904- 1905 Japon- Rus Harbi en başta Sultan II. Abdülhamid olmak kaydıyla Osmanlı Kamuoyunda, Osmanlı basınında ve devlet ricali içerisinde büyük bir alakaya mazhar olmuş, sebepleri ve sonuçları ile savaşın çıkışından savaşın nihayetlenmesine kadar tüm safahat dikkatle takip edilmiştir. Devlet erkânı içinde başta askeri kanattaki Osmanlı Paşaları olmak üzere, Avrupa devletlerinde mevcut Osmanlı Sefaretleri, takibatlarını Sultana ihbar etmişlerdir. Bu manada bazı devlet adamları görüş ve tavsiyelerini layihalar, risaleler yazmak yoluyla arz etmişlerdir.

Savaşın çıkma ihtimali ve Osmanlı'ya muhtemel tesirleri ile alakalı II. Abdülhamid'e arz edilen 10 Nisan 1903 tarihli bir risalede ekonomik açıdan tesirleriyle alakalı şu dikkat çekici yorumlar yapılmıştır:

*“Rusya Japonya muhârebesi bu iki devlet beynine munhasır kalabilirse Avrupa memâlik-i üzerinde te'sîrât-ı muzırrası memâlik-i mezkûrenin mu'âmelât-ı ticâriyye ve ahvâl-i iktisâdiyyesi üzerinde hâsıl edeceği sû'-i te'sîrden ibâret olarak bi'n-nisbe hafîf olacaktır demektir. Ma'a-hâzâ o yoldaki mazarrâtı bile nazar-ı te'essüf ve telehhüfle müşâhede olunacak ahvâldendir. **Fi'l-hakîka harbin sâ'ir düvel-i mu'azzamaya dahi sirâyeti ihtimâli karşısında bi'l-cümle ashâb-ı sermâyeye havf ve telâş târî olarak âlem-i ticâret ve sanâyi'de mütedâvel olan nukûd ashâbının sandûklarına çekilerek emniyet-i umûmiyyenin avdetine intizâren hâşiyen oralarda ihtifâ edeceğinden muhârebenin hutâmına değin ve belki de ondan sonra bile bir hayli müddet mu'âmelât-ı umûmiyye-i âleme durgunluk gelecektir. Bu durgunlukdan memâlik-i şâhâne dahi fevka'l-hadd müte'essir olacaktır. Zirâ ma'den i'mâli, demiryolu inşâsı vesâ'iresi misillü teşebbüsât-ı sanâ'iyye ve ticâriyyemiz için sermâye tedârîki zâten pek müşkil olduğu hâlde bütün bütün derece-i istihâleye gelmiş olacaktır.**”¹⁴⁴*

¹⁴⁴ Bkz. Y.PRK. HR 33- 90- Vurgulama tarafımızdan yapılmıştır.

Risalenin devamında Uzakdoğu’da barışın hâkim olmasının cümle âlem için iyi olacağı ifade edilir.

“Her ne kadar Aksâ-yı Şark Memâlik-i Mahrûse-i Hazret-i Pâdişâhiye pek ba’îd ise de insâniyyet mes’ele-i mühimmesinden kat’-ı nazar yalnız şu sebep bile aktâr-ı ba’îde-i mezkûrede dahi sulh ve müsâlemete halel gelmemesini cümle âlem ve âlemiyân ile berâber Osmanlıların dahi ez-dil u cân ve an-samîmi'l-bâl temennî etmekliğimizin âdetâ vecâ’ib-i insâniyyeden idüğü nezd-i irfân-ı âsîfânelerinde küfle-i arz u îzâhdan vârestedir.”¹⁴⁵

Risalede ifade olunan bir diğer husus ise; çıkması muhtemel Rus-Japon Harbi’nin mahalli olarak kalamayabileceği yorumudur:

*“Rusya ve Japonya muhârebesinin âlem-i insâniyetce netâcinin pek vahîm olabilmesi ihtimâli vârid-i hâtırdır. Fi'l-hakîka **harbin yalnız mezkûr iki devlet beynine munhasır kalmayıp ba’zı büyük devletlere bi’s-sirâye bir harb-i umûmî şeklini** almasından korkulur. Bu bâbdaki havf ve endîşelerimin esbâbı ise husûsât-ı âtiyeden ibâretidir.”¹⁴⁶*

Devlet adamları Japon- Rus Savaşı ile ilgili görüşlerini ifade ederken daha evvelden Sultana verdikleri raporlarda isabet kaydettikleri hususları belirtmekten imtina etmemişlerdir.

“ Aksâ-yı şarka izâfetle Japonya ve İngiltere menâfi’inin kat’iyyen müttahid olub bu vahdet-i menâfi’in devleteyn beyninde er geç bir ittifâka netîce vereceğini ittifâkın akd u i’lânından bir iki sene evvel hiss ve teferrüs ederek bâ-lâyiha-i mahsûsa atebe-i hümâyûna arz etmiş ve hükûmât-ı müctemi’a-i Amerika devletinin dahi Japonya’ya meyyâl ve müteveccih bulunduğunu dahi ol bâbdaki muhtıralarımda zikr ve ityân eylemiş idim. Bu bâbdaki en büyük şâhid-i âdilim ise zât-ı akdes-i hazret-i velî-ni’met-i bî-minnet-i a’zamîdir.”¹⁴⁷

¹⁴⁵ Aynı Belge.

¹⁴⁶ Aynı Belge – vurgular bize aittir.

¹⁴⁷ Bkz. Y.PRK. HR 33- 90.

Devlet ricali Rus-Japon savaşı ile alakalı durum tesbiti yapmaya gayret ettikleri raporlarında, Rusya ile ilgili siyasi analizlere de girmiştir.

“ *Rusya'nın sûret-i umûmiyyede olarak siyâsî mesleği*

Arz u beyândan müstağnî olduğu üzere Rusya'da birbirine tâbi' üç nevi' kuvve-i siyâsiyye ya'ni üç siyâsî fırka vardır. Aşağıdan yukarıya doğru su'ûd edildikde kuvvâ yahud firak-ı selâse-i mezkûreden biri rûy-i arzdan mevcûd olan bi'l-cümle Slav akvâmının lede'l-imekân Rusya devletinin asâ-yı hükûmeti ve hiç olmazsa hüküm ve nüfûzu altına ittihâdını istihsâle sâ'î olub el-yevm Ceneral İgnatiyefin taht-ı riyâsetinde bulunan "Slav ittihâdı" cem'iyetinde temessül eden fırka-i siyâsiyyedir. İkincisi hey'et-i müdîre ve müdebbire-i vükelâdır. Üçüncüsü de haşmetlü imparator hazretleriyle müşârun ileyhın harîm-i meclis-i müşâvereleri olub efkâr-ı zâtiyye-i haşmetâneleriyle te'sîr-i emr u nüfûzlarına sûret-i mahsûsa ve mutlakada tâbi' ba'zı zâdegân ile havâss bendegânlarından mürekkeb olsa câ'izdir. “¹⁴⁸

Sürekli bilgi aktaran Sefirlerin başında Londra Sefaret-i Seniyye'sinde vazifeli Musurus Paşa ve Petersburg Sefaret-i Seniyye'sinde vazifeli Hasan bin Hüsnü sayılabilir. Bu iki Osmanlı sefiri savaşın günlük seyri ve gelişmeler hakkında telgraflar vasıtasıyla Sultana malumat aktarmışlardır.¹⁴⁹ Bu aktarılan malumatlar sadece vuku bulmuş olayların arzı şeklinde olmamış, istihbarat çalışmaları yoluyla Ruslar ya da Japonlar tarafından planlanan stratejilerin de Sultana istihbar edilmesi şeklinde raporlanmıştır.¹⁵⁰ Petersburg Sefaret-i Seniyye'sinde vazifeli Hasan bin Hüsnü 11 Mart 1904 tarihli telgrafında Baltık Donanmasının Ruslar tarafından savaş

¹⁴⁸ Y.PRK. HR 33- 90 devamı.

¹⁴⁹ Savaşın seyri ve havadisler hakkında Sefaretten gönderilen telgraflar için Bkz. Y.PRK. EŞA 45- 92; Y.PRK. EŞA 45- 66; Y.PRK. EŞA 46- 37.

¹⁵⁰ Petersburg sefâret-i seniyyesi ateşe militerliğinden mevrûd 5 Eylül sene 320 târihli tahrîrâtında ifade edildiğine göre yabancı tüm mektupların Rus istihbaratı tarafından açıldığı Sultana bildirilmiştir. Bkz. Y.MTV 265- 52 “*Rusya dâhilinde bulunan umûm ecânibin mektûbları açılmakda ve dâ'î-i şübhe mekâtîbin sâhibleri Rusya'dan çıkarılmakda ve hâlbûki diğer ecnebî sefâretlerinde olduğu gibi sefâret-i seniyye husûsî bir kuryeye mâlik olmayıp tahrîrât-ı bendegânemin kâffesi Rus postasıyla irsâl edildiği cihetle açılacağı muhakkak ve ahîran Petersburg'u terk eden Almanya sefâreti ateşe militeri Baron Löö Töbec ile meydân-ı muhârebede bulunan İsviçreli Miralayın Rusyadan ihrâcı bu sebeplere mebnî idi.*”

bölgesine gönderilip, bu vesileyle çok büyük deniz ve kara muharebelerinin çıkabileceği ile alakalı olarak:

“Japonyalıların birçok mühimmât sarfiyla Purartur’u mükerreren topa tutmak gibi bahran vukû’ bulan hareketleri haklarında pek ziyâde muzır ve ileride vahîm görülmekte ve muhârebeye Rusyaca el’ân bed’ edilmemiş addolunarak yalnız önümüzdeki Temmuz ayında bahr-i Baltık donanması Bahr-i Sefiddeki süfün-i harbiyye ile berâber aksâ-yı şarkda bulunan donanmaya iltihâk etdikden sonra bahren ve beren kemâl-i şiddetle muhâsamâta kıyâm olunacağı anlaşılmaqda olduğunun mübârek hâk-i pâ-yı şevket-ihivâ-yı cenâb-ı şehriyârîye arz u iblâğı müsterhamdır.”¹⁵¹

Osmanlı tarihinin birçok döneminde yetkili ve etkili devlet adamları ve ulemanın Padişahlara çeşitli vesilelerle arzlar, tahriratlar, risaleler ve layihalar sundukları bilinen bir husustur. Osmanlı Devleti’nin 19. ve 20. yüzyıllarında padişahlara sunulan bu metinlerin genel ismi layiha olarak adlandırılmıştır.¹⁵²

Osmanlı Sadrazamlarından olan Kamil Paşa’nın Aydın Valisi olduğu dönemde yazdığı layiha Makedonya Meselesi’nin ağırlıklı olarak incelendiği bir metindir. Bu mesele büyük devletlerin çıkar çatışmalarının ekseninde Padişaha arz edilmiş ve çeşitli çözüm yolları teklif edilmiştir. Layiha Balkanlar’da güç dengesi perspektifinden analiz edilmeye çalışılmıştır. Mevzu edilen belge Başbakanlık Osmanlı Arşivi’nde Y.EE., 86-29 numara ile kayıtlı olup, 13 Haziran 1905 (H.9/R/1323) tarihinde, o zaman Aydın valisi olan Mehmed Kamil Paşa tarafından Mabeyn-i Hümayun Baş Kitabeti’ne sunulmuştur. Belge 2,5 varak ve bir takdimden ibarettir.

Bundan sonra, Rusya Devleti’nin Uzak Doğu’da Japonya’dan yediği şamarın büyük bir hezimet olduğunu, neticesinde doğal olarak Avrupa politikasının dönüştüğünü, Makedonya Meselesi’nin gündemin birinci maddesi olmaktan çıkıp, Rumeli’de ecnebi devletlerin müdahalelerinin son bulduğunu ve statükonun

¹⁵¹ Y.PRK. EŞA 45- 53.

¹⁵² Mustafa Oğuz, **II. Abdülhamid’e Sunulan Layihalar**, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi, Ankara, 2007.

muhafazasının o günkü şartlara uygun bir yol tespit edilip, bu manada bir politika geliştirmekle mümkün olacağı ifade edilmiştir.¹⁵³

Rus- Japon Harbi'nin tesirleri itibarıyla Balkanları nasıl etkilediği meselesi, Osmanlının takip etmeyi ihmal etmediği hususlardan biri olmuştur. Bulgaristan Komiserliği 2 Şubat sene 1319 tarihli arzında, Sofya kiliselerinde Rusların muzafferiyeti için ayinler tertip edildiğini, gönüllü olarak Rus ordusuna katılmak isteyen Bulgar subaylar bulunduğunu rapor etmiştir.¹⁵⁴ Bulgaristan Komiserliği, Bulgar Prensi Ferdinand'ın ve eski yeni Bulgar devlet adamlarının ayine iştirakine de değinilen Komiserlik Başkitâbet mu'âvini Mehmed Ali Beğin raporundan bahisle, 30 Kânûn-i sâni 1319 senesinde şu şekilde malumat vermiştir:

*“Âyîne-i mezkûrda hey'et-i nuzzâr-ı hâzıra ile enzâr-ı sâbika ve me'mûrîn-i mülkiyye ve askeriyye ve bir hayli ahâlî ve mekteblerin ve bi'l-hâssa ta'yîn edilmesiyle mekâtib-i muhtelif şâkirdânı ve Rus ve Sırb konsoloshâneleri me'mûrîni ve ma'iyeti berâberinde olduğu ve kendisi Rusya'nın Miniksi alayı üniformasını lâbis bulunduğu hâlde Prens Ferdinand dahi hâzır bulunmuşdur.”*¹⁵⁵

Yine Hicri 9 Zilhicce 1321 tarihli Bulgaristan Komiserliği tahriratında; yapılan bu ayinlerin ve duaların, gönüllü olarak Rus ordusuna katılmak isteyen Bulgar subaylarının ve teşkil edilen Kızılhaç Yardımının, Çar'da memnuniyet uyandırdığı ifade edilmiştir.¹⁵⁶

Viyana sefâret-i seniyyesinden gelen 23 Şubat 1904 tarihli tahriratta savaşın Balkanlardaki Osmanlı siyasetine menfî tesiri olmayacağı şu şekilde rapor edilmiştir:

*“Kont “Golohonki” süferâ-yı ecnebiyyeden birine “Rusya ve Japonya muhârebesinin Balkan mesâ'ilinde hiçbir vechile aks-i te'sîri görülemeyecekdir...”*¹⁵⁷

¹⁵³ Bkz. BOA. Y.EE, 86–29.

¹⁵⁴ Bkz. A.MTZ.110- 77.

¹⁵⁵ Bkz. A.MTZ.110- 77.

¹⁵⁶ Bkz. A.MTZ.(04) 111- 56.

¹⁵⁷ HR. SYS 219_A- 87.

Teftiş-i askeri umumi komisyonunun hazırladığı 8 Nisan 1904 tarihli raporda Rus- Japon Harbi sırasında uygulanan savaş taktikleri, harekâtlar ve Osmanlı ordusunda bu manada yapılabilecek çalışma ve hazırlıklar ile alakalı olarak II. Abdülhamid'e detaylı malumat verilmiştir.¹⁵⁸

3. SULTAN II. ABDÜLHAMİD'İN JAPONYA'YA GÖNDERDİĞİ ASKERİ ATEŞE PERTEV (DEMİRHAN) BEY'İN GÖZLEMLERİ

Pertev Paşa, 1871 İstanbul doğumludur. Harp okulu mezunu olan bu Osmanlı Paşası, eğitim için Almanya'ya da gönderilmiş olup Osmanlı ordusunun muhtelif kademelerinde hizmet vermiş hatta Genelkurmay Başkanlığı yapmıştır. Pertev (Demirhan) Paşa Cumhuriyetin ilanından sonra mebusluk dahi yapmıştır.¹⁵⁹

II. Abdülhamid'in Osmanlı ordusu içinde birtakım ıslahatları takip etmek üzere Almanya'dan getirttiği Von Der Goltz Paşa'nın görüş bildirmesi ile Pertev Paşa, Osmanlı ateşe-militer ve murahhas sıfatlarıyla, Japon- Rus Savaşı'nı takip ve rapor etmek üzere Mançurya'ya gönderilmiştir. Mukden Kara Savaşı'nı ve Port-Artur Kuşatma'sını fiilen gözlemlemiştir. Gerek cepheden ve gerekse döndükten sonra yazdığı rapor ve gözlemleri vesilesiyle, Japon- Rus Harbi ve özellikle Japonların tanıtılmasına ciddi katkıları olmuştur.¹⁶⁰

Pertev Paşa sadece savaşın seyri hakkında bilgi aktarmakla kalmamış, II. Abdülhamid'e sunduğu 3 Haziran 1904 tarihli layihasında, Japonya'da resmi bir din kongresi teşkil edileceğinin bazı gazetelerde yazılmış olduğunu, fakat kendisinin henüz böyle bir çalışmanın Japonya'da başlatılacağı ile ilgili resmi kaynaklardan bir haber almadığını ifade etmektedir. Eğer böyle bir kongre yapılırsa Japonların ahlaken ve tabiyatları gereği İslam Dini'ne, Hıristiyanlığa nazaran yatkın olduklarını şu şekilde ifade etmektedir:

¹⁵⁸ Y.PRK. KOM 13- 42.

¹⁵⁹ Kaori Komatsu, **Türk Modernleşmesinde Japon İmajı**, Toplumsal Tarih, S.160, Nisan 2007, s.73

¹⁶⁰ F. Şayan Uluşan Şahin, **Türk- Japon İlişkileri (1876- 1908)**, T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Dizisi 315, Ankara, 2001, s.133–135.

“Kulları Japonya'dan avdet-i nâcizânemden beri Tokyo'da Japonlar tarafından İngilizce olarak neşr olunmakta olan haftalık "Japonya Tayms" gazetesine aboneyim. Bu sâyede Japonya dâhilinde güzerân eden vekâyi'-i mühimmeye dâ'ir muntazaman ma'lûmât almakdayım. Ahîran Avrupa gazetelerinden naklen Türkçe gazeteler Japonya'da resmî bir dîn kongresi teşkil edilmek üzere olduğunu ve buna meşâhîr-i ulemâ'-i İslâm'dan ba'zılarının iştirâk etmek istediğini yazdılar. Kulları şimdiye kadar aldığım "Japonya Tayms" nüshalarında buna dâ'ir bir şey göremedim. O cihetle mes'ele-i ma'rûzanın ne dereceye kadar doğru olduğunu bilemem. Ancak Japonya hükûmetince fi'l-hakîka bu yolda ciddî bir teşebbüs var ise Japonların dîn-i mübîn-i Ahmedî'yi Ortodoks, Katolik ve Protestan gibi Hıristiyân dînlerine tercih etmeleri ağıleb ihtimâldir. Daha Japonya'da iken hâkipây-ı şevket-ihtvâ-yı hazret-i hilâfet-penâhîlerine arza ictisâr eylediğim vechile Japonlar bugünkü günde –kadınlarda adem-i tesettür, müskirâtın isti'mâline cevâz gibi- ba'zı âdât-ı zâhireden sarf-ı nazar, bir çok husûsâtda ahkâm-ı şerî'at-ı garrâya muvâfık denebilecek sûrette davranmaktadırlar. Japonların ta'kîb etmekte oldukları kavânîn-i ahlâkiyyenin birçoğu dîn-i İslam'da sarâhaten emredilmiştir.”¹⁶¹

Pertev Paşa layihasının devamında, böyle bir kongre gerçekleşirse, kongreye katılacak olan Din-i Celil-i İslam Hocası'nın bazı mühim evsafı haiz, maddi manevi ilimler bakımından donanımlı bir temsilci olması gerekliliği sadedinde;

“ Şu kadar ki Japonlara dîn-i mukaddesimizin yalnız zevâhirini değil, rûh ve gavâmızını dahi lâyıkiyla öğreterek onları inkâ' edebilmek ve aynı zamânda dîn-i İslâm'ın edyân-ı sâ'ireye karşı olan ruchân ve fevâ'idini ayân bir sûretde ortaya koymak için oraya gidecek ulemâ'-i İslâmın yalnız ahkâm-ı şerî'at-ı İslâmiyyeye değil edyân-ı sâ'ireye dahi mümkün mertebe esâslı sûretde vâkıf olması ve en çok müsta'mel Avrupa lisânlarından biriyle ve meselâ Fransızca ve daha iyisi İngilizce ile tamâmen ifâde-i merâma

¹⁶¹ Y.PRK. ASK 240- 5.

muktedir ve hiç olmazsa bu lisânlardan birine mükemmelen vâkıf bir tercümâna mâlik olması lâzım gelir. Âlem-i İslâmiyyetin terakkî ve te'âlisi ve edyân-ı sâ'ireye karşı muhâfaza-i nüfûz ve kıymeti husûsunda halîfe-i Resûl-i kibriyâ şevketlü padişâhımız efendimiz hazretlerinin öteden beri ibzâl buyurdıkları himmet-i fevkal'-âde-i hilâfet-penâhileri inşâ'allâhu'r-rahmân bu mes'ele-i mühimmede dahi te'mîn-i muvaffakiyyet eder ve Asya kıt'asında nûr-i İslâmiyet bir kat daha intişâr eyler. Bundan ise terakkıyyât-ı âlem-i İslâm nokta-i nazarından siyâseten ne mühim inkulâbât hâsıl olabileceği vâreste-i arz-ı îzâhdır."¹⁶²

Pertev Paşa arz ettiği layihasında Uzakdoğu politik gelişmeleri bakımından mühim gördüğü meseleleri de II. Abdülhamid'e bildirmiştir. Siyam(Taywan) veliaht prensinin Japonya ziyareti ve Japon İmparatorunun son derece iltifat edip, Siyam Prensi ile alakalanması hususunda,

"Asyadaki "Siyam" kralının büyük mahdûmu ve Siyam ordusunun başkumandanı olan Prens hayli zamândan beri Tokyo'da bi'z-zât Japonya imparatorunun müsâfir-i hâssı sıfatıyla bulunmakta ve Japonya'nın bi'l-cümle mü'essesât-ı mühimme ve bâ-husûs askerîyesini ziyâret ederek fevka'l-âde mazhar-ı ihtirâm olmaktadır. Kendisinin Tokyo'da bulunduğu müddetce ikâmetine vaktiyle Prens Ho Henzolare tahsîs edilmiş olan "Şiba" sarâyı tahsîs edilmiştir. Japon gazeteleri bu ziyâret-i fevka'l-âdenin karîben Japonya hükûmetiyle Siyam hükûmeti arasında mühim bir i'tilâf ve belki de resmî bir ittifâk akdiyle neticeleneceğini yazıyorlar ki eğer vücûda gelirse böyle bir ittifâk Japonya'nın Asya dâhilinde te'mîn-i nüfûz için attığı ilk hatve olacak ve o havâlîde müstemlekâtı olan Avrupalılara ve bi'l-hâssa Hind u Çin'deki Fransızlara işin sonunda pek bahâliya oturacaktır."¹⁶³

¹⁶² Aynı belge.

¹⁶³ Aynı belge.

Pertev Paşa İngiltere'nin, Japon ordusunun modernize edilmesi işini takip ettiğini de raporunda belirtir.

“İngiltere hükûmeti daha Rus-Japon harbine başlanmazdan evvel Japon ordusunun tensikâtına dâ'ir amelî sûretde ma'lûmât-ı mükemmele almak için Japonya'ya sunûf-ı muhtelifeden birer zâbit göndermişidi. El-yevm dahi İngiltere ordusundan Japonya'ya müte'ddid zâbitân gönderilmekte ve bu zâbitler muhtelif Japon alaylarında bulunarak bi'l-fi'il Japon ordusunun terakkiyât-ı cedîde-i askeriyesini tedkik ve ta'kîb etmekte idirler.”

Pertev Paşa Rus- Japon Harbi sonrasında, hükümetin askeri sahada yaptığı çalışmalar ve Japon ordusu hakkında verdiği malumat ile raporunu tamamlar.

“Japonya hükûmeti dâhilindeki şimendüferlerin kâffesi ile Kore dâhilindeki "Fuzan-Seul" şimendüferi resmen Japon hükûmeti tarafından satın alınmak üzere dir. Japon ordusunda hizmet-i askeriyeye ahîran iki seneye tenzîl olunmuşdur. Bu sâyede Japon kuvâ-yı askeriyesi şimdikinden sülüsü nisbetinde artmış olacaktır. Japon donanması büyük bir sür'atle terakkî ve tezâyüd etmektedir. Harb-i ahîrde fevka'l-âde masraf etmek ve bâ-husûs Ruslardan tazmînât-ı harbiyye alamamakla berâber Japon hükûmetinin mâliyyece yeniden bu kadar fedâkârlıklar icrâsına kalkışması hükûmet-i mezkûrenin ordu ve donanmasıyla her an ve her devlete karşı harbe hâzır bulunmak istediğine delâlet eder.

Teftîş-i askerî komisyon-ı âlisi a'zâsından Erkân-ı harb mîrlivâsı kulları Pertev.”¹⁶⁴

Pertev Paşa, savaş esnasında meydana gelen bazı hadiselerden, tarafların moral durumlarının rapor edilmesinde muşahhas misaller olmak üzere, özellikle üç vak'ayı zikretmiştir. Rusların moral ve motivelerinin bozuk olduğunu şöylece raporuna almıştır:

¹⁶⁴ Aynı belge.

“Purartur'da bulunan Rus asâkirinin kuvve-i ma'neviyyesi şimdiki hâlde pek münkesir olub işbu ifâde-i kemterânemin sıhhatini mü'eyyid olmak üzere ahîran vukû'a gelmiş olan şâyân-ı dikkat ba'zı husûsâtı atebe-i seniyye-i mülûkânelerine arz u takdîme cür'et-yâb olunur. Şöyle ki:

1. *Bundan birkaç gün mukaddem bir rus askeri içinde bir telgrafnâme sûreti ile küçük bir mektûb ve bir de on ruble bulunan bir çantayı karşılarında bulunan Japon hattına atmışdır. Bu mektûb ile Rus askeri kendisinin hâl-i hayâtda bulunduğunu Kırımdaki vâlidesine bildirilmek üzere berâberce atmış olduğu telgrafnâmeyi on ruble ile keşide ettirilmesini Japonlardan ricâ ediyordu. Japonlar bu paranın noksânını ikmâl ile derhâl o telgrafnâmeyi keşide etmişlerdir.*
2. *Boyasat kal'asının Japonlar tarafından zabtı üzerine Ruslar diğer birkaç mevki'-i müstahkemeyi de tahliye eylemişler idi. bu mevâki'den birinde şu ibâre muharrer bir kâğıd bulunmuşdur: "Japonlar cesûr ve şecî' adamlardır. Bunları tebrîk etmekle berâber muvaffakiyyât-ı mütevâliyeye mazhariyetlerini temennî etmeliyiz. İşte o zamân kemâl-i ihlâs ile arzu etmekde olduğumuz sulh ve asâyiş istihsâl olunmuş olur".*
3. *Geçen gün kulları muhâsara ordusunun sol cenâhında bulunduğum sırada bir Rus mülâzımı firâr ederek Japonlara ilticâ etmiş ve Purartur'da bütün askerin kemâl derece sabırsızlıkla harbin encâmını ve sulh ve âsâyişi arzu ve temennî etmekde olduklarını beyân eylemiş idi. ¹⁶⁵*

Pertev Paşa, savaş esnasında gözlemlerine dayanarak psikolojik tahlillere de girmiştir.

“Bundan mâ'adâ Rus asâkiri dâ'imî bir ye'is ve nûmîd içinde bulunduğu gibi birçok şeylerden de mahrûm kaldığından muhârebeden usanç getirmiştir. ¹⁶⁶

¹⁶⁵ Y.PRK. TKM 50- 1.

¹⁶⁶ Aynı Belge.

Pertev Paşa, yazdığı tüm raporlarında Japonların manevi cihetlerine de atıflar yapmış, ahlaki özellikleri hakkında kanaatlerini ifade etmiştir.

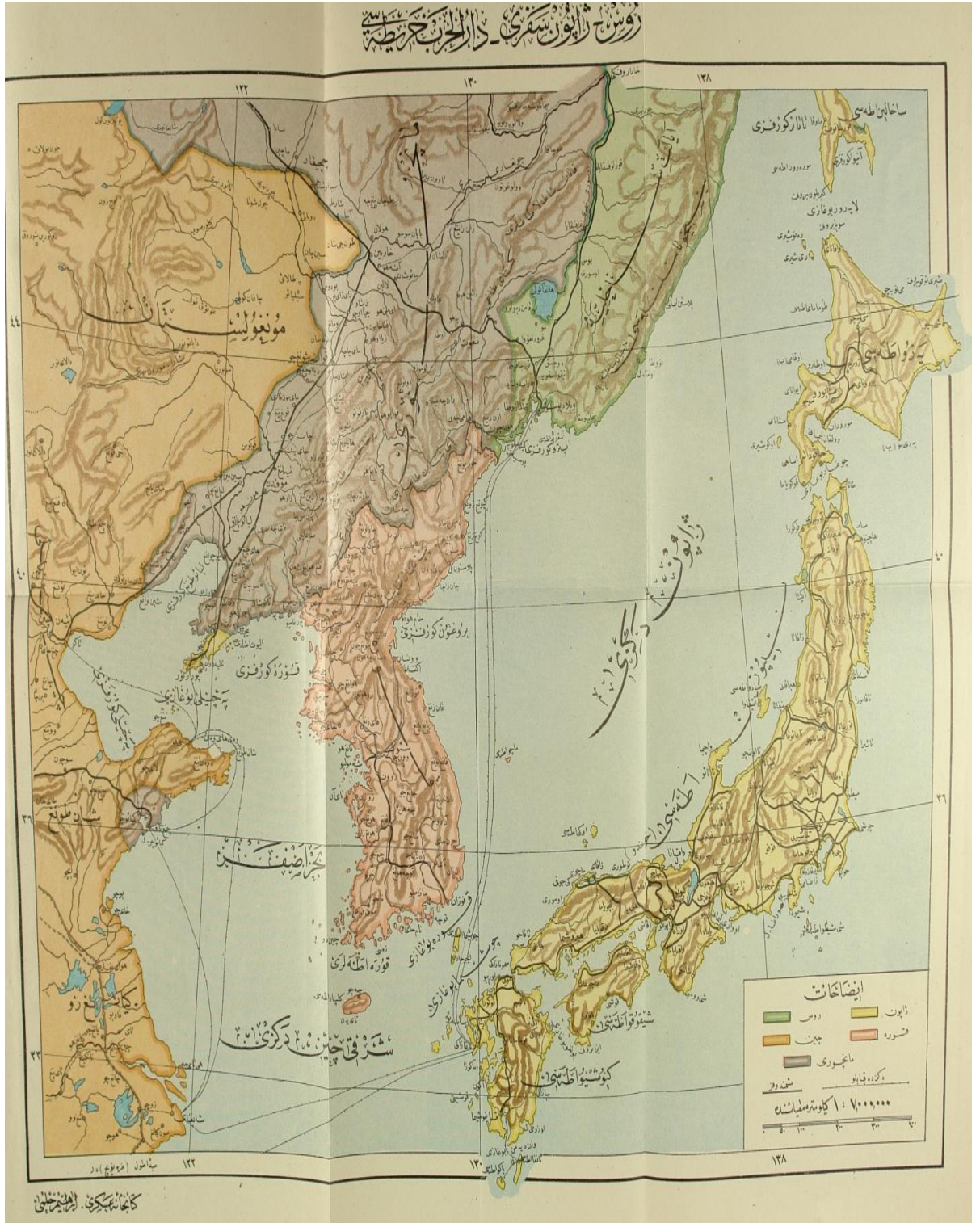
“Fi'l-hakîka Japonlar Ruslara karşı muhârebede pek şiddetli davranmakta olmalarına rağmen mecrûhîn ve üserâya gâyet âlî-cenâbâne mu'âmelede bulunmaktadırlar. Zâten Japonların tab' ve mizâcları pek mülâyim İ'tilâfa gâyet müsâ'iddir. Bu millet efrâdı öyle bağırtı çağırtdan hoşlanmadığı gibi beyhûde yere hiddet ve şiddet dahi göstermezler. Her işlerini şâyân-ı takdîr bir hilm ve sükûn ile îfâ edip zerre kadar gürültü etmez ve yekdiğerlerine karşı dahi sû'-i mu'âmelede bulunmazlar.”¹⁶⁷

Pertev Paşa, Japon ordusunun komuta kademesinde vazifeli subaylar ve emirlerinde bulunan neferlerin, kısaca üst-ast ilişkilerinin muhabbet esasına dayandığını, herkesin saygı içerisinde kendisine düşen vazifeyi vecd içinde ifaya gayret ettiğini raporuna şu cümleleriyle not düşmüştür:

“Japon zâbitânıyla efrâdı meyânında câygîr olan münâsebât pek samîmi ve gâyet dostânedir. Zâbitân bu neferâta beşerîyyet ve cem'îyyet-i hâzıra nokta-i nazarlarından kendilerinin mâ-dûnü gibi mu'âmele etmeyip ancak bunları bir ordunun rûhu mesâbesinde bulunan itâ'at ve intizâm-ı askerînin îcâbât-ı mahsûsasından olmak üzere rütbe ve mevki'an mâ-dûnlerinden addederler. Esbâb-ı mezkûreden nâşî gerek zâbitân ve gerek neferât yekdiğerine karşı bir hürmet-i mahsûsa ve muhabbet-i mütekâbile beslerler. Ve târîh-i harblerde şimdiye kadar emsâline ender olarak tesâdüf edilmiş olan bir ittifâk ile îfâ-yı vazîfeye şitâbân olurlar. İşte Japon asâkirinin şu evsâf-ı cemîle-i askerîyyesi bir İngiliz muhbirine "Bu millet efrâdı ölümden hayf ve endîşe etmezler. Belki ölüme karşı giderler. Cümlesini sermâye-i mekâl etmişdi.”¹⁶⁸

¹⁶⁷ Aynı Belge.

¹⁶⁸ Aynı Belge.

Şekil 8 Rus-Japon Savaşı Esnasında Bölgeye Ait Osmanlıca Bir Harita

4. ÜLKE İÇİ MUHALEFET (JÖN TÜRKLER) VE RUS JAPON HARBİNE BAKIŞLARI

*“Ama İttihatçılar iddia sahibi adamlardı. Ve 1908’de onlar iktidara gelmeden 2–3 sene önce 1905’te Japon-Rus savaşı olmuştu. Bu savaşta Japonlar Rusları yenmişlerdi. Bu, dünyayı çok şaşırtan bir şeydi. Çünkü modern çağ başladığından bu yana Avrupalı kabul edilen bir millet Asyalı olduğundan şüphe edilmeyen bir millet tarafından mağlubiyete uğratılıyordu. İttihatçılar Japonlara başvurdu, dediler ki “Siz bu numarayı nasıl çektiniz, bize de öğretin, biz de böyle bir numara çekmek istiyoruz...” Bu teklifi Japonlar reddettiler. Gerekçe olarak da şunu söylediler: “Avrupa’ya bu kadar yakın bir bölgede Avrupa’ya meydan okuyamayız...” **Buradan ne anlıyoruz, buradan tek şey anlıyoruz ki Japon kalkınması adı verilen şey müsaade edilmiş bir şeydir. Yani Avrupa’nın burnunun dibinde olduğu zaman Avrupa’ya zarar verecek bir şey yapamazsın... İsmet Özel**”¹⁶⁹*

Japon Seyyah Kenjiro Tokutomi, Türklerin Japonya görüşünün temelinde Japon- Rus Harbi olduğunu ifade etmiştir. Batılı bir büyük devlet karşısında doğulu bir devlet galip gelmiştir ve moderniteye dâhil olamayan ve sürekli topraklarını kaybeden bir ülke için bu ilham alınacak bir hadisedir, Üstelik Japonya, kendi kültür ve yaşantısını muhafaza ederek güçlenmiş, Batı teknik ve uygarlığını başarıyla aktarabilmişti. Jön Türkler de Osmanlı’da ikinci bir Japon Mucizesi tesis edebilirlerdi, şeklinde yorumlamıştır.¹⁷⁰

Kendilerini, yıkılmaya yüz tutmuş koca devletin, modernizasyonu işiyle vazifeli addeden Jön Türkler, Japonları örnek alabileceklerine inandılar. Bu manada Japon uzmanlar getirtmeyi düşündüler. Rusya’da yenilginin ardından bunlara benzer, otokrasi ve Çar düşmanları nasıl bir yol izlemişse, ülke içi muhalefet te benzer

¹⁶⁹ “Düşünce Ufku” Programında Yayımlanan İsmet Özel Söyleşisi, TV 5,10 Eylül 2005.

¹⁷⁰ Ali Volkan Erdemir, “20. Yüzyıl Başında İstanbul’da Bir Japon Gezgin Kenjiro Tokutomi’nin Türkiye İzlenimleri”, **Anadolu Üniv. S.B.D,C.9, S.2, s.195.**

mücadeleyi sürdürmüşlerdir. Rusya’da bu muhalefet “*Duma*” meclisinin açılmasını temin ettiler.

*“Çarlık ise, artık bundan böyle sadece eski yöntemlerle yönetmeye muktedir değildi ve kâğıt üzerinde bir “yurttaşlık özgürlükleri” ve “yasama” Duma’sı vaat etmeye mecbur kalmıştı.”*¹⁷¹

Jön Türker’de benzer yolları yürüdü ve 1908 ‘de silahlı ayaklanma ile meşruti idareye muvaffak oldular. II. Abdülhamid bu hareketi başı sonu hesap edilmemiş ve çocukça görmüş; şöyle ikaz etmekteydi:

*“İngilizler, Hindistan’ı yıllardan beri idare ettikleri halde, oradaki Müslümanlardan vali ya da başka bir yüksek dereceli yönetici tayin ettiler mi? Dünyanın en eski ve en büyük meclisi olan İngiliz meclisinde, halkın kendi arzularını dile getirebilmek için seçilmiş bir tek Hintli milletvekili var mı?”*¹⁷²

Jön Türkler Osmanlı modernleşme hareketleri bakımından kendilerine *Japon Modeli*’ni misal aldılar. Japon galibiyetinden alınan ders neticesinde İslam Dünyası’nda modernleşme konusunda iki refleks geliştirilmiştir. Birincisi İslami hassasiyet sahiplerinin meseleyi yorumlayışdır ki; milli, yani dini kimlik muhafaza edilerek Batı’nın teknik ve teknolojisinin transfer edilmesi tarifi; Japon örneği olarak formüle edilmişti. Diğer ise laik görüştür ve Abdullah Cevdet gibiler tarafından savunulmuştur.¹⁷³ Jön Türkler içinde İngiliz hayranlığı taşıyan bir zümre, işi İngiliz büyükelçisini ziyaret edip, İngilizlere iltifatlar yağdırdıkları ve medeniyet önderi şeklinde yaftaladıkları bir mektubu imza edip vermeye kadar vardırıdılar. 29 kişilik bu grup içinde, Tevfik Fikret, İsmail Safa (Peyami Safa’nın pederi) , Romancı Mehmed Rauf, Samipaşazade Sezai, Recaizade Mahmud Ekrem gibi isimler vardı.¹⁷⁴

¹⁷¹ Stalin, J.V., **Eserler**, C.15, (Çev. İsmail Yarkın) İstanbul,1938, İnter Yay., s.75.

¹⁷² M.Kemal Öke, **II. Abdülhamit ve Filistin Meselesi**, İstanbul,1981, s.64.

¹⁷³ F. Şayan Ulusan Şahin, a.g.e., s.143.

¹⁷⁴ Bkz. Ömer Akdağ, **Ana Hatlarıyla Türk Yenileşme Tarihi**,Konya, 2009, Palet yay.,s.131; Ahmet Uçar, **Güney Afrika’da Osmanlılar**, İstanbul,2007, Çamlıca Yay., s.273-274.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

OSMANLI BASINI VE MATBUATINDA RUS- JAPON HARBİ

1. OSMANLI BASINI VE RUS- JAPON HARBİ

Osmanlı basını Rus-Japon Savaşı'na elbette ilgiyle yaklaşmıştı çünkü halk savaşı yakından takip ediyordu. Müslüman ahalideki Japonlara olan muhabbetin en temel sebebi, Hıristiyan olmayan, mazlum Doğulu millet Japonların, ezeli düşman Rusları yenmelerini istemektir. Devlet erkânı özellikle tercüme odası, yabancı kaynaklı haberleri derhal saraya tercüme edip bildiriyordu. Gazeteler sadece yerli yorum ve haberleri değil, yabancı basın organlarında yer alan yorum ve haberleri de yayınlamıştı.¹⁷⁵ II. Abdülhamid izlediği tarafsızlık ve denge politikasının bir icabı olmak üzere, Osmanlı basınının da tarafsız haber yapmasını hassasiyetle takip etmiş ve basındaki savaş haberlerine sadece cephede olup bitenin anlatılması şartıyla müsaade etmiştir. Bununla irtibatlı olarak Japon taraftarlığından Selanik'te çıkarılan **Asır Gazetesi** bir ara kapatılmıştı.¹⁷⁶

Japonya ile ilgili Rus savaşından evvel yabancı haber kaynakları me'haz gösterilerek haberler yapılmaya başlanmıştı. 1 Temmuz sene 319 târîhli ikdâm gazetesinde¹⁷⁷ Times Gazetesi'nden yapılan iktibasta; Japonların Çinlileri yenmesiyle alacağı tazminat hususunda diğer tüm devletlerden önce, Çin'e verdiği nota anlatılıyor ve Uzakdoğu politikası içinde bundan böyle Japonya'nın aktif olacağını işaret ediyordu.

“Japonya hükûmetinin tazmînât-ı umûmiyyeden kendisine isâbet eden hissenin altın akça olarak Şangay'da te'diye edilmesi lüzûmunda ısrâr etmek üzere Çîn hükûmetine herkesden evvel nota i'tâsı hükûmet-i müşârun ileyhânın

¹⁷⁵ F. Şayan Ulusan Şahin, **Türk- Japon İlişkileri (1876- 1908)**, T.C Kültür Bakanlığı Kültür Eserleri Dizisi 315, Ankara, 2001, ss.138- 139.

¹⁷⁶ Selçuk Esenbel, “1904–1905 Rus- Japon Savaşı”, **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008, s.73.

¹⁷⁷ Y.PRK. HR 33- 90.

Çin'e karşı ciddî bir meslek ta'kîb etmeğe karâr verdiğine bir delîl gibi telakkî edilmektedir.”

Yine 1 Temmuz sene 319 târîhli İkdâm gazetesinde, Viyana'da çıkan Korspondans Enternasyonal gazetesinden alıntı ile

“Bir müddetden beri Avrupa matbû'âtı Mançuri mes'elesinden dolayı bir ihtilâf zuhûr edeceğinden havf ve endîşe etmektedir. Bu ihtilâf Rusya ve Japonya arasında vukû'a gelecekmîş. Fakat bu işde Japonya yalnız bulunmayacakmîş. Amerika ile İngiltere kendisine kuvvetü'z-zahr olacaktarmîş. “

şeklindeki habere cevaben Petersburg'dan yapılan yorum aynı tarihli İkdâm Gazetesi'nde haberin devamına ilave olmuştur. Petersburg'dan yapılan açıklamada:

“Vâkı'â Mançuri'nin istimlâki ve işletilmesi hakkındaki nukât-ı nazarın tahallüfünden dolayı mühim ihtilâfât mevcûd bulunduğu gayr-ı kâbil-i inkâr ise de sulh ve müsâlemetin aksâ-yı şarkda mütezil olduğu ve muhâtaranın pek karîbü'l-vukû' bulunduğu hakkında teraşşuh eden ma'lûmât mübâlağalı addolunabilir. Rusya'nın Avrupa'da sulh ve müsâlemeti idâreye çalışması aksâ-yı şarkda harb çıkarmak istemesinden ileri gelmiyor. Bu bâbdaki şâyi'alar kat'iyen bî-esâsdir. “

denildikten sonra Çar'ın barış yanlısı olduğu şu şekilde ifade olunmuştur:

“Gerek Çar hazretleri ve gerek zîr-i idârelerinde bulunan hükûmât-ı dünyânın her hangi bir noktasında olursa olsun sulh ve müsâlemet-i umûmiyyeyi ihlâl etmek teşebbüsünde bulunmayacaklar ve bunu hâtırlarına bile getirmeyeceklerdir. Aksâ-yı şarkda bir harbe sebebiyyet vermek Avrupa'ya da bu harbe teşrîk etmeği intâc etmez mi. Böyle bir şey'in ikinci Nikola hazretlerinin efkârına ne kadar muhâlif olduğunu beyâna hâcet yoktur. Müşârun ileyh hazretleri Rusya'nın her hangi bir devletle olursa olsun kat'-ı münâsebât etmesinin kat'iyen aleyhindedirler. Binâ'enaleyh muvakkaten müşkilât peydâ eden aksâ-yı şark mes'ele-i muğlakasının miiftâhını bulmak sehl

*ve âsân olacaktır. Rusya harbiye nâzırı Ceneral Koropatkinin müşkilât mahallinde cevelân etmesi bir maksad-ı cenk-cüyâneye atfolunmamalıdır.”*¹⁷⁸

Rusya devletinin Mançurya'ya yüz bin asker sevk etmesi şeklinde atılan manşet, Fransız Patri gazetesinden naklen Rûmî 2 Haziran 1903 târîhli İstanbul gazetesi nüshasında şu şekilde geçmiştir:

“Rusya ile Japonya arasında hüküm-fermâ olub Aksâ-yı Şarkda devleteyn beyninde akşama sabâha muhârebe zuhûruna netîce verecek gibi görünen ihtilâfa dâ'ir havâdis-i mühimmedir.”

denildikten sonra devamında Rusya'nın Trans-Sibirya Demiryolu ile ilgili;

*“Rusya devleti Mançuri kıt'asında öyle iki tabur değil beş tabur değil cem'an yüz bin kişiden mürekkeb tâm iki kolordu asker sevk etmektedir. İşbu kuvve-i mühime-i askeriye'nin sevk ve i'zâmı esbâb-ı hakîkiyyesini setr ve te'vîl için gûyâ "transbirin" hattı nasıl işliyor. Bunu tecrübe maksadı bahâne ittihâz edilerek öne konuluyormuş. Mezkûr hatt-ı cesîm tamâmıyla hitâm-pezîr olmuşdur. Hat evvelce Baykal gölüne kadar varıp orada munkatı' olarak göl üzerinde nakliyyât vapurlarla icrâ kılındıktan sonra tekrâren demiryol bed' ile devâm etmekte olduğu hâlde ahîran bir şu'be inşâsıyal göl dolaşıldığından el-hâletü hâzihî "Viladi Vostok" şehrine kadar bilâ-fâsıla demiryolu vâsıtasıyla icrâ-yı nakliyyâta imkân hâsıl olmuşdur. Sevkiyyât ve tedârikât-ı vâkı'aya nazaran Rusya devletinin Aksâ-yı şarkda birden bire ba'zı nâgeh-zuhûr vukû'ât-ı harbiyye karşısında bulunuvermekden tehâsî ve tevakkî eylediği anlaşılıyor.”*¹⁷⁹ haberleri yer almıştır.

Osmanlı basınında savaş haberleri ile ilgilenen sadece İkdâm, Asır ve İstanbul Gazetesi değildir. Savaşın safahatının neredeyse tümünün takip edilebileceği Ahenk Gazetesi de mevcuttur.¹⁸⁰

¹⁷⁸ Aynı belge.

¹⁷⁹ Aynı belge.

¹⁸⁰ F. Şayan Ulusan Şahin, **a.g.e.**, ss.139- 140.

Bir dönem II. Abdülhamid, takip ettiği tarafsızlık ve denge politikası icabı Japon taraftarlığı yaptığı anlaşılan, gazete, yazı ve kitaplara tahdit getirmişse de¹⁸¹ elimizdeki arşiv belgeleri çok az sayıda esere sansür uygulandığını, kahir ekseriyetinin neşredilmesine müsaade edildiğini gösteriyor.¹⁸²

2. OSMANLI MATBUATI VE RUS-JAPON HARBİ

Mevzumuzla irtibatlı olmak kaydıyla Osmanlı matbuatına ait eserlerden, Yusuf Ziya'nın tercüme ettiği İstanbul'da Mekteb-i Fünûn-u Harbiye-i Şâhâne Matbaası'nda 1325/1909 tarihinde basılan **1904–1905 Rus - Japon Seferinden Port-Arthur**, Hayrabolulu Caferzâde Mehmed Tevfik'e ait İstanbul'da Matbaa-i Kütübhan-e-i Cihan'da 1323/1905 tarihinde basılan **Aksa-yı Şark Hükümetleri, Japonya, Kore, Mançuri Ahvâli** isimli eser vardır. Abdürreşid İbrahim¹⁸³ tarafından kaleme alınan **Âlem-i İslâm ve Japonya'da İntişar-ı İslâmiyyet**¹⁸⁴ isimli eserin 1. Cildi İstanbul'da 1328/1910 tarihinde Ahmed Saki Bey Matbaası'nda, 2. Cildi ise İstanbul'da 1329/1911 tarihinde Kader Matbaası'nda hazırlanmış ve neşredilmiştir. Hüseyin Hüsnü'ye ait olan **Alman Kolordusunda Kıtaâtdan Alınan Raporlarla Rus-Japon Muharebesinden Çıkan Tecârîbe Nazaran Gece Talim ve Terbiyesine Aid Zübde-i Mülâhazât** adlı eserin R. 1327/1911 tarihinde İstanbul'da Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı'nda basımı yapılmıştır. Lotobs von Frayher'in hazırlayıp Naci [Eldeniz] 'in tercüme ettiği **Asya-yı Şarkî Sefer-i Âhîrinde Japonların Sûret-i Taarruzları** adlı eser 1324/1906 tarihinde İstanbul Mekteb-i Harbiye-i Şâhâne Matbaası'ndan neşredilmiştir. İstanbul'da R. 1327/1911 tarihinde Matbaa-i Âmire'de basılan Mümtaz'a ait **Ba-Emir-i Sâmi Bahriye Topçu Mektebinde Kaymakam Mümtaz Bey Tarafından Çin - Japon ve İspanya - Amerika Muharebesi Hakkında Verilen Konferans** isimli çalışma da mevcuttur. Samizâde Süreyya'nın **Büyük Japonya'sı** İstanbul Matbaa-i Orhaniye'de

¹⁸¹ Bkz. DH. MKT. 881–17.

¹⁸² Bkz. MF. MKT. 1003–49, MF. MKT. 1015–80, MF. MKT. 1029–19, MF. MKT. 1037–65, MF. MKT. 764–66, MF. MKT. 765–59, MF. MKT. 766–37, MF. MKT. 774–35, MF. MKT. 776–47.

¹⁸³ Abdürreşid İbrahim ile alakalı Bkz. Ahmet Uçar, "Japonların İslam Dünyasındaki Yayılmacı Siyaseti ve Abdürreşid İbrahim", **Toplumsal Tarih**, S.20, Ağustos 1995, s.15–16.

¹⁸⁴ Bu eser günümüz Türkçesi ile yeniden basıldı. Bkz. (Haz. Mehmet Paksu), **20. asrın başlarında İslâm dünyası ve Japonya'da İslâmiyet**, Yeni Asya Yayınları, 1987.

1917(miladi) tarihinde basılmış olup Efkâr-i Cedid Kütüphanesi'ne kaydedilmiştir. Meşhur yayıncı Faik Sabri [Duran] ¹⁸⁵– ve eğitimci Satı Bey'in **Büyük Milletlerden Japonlar, Almanlar** isimli eseri İstanbul Kader Matbaası'nda R. 1329/1913 tarihinde basılmıştır. Hans von Ritter, İstanbul Askerî Akademiler Kumandanlığı Matbaası'nda 1928(miladi) tarihinde, **Harb Tarihi Tedkiki. Rus-Japon Harbi ve Büyük Harb. Harb Akademisi 1927–1928 Tedrisatı 2. Sınıf** ders kitabı şeklinde hazırlamıştır. İstanbul Matbaa-i Kütübhane-i Cihan'da R.1324/1908 tarihinde basılan **Japon Elifbası** Anesti ve Isakcalızâde Ali Rıza tarafından düzenlenmiştir. Birecikli Ayanzâde Namık Ekrem İstanbul'da 1322/1905 tarihinde Hanımlara Mahsûs Gazete Matbaası'nda **Japonlar** isimli eserini neşretmiştir. Yine Yusuf Osman'a ait **Japonya** kitabı Selânik'te Zaman Basımevi'nde R. 1326/1910 tarihinde hazırlanmıştır. Kont Bouvard'a ait olan ve tercümesini Birecikli Ayanzâde Namık Ekrem'in yaptığı 1321/1904 tarihinde İstanbul Asır Matbaası'nda tab olunan **Japonya Sularında**, bunun yanı sıra mebus ayanı Mübahat'ın Almanca'dan Osmanlıca'ya tercüme ettiği Hicri 1330 tarihinde İstanbul'da Mesai matbaasında basılan Doktor İticikava'ya ait **Japonya Tarih-i Siyasisi**, Avanzâde Mehmed Süleyman'ın 1320/1903 tarihinde çevirdiği ve İstanbul Asır Matbaası'nda basılan **Japonya ve Japonyalılar**, R. 1329/1913 tarihinde İstanbul Kader Matbaası'nda basılan Satı Bey'e ait **Japonya ve Japonyalılar. Japonların Seciyeleri, Sûret-i Terakkileri** eseridir. Yine Avanzâde Mehmed Süleyman'ın 1312/1895 tarihinde mütercimliğini yaptığı **Japonya. Ahval-i Hazıra ve Sûret-i Tekâmülü** eseri İstanbul Kasbar Matbaası'nda neşredilmiştir. **Japonya'da Seyahat** ise İstanbul'da 1322/1905 tarihinde Hanımlara Mahsûs Gazete Matbaası'nda tab olunan, Ali Muzaffer'in tercüme ettiği Demoge'ye ait bir eserdir. Miladi 1913 senesinde İstanbul Kanaat Kütüphanesine ait matbaada hazırlanıp neşredilen Pertev [Demirhan] Paşa'ya ait **Rus - Japon Harbinde Alınan Maddî, Manevî Dersler ve Japonların Esbâb-ı Muzafferiyetleri** isimli hatırat vardır. Bir başka eser ise İstanbul'da Mahmud Bey Matbaası'nda Miladi 1891 senesinde Mehmed Zeki'ye ait **Japonya'nın Mâzisi, Hâli, İstikbâli** isimli eser olarak zikredilebilir. Bir diğeri Ali Fuad [Erden] - Osman Senai [Erdemgil] tarafından İstanbul'da Mahmud Bey Matbaasında 1321/1904 tarihinde 5 Cilt olarak hazırlanıp

¹⁸⁵ Faik Sabri [Duran] hakkında Bkz. Şahin Oruç, **Osmanlı Dönemi Coğrafya Ve Coğrafya Öğretimi**, Ankara, 2006, s.53.

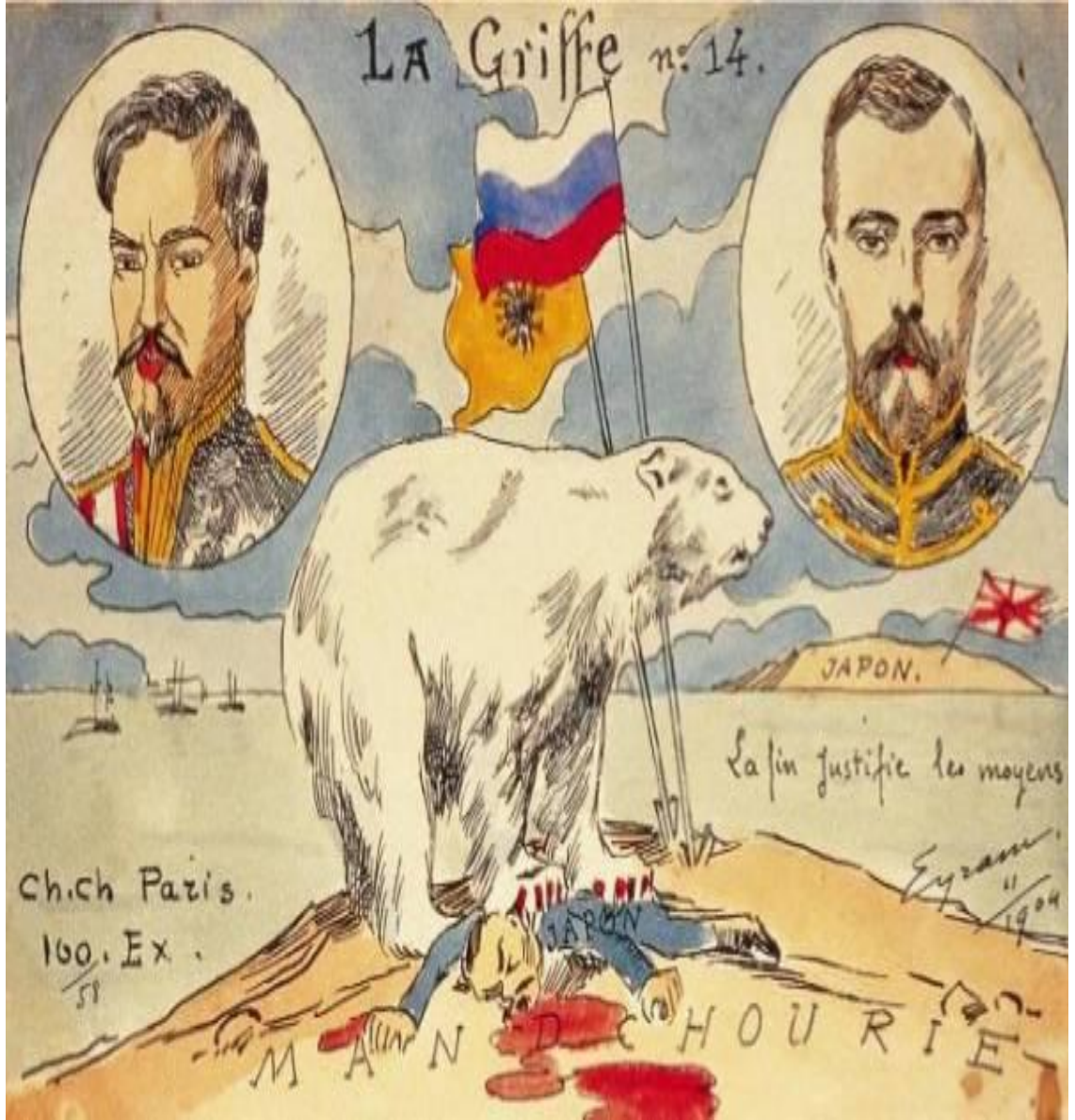
neşredilen, **Musavver 1904–1905 Rus Japon Seferi** isimli eserdir. İstanbul Kasbar Matbaası'nda 1312/1895 tarihinde Kadri tarafından bastırılan **Kore, Japonya ve Çin'de Kadınlar**¹⁸⁶, Fatma Ünsiye'nin Rusça'dan çevirdiği **Musavver Japon Çocukları** kitabı İstanbul'da R. 1330/1914 tarihinde Matbaa-i Hayriye ve Şürekâsı basımlıdır. Mehmed Arif'in¹⁸⁷ **Musavver Rusya ve Japonya Vekayi-i Harbiyesi** İstanbul'da 1322(hicri) 1905(miladi) tarihinde Artin Asaduryan Şirket-i Mürettibiye Matbaası'nda basılmıştır. Fouquet'ye ait olan ve Osman Nuri'nin mütercimi bulunduğu **Piyade Tabyası ve Rus- Japon Seferinden Alınan Dersler** İstanbul'da R. 1325/1909 tarihinde Mekteb-i Harbiye Matbaası'nda neşredilmiştir. M. Sadık'ın tercümesiyle İstanbul'da R. 1330/1914 tarihinde Artin Asaduryan ve Mahdumları Şirket-i Mürettibiyesi'nde tab olunan **Rus-Japon Muharebesi Tecrübelerinden**¹⁸⁸ adlı bir eser de vardır. İstanbul'da 1322/1904 tarihinde Karabet Matbaası'nda Cihan Kütüphanesi Sahibi Mihran tarafından neşri yapılan, **Rusya ve Japonya Muharebesine Ait Musavver Resim Mecmuası. Album de la Guerra Russo – Japonaise** isimli albüm çalışması zikredilebilir. İstanbul Matbaa-i Ahmed İhsan ve Şürekâsı'nda hazırlanan 1320/1903 tarihli **Rusya ve Japonya Muharebesine Müteallik Panorama** isimli görsel eser bir diğeridir. Mehmed Nihad, **Sedan Seferi ve 904–905 Rus - Japon Harbi... Meseleleri** isimli eserini İstanbul R. 1341/1925 Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası'nda neşretmiştir. Mehmed Fatih el-Kerîmî'nin tercümesini yapıp kendi matbaasında tab ettiği Potsikoviç'e ait Orenburg 1905(miladi) tarihli **Yaponlar [Japonlar]**, Ali Rıza'nın İstanbul'da R. 1341/1925 tarihinde Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası'nda ders kitabı olarak hazırladığı **Tarih-i Harb Notları. 1904–1905 Rus-Japon Seferi** ve yine bir başka ders kitabı olarak neşredilen Bursalı Mehmed Nihad'a ait R. 1341/1925 tarihinde İstanbul Erkân-ı Harbiye Mektebi Matbaası'nda hazırlatılan **Tarih-i Harb 1904–1905 Rus - Japon Harbi. Sınıf 3, 1340–1341 Tedrisatı**¹⁸⁹ isimli eser mevzuumuz ile bire-bir alakalı Osmanlı Matbuatına ait eserler olarak sayılabilir.

¹⁸⁶ Aynı eser, aynı tarihte, Kasbar Matbaa'sında "Küçük Kitablardan Kore, Japonya ve Çin'de Kadınlar" ismiyle cep boy formatında neşredilmiştir.

¹⁸⁷ Yazarın "Musavver Yeni Japonya" isimli başka bir eseri de mevcuttur.

¹⁸⁸ Zafer Askeri Mecmuası ilâvesi olarak verilmiştir.

¹⁸⁹ Eserin muhtevasında 1 Harita ve 3 Levha mevcuttur.

Şekil 2 Propaganda her şey değildir!

Bu savaş tüm dünyada beklentilerin aksi bir netice ile bitmiştir.

SONUÇ

Çalışmamızda 1904-1905 Rus-Japon Savaşı ve dünyaya, özelde Osmanlı'ya tesirleri ve Osmanlı'da yansımaları ekseninde seyretmeye çalıştık. Savaş neticesinde Japonların temin ettikleri modern kimlikleriyle Batı'ya entegrasyonlarında mesafe kat ettiklerini ve fakat bu atılımın on yıllar içinde vuku bulacak savaflara zemin hazırladığı noktasına ulaştık. Rusların savaşta ansızın mağlup olmadıklarını ve kaybedeceklerinin sinyallerini belki de 70-80 senelik bir zaman diliminde hissettik. Ruslar; Bir Türk Atasözünde ifade edildiği üzere Dimyat'a pirince giderken ellerindeki bulgurdan da olmuşlardır. Balkanlar ve Boğazlar projesine çalışırken Büyük Uzakdoğu hayallerine kapıldılar. Türk Atasözünü duymamış olmaları mazeret sayılabilir fakat aslında bir Rus atasözü olan “iki tavşanı kovalayan hiçbirini yakalayamaz” ikazına da kulak vermediler. İki tavşandan olduktan başka kanlı ihtilallere gark oldular.

Osmanlı'da meseleye en şümulü ve ihatalı yaklaşan kişinin II. Abdülhamid ve yanı sıra devlet ricali içinden ancak birkaç kişi olduğunu gördük. II. Abdülhamid kamuoyundaki Japon taraftarlığının aksine, hadiselere, tüm gelişmeler karşısında hesabını önceden yaptığı tarafsızlık ve denge politikası muvacehesinde yaklaşmıştır. II. Abdülhamid'in savaşı ne derece takip edebildiği ve gelişmelere hangi dereceye kadar vakıf olabildiği meselesine gelince, inceleyebildiğimiz arşiv vesikalarına göre: Rus ordusunda yapılan bir yolsuzluğa varıncaya kadar, II. Abdülhamid gelişmelerin en ince teferruatına dahi vakıf olabilmıştır. Gözlemci olarak gönderdiği Pertev Paşa Uzakdoğu'da gözü kulağı olmuştur. Yerine göre ecnebi ajanlardan gizli istihbarat temin etmiştir. II. Abdülhamid, iç ve dış devlet meselelerini takip ederken neredeyse her kavimden, her meslek ve camiadan insanları kullanmaya çalışmış, raporlar almıştır. Padişah, Janen Eczanesi sahibi Jozef Rili'yi de ajan olarak kullanmış ve ondan gizli istihbarat temin etmiştir. Kalabalıkların meseleyi enine boyuna hesap etmeden “duygusal” tutumlar takındığını fark ettik. Savaşın Osmanlı'ya muhtemel tesirleri sadedinde; II. Abdülhamid'in kriz dönemini mevcut konjonktür dikkate alındığında, soğukkanlı ve tedbirli siyasetiyle iyi idare ettiği neticesine ulaştık.

Rus-Japon Harbi'nin; Çin'de, İran'da ve Rusya'da meşruti yönetim heveslileri için tepkimeyi hızlandıran kimyevi katalizatör olduğu ifade edilebilir. Bizde de muhalif grup bu dönüşüme talip olmuştur. Jön Türkler, ecnebi komşunun evinde her ne varsa, bizim eve, inançlarımıza, kültürümüze, görgü- göreneğimize uyar mı uymaz mı? İyi ya da kötü, faydalı ya da zararlı ayırt etmeden “- biz de isteriz” diye yerlerde tepinip, ağlayıp çığırşan henüz akıl baliğ olamamış çocuklar gibi hareket etmişlerdir. O günün koşulları hesaba katıldığında; ilmi siyaset nazariyelerine göre de, yetmiş iki buçuk milletten mürekkep bir devletin meşruti yönetime talip olması akıldan boşanmış, idlal olup fesada uğramış bir zihin işletiminin performansıdır. 1906 senesinde Tokyo'da tertip edilen “Dinler Kongresi” heyecanı saikiyle Japon İmparatorunu Halife yapalım diyebilen Abdullah Cevdet gibi¹⁹⁰ Ülke içi muhalif grupların, mantık temelinden yoksun ve tutarsız girişimlerinin Osmanlı'yı sona doğru nasıl bir adım daha yaklaştırdığını çalışmamızda müşahede ettik.

Çalışmamızın nihayetinde; her şey ile irtibatlı ve her şeyden mücerred olarak, meseleye, fikrin perakende değil ve fakat toptancı adesesinden bakıldığında kavranabilen hususları cümlesinden olmak üzere: Savaş çok boyutlu bir olgudur ve savaşın nedenleri pek çok olabilir. Savaşın bir tek sebebe raptedilemeyişi şüphesiz analiz aşamasında bir yığın karmaşayı beraberinde getirecektir. 1904-1905 Rus-Japon Savaş'ı ise hakikaten bu perspektiften bakıldığı zaman karmaşıktır. Çıkar hesapları emperyalist devletlerin gözünü karartmış görünmektedir. Neticede yüz binlerce insan ölmüştür. Hakikatte değerli olan şeyler için, değerler uğruna olan ölüm elbette kutsanabilir.

Batı kültürünün dünyayı hastalıklı, problemlili bir noktaya sürüklemesi ve tarih şuurunun istismar edilmesi meselesini Nietzsche üç esasa bağlar. Birinci olarak; dünyaya hâkim olma saplantısına irtibatlı olarak Batılı bireyin tarih yazma ve geleceği şekillendirme arzusu ile kıvranan bir aktör olma isteğidir. Bu birinciye bağlı olarak ikinci bir tutum ise; Batı'nın Müteal (aşkın) olan ve Absolut (mutlak) olan “Tanrı”nın yerine insanı merkeze alan itikadıdır. Bu inanış ise üçüncü tesiri intaç

¹⁹⁰ Bkz. Ahmet Uçar, “Japonların İnce Siyaseti”, **Yedikıta**, S.36, Ağustos 2011, s.41.

eder ki; bu tüm dünyayı hatta kâinatı deney laboratuvarı olarak görüp “savaşlar marifetiyle” hegemonyasını temin gayretidir.¹⁹¹

Elbette bu 1904–1905 Rus-Japon Savaşı neticesinde ölen yüz binlerce insanın hangi kutsal gayelere hizmet için öldüğünü izah etmeye yetmez fakat yenedünya sistemini teyid edebilmek için; Batılı emperyalistlerce planlanan ve yazılıp sahnelenen bu oyunda hep iyi dileklerle anılacaklar. Bu uluslar arası oyunda; mazlum Doğulu rolü pek müsait olduğu için Japonlara düştü. Japonların “sarı ırk” etiketi öne çıkarıldı ve fakat Japonlarında emperyalist bir devlet olduğu gerçeğinin üstü hep peçelendi. Farklı olan neydi ki? Batı medeniyetinin teknik ve teknolojik üstünlüğünün sağlaması ters cepheden yapılmış oldu. Son tahlilde şu gönderme tüm dünyaya yapıldı; iyi dinleyin bakın! Modernize olup Batı’nın tekniğine ram olan küçücük bir devlet neler başarabilir, hepiniz görün işte! Sizlerden de bu kervana katılıp sistemin sorun çıkarmayan bir aygıtı olabilenlere her kapıyı açabilecek bir iksir! Temel reis ıspanağı, yiyin ve güçlenin. Japonya iksiri aceleyle kafasına dikti yani Batı’ya kapılandı.

II. Abdülhamid, en azından tahtta kalıp mesul bulunduğu dönemde ıspanağı yememiş ve bu zoru bozmuş görünmektedir. Çalışmamızı belgelerin eşliğinde anlamaya ve meselenin temeline nüfuz etmeye gayret ederken; tesbit edebildiğimiz hususlar cümlesinden olmak üzere: II. Abdülhamid, İngilizlerin, Osmanlı’yı Ruslar ve Japonlar arasında bir tercihe icbar eden tutumunu, İngiltere’nin ve Amerika’nın yürüttüğü gizli diplomatik hesapları, en yumuşak bir ifade ile bu emperyalistlerin beklentilerini; izlediği tarafsız ve ihtiyatlı, ince hesaplı ve dengeli siyasetle boşa çıkarmış görünmektedir.

Japonya, telaşla kalkıştığı modernizasyon atılımıyla, önce kendini Batı’ya teslim etmiş, daha sonra da, Doğu’nun Batı’ya götüren treninde lokomotif vazifesi görüp bölge ülkelerinin Batı tarafından tesis edilen politik hesaplara uyum sürecinde aktif görev almıştır. Japonya adına söz konusu süreçte köstek değil destek, ve tehdit değil teşvik mevzu bahistir. Bu proje yürürlüğe konmadan başta İngiltere marifetiyle Japonların sırtında ağır bir yük olan kapitülasyonlar hafifletildi. Donanma İngiltere desteğiyle teknik ve teknolojik malzemeye silahlandırıldı. Zorlu

¹⁹¹ Ertuğrul R. Turan, “Batı Metafiziği ve Savaş”, Doğu Batı, S.23, 2003, Ankara, s.164–165.

savaş giderleri noktasında Japon ekonomisinin direncini artıran, tabir-i caizse vitamin hapı vazifesini gören nakit yardımlar, el altından Amerika ve İngiltere tarafından finanse edildi. Japonya kalkınmasının temeli olan bu savaş ve Japon zaferi, Batı medeniyetinin evrenselliğine ve Batı emperyalist sisteminin işletimine engel teşkil etmemek, mukavemet göstermeyip plan ve programın ilgili kısmına monte olmakla nasıl muvaffak olunabileceğinin Doğu'ya ispat edilmesiydi. Batı bu amacı için tüm yolları yürünebilir yollar kabul etmekle aslında insanlık şehrinin çoktan dışına çıkmış ve kaybolmuştur. Savaşın felaketlerini, yaşanan dramları, dağılan yuvaları ve dağılanan ana yüreklerini setretmek zaten eski bir Batı numarasıdır. Sosyalist parti başkanı Mösyö Jores'in "Ümanite" adlı gazetede 17 Teşrîn-i evvel 1904 târîhli nüshasındaki makalesinde; Mösyö Jores, Kızılhaç yardım heyetinin bastırıldığı bir afişte, dünya kamuoyu nezdinde savaşın fecaatinin ve çekilen sefaletin gizlendiğini şöyle tespit ettiğini yazıyor

“Şanzelinzedeki Gransalpada Rus mecrûhîni menfa‘atine küşâd edilmiş olan serginin nihâyetinde salîb-i ahmerin beyâz çadırı arz-ı vücûd etmektedir. Burada bir takım resimler etebbâyı hastahâne hizmetcilerini sedyeler ile nakledilmekte olan mecrûhîni irâ‘e eyliyor. Bunların kâfesi be-ğâyet hazîn ve rikkat-âver olmakla berâber büyük bir nezâfetden nişân vermektedir. Penbe ve mâ‘î camlar arkasından menâzır-ı harb meşhûd olmaktadır. Mecrûhînin bile hâl ve kıyâfetleri pek muntazamdır. Meselâ bir merminin patlamasıyla ayağı parçalanmış olan bir mecrûhun cerîhası beyâz bezler ile sarılmış olub elbisesi veya körüklü serpûşu üzerinde ne bir çamur lekesi ne bir dâne toz ne de bir damla kan görülmektedir. Harb-i vâki‘ mutahher kavâ‘ide muvâfık zarîf ve âdetâ şirin bir harbirdir! Mecrûhînin hiçbir eser-i ızdırâb görülmeyen sîmâlarında cüz‘î bir mağmûmiyyet müri‘dir. Bu ma‘sum ve sâkit temâsîle bakıp da sâha-i harbin ecsâd ile mâlî hafarâtından intişâr eden bûy-i dehşeti cerehât-ı harbden zuhûr eden ve envâ‘-ı illet ve sefâletle mülevves olan emvâc-ı hûn-âlûd-i felâketi kim tasavvur edebilir! ”¹⁹²

Muhakkak ki; bu ifade edilen hususlar, hakkı hakka teslim mesuliyetini müdrik, bilimsel, tarafsız ve belgeli davranmaya cehdetmiş bir araştırmacının

¹⁹² Y.A.HUS 483- 17.

boynuna borç olan önyargısız objektif tesbitleridir. Bu neticelere ulaşmak için, meseleleri çarpık ideolojilerine yamamaya teşne güruhtan paçayı kurtarmak ve belgeleri takip etmek kâfidir. Çalışmamızı devam ettirirken ülkemizde ısmarlama; sistemin arzu ettiği istikamette bir şeyler yazabilme çabasını öncelemiş ve bu meyanda o dönem bilimselliği, fikir namusunu ceketiyile beraber çalışma odasındaki port-mantoya asıp bir şeyler türetmiş zevatın, bu gayretleri sebebiyle adının önüne, suhuletle kalabalık yaftalar temin edebildiği neticesine vardık. Bunlardan biri de Ord. Prof. Enver Ziya Karal'dır. 1962 tarihinde ilk baskısı yapılmış olan "Osmanlı Tarihi" adlı kitabının 8. Cildinin 547.sayfasından olduğu gibi aktaralım ve masaya yatıralım:

"1904'de Japonya'nın Rusya'ya galibiyeti, İslam âleminde misli görülmemiş bir tepki yaratıyor. Müslümanlar, Japon zaferinde şarklı bir halkın, garbe muzaffer olabileceği örneğini gördükten başka, putperest olan Japonların İslamiyet'e girebileceğini de hayal etmeye başlıyorlar. Abdülhamit II, bu fırsatı kaçırmak istemiyor. Japon İmparatoru'na Ertuğrul gemisi ile bir heyet göndermeye kalkışıyor. Ne yazık ki, tekne çürüktür. Heyete de büyük başarılar elde etmek yerine fırtınalı bir havada ve bir kaza sonunda şehit olmak nasip oluyor."

Çalışmamızda gördük ki Japonya'nın zaferi sadece 1904'te değil 1905'te de devam eder. Hatta zaferin en belirleyici çarpışması, Rus Donanmasının handiyse tümünün batırıldığı Mayıs 1905 yılında Tsushima'da gerçekleşen deniz muharebeleridir. Bu hata Ord. Prof. Enver Ziya Karal'ın yazısının devamında yapılan cinayet çapındaki şu gafletin yanında hiç kalır: Japon zaferinden sonra Abdülhamit II' nin fırsatı kaçırmayıp Ertuğrul gemisini göndermeye kalkıştığının yazıldığı kısımdır. Acaba Ertuğrul gemisi Japon zaferinden sonra, 1904 tarihinden sonra mı Japonya'ya gönderilmiştir? Ertuğrul gemisi 1889' da gönderildi ve 1890 tarihinde Wakayama bölgesi kıyılarında battı. Zaten Karal, kitabının neredeyse Abdülhamit ile alakalı kısımlarının tamamında hedef olarak hakikat olan şeyleri yazmayı değil, muhtelif anakronizm v.b uçurumlardan yuvarlana yuvarlana, çarpıtmalarıyla II. Abdülhamid'i karalayıp alaşağı etmeyi hesaplar durur. Bu sadece, ülkemizde bir dönem tarihin nasıl çarpık ideolojilerin boyunduruğunda hayat bulabildiğinin müşahhas küçük bir örneğidir. Elbette maksadımız ismi mezkûr; Ord. Prof'u karalamak değildir ve fakat itirazımız taassubun şahikalarında gezinen, sözüm ona

erbab-ı ilmin, belgeler istikametinde hakikatler ortaya döküldüğünde bunu “hamaset” ifadesiyle tesmiye edişlerinedir. Mevzumuzla meselenin doğrudan alakası ise Japon tarihçilerin bu bahsi geçen kitaptaki hatalı kısmı, halen kullanmaya devam etmeleri ve yanlış malumatın yayılma imkânı elde etmesidir. Japon tarihçi Kaori Komatsu, makalesinde bu kısmı kullanmıştır. Hiçbir çıkar hesabı yapmadan, çekinmeden korkmadan, sadece ilmin vakar ve haysiyetini temin endişesi mülahazalarıyla bu hakikatlerin belki de ehemmiyetini binaen tekrar tekrar ifade edilişi, ülkemizde Tarih ve Tarihçi münasebetlerini tanzim edebilecektir.

Son tahlilde; 1904–1905 Rus-Japon Savaşı turnusol kâğıdıdır. Belki de Rus-Japon Savaşı’nın bu cepheden yeniden sorgulanması; 18.yy itibariyle teşekkül ettirilmeye başlanan yenedünya nizamının hakkıyla kavranabilmesi, mevzi, sathi ve sığ yaklaşımların derin, sahici tesbitlere inkılâbında mühim vazife göreceği kanaatindeyiz.

KAYNAKÇA

1- ARŞİV KAYNAKLARI (BOA İSTANBUL)

<u>FON KODU</u>	<u>DOSYA-GÖMLEK NO</u>
1-A.MTZ.04	110-77
2-A.MTZ.04	111-20
3-A.MTZ.04	111-56
4-BEO	2243-168152
5- DH.MKT.	1055-29
6-HR.SYS.	198-56
7-HR.SYS.	219A-87
8-HR.SYS.	22-37
9-HR.SYS.	2763-65
10-İ..HR..	398-1323Ş-08
11-İ..HUS.	112-1321L-029
12-İ..HUS.	124-1322L-036
13- HRT.	0093
14-Y..A...HUS	470-20
15-Y..A...HUS	483-17
16-Y..A...HUS	483-133
17-Y..A...HUS	495-118
18-Y..A...HUS	500-104
19-Y..A...HUS	520-90
20-Y..EE..	86-29
21-Y..MTV.	265-52
22-Y..PRK.ASK	228-12
23-Y..PRK.ASK.	225-137
24-Y..PRK.ASK.	226-123
25-Y..PRK.ASK.	227-30
26-Y..PRK.ASK.	240-5
27-Y..PRK.AZJ.	50-88

28-Y..PRK.BŞK.	75-88
29-Y..PRK.EŞA	45-92
30-Y..PRK.EŞA.	44-78
31-Y..PRK.EŞA.	45-53
32-Y..PRK.EŞA.	45-66
33-Y..PRK.EŞA.	46-37
34-Y..PRK.EŞA.	46-81
35-Y..PRK.EŞA.	47-77
36-Y..PRK.EŞA.	47-82
37-Y..PRK.EŞA.	49-89
38-Y..PRK.HR.	33-90
39-Y..PRK.HR.	34-63
40-Y..PRK.KOM.	13-42
41-Y..PRK.MYD.	25-116
42-Y..PRK.MYD.	25-121
43-Y..PRK.SGE.	10-15
44-Y..PRK.TKM.	47-61
45-Y..PRK.TKM.	48-13
46-Y..PRK.TKM.	50-1
47-MF. MKT.	1003–49
48-MF. MKT.	1015–80
49-MF. MKT.	1029–19
50-MF. MKT.	1037–65
51-MF. MKT.	764–66
52-MF. MKT	765–59
53-MF. MKT	766–37
54-MF. MKT.	774–35
55-MF. MKT.	776–47

2. ESERLER, MAKALELER VE DİĞERLERİ

ABDURRAHMAN ŞEREF, (1918), **Sultan Abdülhamid Han-ı Sâni Suret-i Hal'i**, İstanbul.

ADIVAR, Halide Edip, (2011) **Mor Salkımlı Ev**, İstanbul:Can Yay.

AHMED MUHTAR PAŞA, (1922), **Osmanlı-Rus Tuna Seferi**, İstanbul.

AHMET CEVDET PAŞA: (1991), **Tezâkir** 21–39, (Yay. Cavid Baysun), Ankara: TTK, Yay.

AKÇURAOĞLU, Yusuf, “Osmanlı Devleti Umumi Harbde Bi-taraf Kalabilir mi idi?”, **TEM**, C.10, S.19.

AKDAĞ, Ömer, (2009), **Ana Hatlarıyla Türk Yenileşme Tarihi**, Konya:Palet Yay.

ALLEN, Louis, (1979), **Japonya 20.Yüzyıl Dosyası**, İstanbul: Milliyet Yay.

ARMAĞAN, Mustafa, (2010), “Sultan Abdulhamid ve Samuraylar”, 14 Eylül 2010 **Zaman Gazetesi** Pazar Eki.

ARMAOĞLU, Fahir, (1991), **20. Yüzyıl Siyasi Tarihi (1914- 1990)** C.1, Ankara: Türkiye İş Bankası Kültür Yay.

ARMAOĞLU, Fahir, (2006), **19. Yüzyıl Siyasi Tarihi**, İstanbul: Alkım Yay.

AVŞAR, Servet, (2003) “Birinci Dünya Savaşı’nda Rus Propaganda Faaliyetleri ve Osmanlı Devleti,” **OTAM**, S.14, s.65-127.

AYDIN, Mehmet, (2001), **II. Abdülhamid Han'ın Liderlik Sırları**, İstanbul: Okumuş Adam Yay.

BEŞİKÇİ, Mehmet, “(1894–1895), Çin- Japon Savaşı- Japon Emperyalizminin Yükselişi”, **Toplumsal Tarih**, S.161.

BÜYÜKBAŞ, Hakkı, (2004), “Meiji Dönemi Japon Dış Politikası ve Bölgesel Rolü Üzerine Bir Değerlendirme”, **Kamu Hukuku Arşivi**, Yıl 7, S. 14, s.97-126,

CÂMÎ, (1331), **Osmanlılğın Âtisi, Düşmanları-Dostları**, İstanbul.

- ÇADIRCI, Musa: (1992), “II. Abdülhamit’e Sunulan Bir Layiha, “Hey’et-i Teftişîye’nin Geşt-i Güzâr Eylemiş Olduğu Mahallerin Ahvaliyle Hey’et-i Mezkûrun Ahvali”, **OTAM**, S.3, s. 412–485.
- ÇEMREK, Murat, (2010) “Rusya Federasyonu Hakkında Genel Bilgiler”, **SDE Rusya Raporu**, Ankara.
- ÇETİN, A. A. ve YILDIZ, R., (1976), **Sultan Abdülhamid Han, Devlet ve Memleket Görüşlerim**, İstanbul.
- DEVRIES, Kelly, (Ed.), (2007), **The Russo Japanese War in Global Perspective**, Vol.2, Leiden- Boston.
- ERDEMİR, Ali Volkan, (2009), “20. Yüzyıl Başında İstanbul’da Bir Japon Gezgin-Kenjiro Tokutomi’nin Türkiye İzlenimleri”, **Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.9, S.2, s.189-198.
- [ERDEN], Ali Fuad ve [ERDEMGİL], Osman Senai, (1321), **Musavver 1904-1905 Rus Japon Seferi**., C.1, İstanbul: Şirket-i Mürettibiye Matbaası.
- ESENBEL, Selçuk, (2008), “1904–1905 Rus- Japon Savaşı”, **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008, s.70-71.
- ESENBEL, Selçuk, (2008), “Savaşın Osmanlı Türkiye’si Üzerindeki Etkisi”, **Toplumsal Tarih**, S.176, Ağustos 2008.
- GÜRKAN, Ülker, (1964), “S.S.C.B Siyasi Rejimi’nin Ana Hatları”, **AÜHFD**, C.XXI, S.1-4, s.155-198.
- HARTMAN, M.: (1997), “Matbuat”, C. 7, **İA**, s. 362–402.
- İTİCİKAVA, (1330), **Japonya Tarihi Siyasisi**, (çev. Mübahat), İstanbul: Mesai Matbaası.
- İHSANOĞLU, Ekmeleddin, (Ed.), (1994), **Osmanlı Devleti ve Medeniyeti Tarihi**, I, İstanbul: IRCICA.
- İNÜĞUR, M. Nuri: (2002), **Basın ve Yayın Tarihi**, İstanbul: Der Yay.
- İPŞİRLİ, Mehmet: (1999), “İslahat”, **DİA**, C. 19, s. 170–174.

- İSKİT, Server: (1943), **Türkiye’de Matbuat İdareleri ve Politikaları**,
İstanbul: Başvekâlet Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü Yayınları:2.
- KOLOĞLU, Orhan: (2006), **Osmanlı’dan 21. Yüzyıla Basın Tarihi**, İstanbul:
Pozitif Yay.
- KOMATSU, Kaori, (2007), “Türk Modernleşmesinde Japon İmajı”, **Toplumsal Tarih**, S.160, Nisan 2007.
- KURAT, Akdes Nimet, (1990), **Türkiye ve Rusya**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- KURAT, Akdes Nimet, (1993), **Rusya Tarihi**, Ankara: T.T.K.
- KURŞUN, Zekeriya: (1999), “II. Abdülhamit döneminde Batı Basınında İmaj Düzeltme Çabaları: Matbuat-ı Ecnebiye’nin Kurulması ve Faaliyetleri”, **Türk Kültürü İncelemeleri Dergisi**, S.1, s. 105-118.
- KÜTÜKOĞLU, Mübahat: (2003), “Layiha”, **DİA**, C.27, s.116–117.
- LEE (CEMİL), Hee-Soo ve İbrahim İlhan, (1989), **Osmanlı Japon münasebetleri ve Japonya’da İslamiyet**, Ankara: TDVY.
- LEİTH, William, (2004), “Değişen Dünyada Askeri Jeoloji”, **Haber Bülteni**, 2004/1.
- LEWIS, Bernard, (1998), **Modern Türkiye’nin Doğuşu**, (Çev.Metin Kıratlı), Ankara:TTK Yay.
- MAHMUD ESAD BİN EMİN SEYDİŞEHRÎ, (1311), **Âsar ve Müberrât-ı Hılâfetpenâhî**, İzmir: Hizmet Matbaası, (Bu eserin günümüz Türkçesine aktarımı için bkz. Kemal Erkan, **Yabancıların Kaleminden Sultan İkinci Abdülhamid Han**, İstanbul, 2007, Çamlıca Yayınevi.)
- MATSUSAKA, Yoshihisa Tak, (2001), **The Making of Japanese Manchuria, 1904–1932**, , Cambridge: Harvard University Asia Center.
- NAGATA, Yuzo, (2001), “Japonya”, **DİA**, , C.23, s.571–576, İstanbul: TDVY.
- OĞUZ, Mustafa, (2007), **II. Abdülhamid’e Sunulan Layihalar**, Ankara, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Basılmamış Doktora Tezi.

- ORUÇ, Şahin, (2006), **Osmanlı Dönemi Coğrafya Ve Coğrafya Öğretimi**, Ankara: Gazi Kitabevi.
- ÖKE, M.Kemal, (1981), **II. Abdülhamit ve Filistin Meselesi**, İstanbul.
- SABUNCU, J.L., (Tarihsiz), **Sultan Abdülhamid Han-ı Sâni Hazretlerinin Tercüme-i Hâlî**, İst. Üniv. Ktb., Ty. Nr. 9871, İstanbul.
- SANDER, Oral, (1989), **İlkçağlardan-1918'e Siyasi Tarih**, Ankara: İmge Yay.
- SHILLONY, Ben-Ami, (2008), "1904–1905 Rus- Japon Savaşı Neden Unutuldu ve Neden Hatırlanmalı?", **Toplumsal Tarih**, S.176, s.86-91.
- SIRMA, İhsan Süreyya, (1998), **Belgelerle II. Abdülhamid Dönemi**, İstanbul: Beyan Yayınları
- STALİN, J.V. , (1938), **Eserler**, C.15, (Çev. İsmail Yarkın) İstanbul: İnter Yay.
- ZİYA ŞAKİR, (1994), **Sultan Abdulhamid ve Mikado**, İstanbul: Boğaziçi Yay.
- TOGAN, A.Zeki Velidi, (1981), **Bugünkü Türkîli Türkistan ve Yakın Tarihi**, İstanbul: Enderun Kitabevi.
- TURAN, Ertuğrul R. (2003) "Batı Metafiziği ve Savaş", **Doğu Batı**, S.23, , Ankara, s.164-165
- TÜMAY, Muharrem, (1995), **Siyasal Tarih**, Ankara: İmge Yay.
- UÇAR, Ahmet,(1995), "Japonların İslam Dünyasındaki Yayılmacı Siyaseti ve Abdurreşid İbrahim", **Toplumsal Tarih**, S.20, s.15–16.
- UÇAR, Ahmet, (2007), **Güney Afrika'da Osmanlılar**, İstanbul: Çamlıca Yay.
- UÇAR, Ahmet, (2011), "Japonların İnce Siyaseti", **Yedikıta**, S.36, s.40–45.
- ULUSAN ŞAHİN, F. Şayan, "Bazı arşiv belgelerinde ve Ahenk Gazetesi'nde Çin-Japon savaşı (1894–1895)", **Celal Bayar Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi**, C.1, S.2, s.79-91.
- ULUSAN ŞAHİN, F. Şayan, (2001), **Türk- Japon İlişkileri (1876- 1908)**, Ankara: Kültür Bakanlığı Yay.
- WOODS, F. Henry, (1976), **Türkiye Anıları** (Çev. F. Çöker.) İstanbul: Milliyet Yay.

YETİŞGİN, Memet, “Yirminci Asra Girerken Rusya ve Rusların Türklere Yaklaşımı” *Bilig*, Kış / 2010, S. 52, s.195–230.

YILMAZ, Ö. Faruk, (1999), **Belgelerle Sultan İkinci Abdülhamid Han**, İstanbul: Osmanlı Yayınevi.

YILMAZ, Ö. Faruk, (2002), **Sultan Abdülhamid Han’ın Harem Hayatı**, İstanbul: Eylül Yayınları

YILMAZ, Ö. Faruk, (2011), “Sri-Lanka’da Atan Osmanlı Yüreği”, **Yedikıta**, S.35, s.16-25.

3. İNTERNET KAYNAKLARI

www.iocc.com/~joshua/history/meiji/meiji.html

www.russojapanesewar.com/boxers.html

www.turktotalwar.com/index

حاضره در روزك معلومى و على الخصوص . يوم اتور . شامى . مولوديا ، و خاصه . باسه . ده هجده عظيم موجب افسه و محمد عظيم
 روس اردو شك هيتى كرى كى تافى ابدك منى بايه ايد . انظار عويم زبونك لهنه درمى . مساهير بايونزه برات يونيا
 انظار عويم شك زبونك لهنه اولسك ايم سبه يعنى يوم هلمك . با بايا ، ناك بقيسى يونيا ده غصه انيسه اولسند و برده
 يونيا ناك مهورينه فارسو رسيم نه بزله نكس ايمكده بوسه نه نعت اوليغ ايجيه به ايله نكده مافى او قهاده و بايه
 اوسر يا ايم سيمزده مهور اوله هيت و قبايه عمار رسيم ده كله جك مطرانه فارسو مفارميه ايمونه برجهما اوسر يا و بايه سانه طلقه ستمالى
 برنيز . محابه حاضره زى مهور سه لردبرى مهور هر كونه مزالك و مطرانه مهوره برده هغه . كرك غالب و كرك معلوم اوسونه
 رسيم هكوفك انق . قتمى دهها برهونه يانله افضاى سرقه معلوف فاله هغه نه مره نكده ساسه قولى مهوره زى بر قانها نيزه
 و تقديم ايجونه وقت بول هغه ، بولنه ارده سانه نكده ده امر و سانه هفت سه لرداره

دانه خواجه
 ترجمه خطي
 غلام

193 Y.A.HUS 483- 133

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

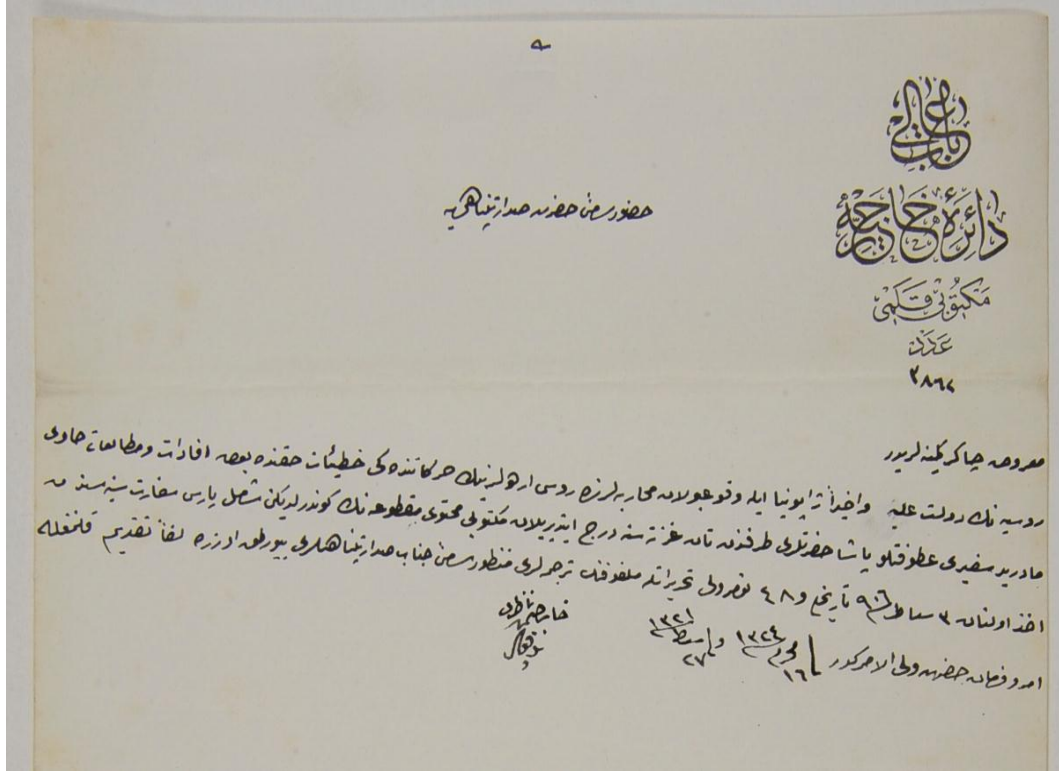
2532

Rusya'nın mağlûbiyeti ve Purarturun teslîmi efkâr-ı umûmîyi Japonya lehine tahvîl ederek meşâhîr-i siyâsiyyûndan birinin olbâbda dermiyân eylediği mutâla'âta dâ'ir Yaş şebenderliğinden gelen tahrîrât tercümesi Hâriciyye Nezâret-i celflesinin tezkiresiyle berâber arz u takdîm kılındı efendim.

Fî 27 Zilka'de sene 322 ve fî 20 Kânûn-i sâni sene 320

Hâriciyye Nezâretine 10 Kânûn-i sâni sene 905 târihiyle Yaş şebenderliğinden vârid olan 4 numaralı tahrîrâtın tercümesidir.

Muhârebe-i hâzırada Rusların mağlûbiyeti ve ale'l-husûs "Purartur"un teslîmi "Moldavya" ve bi'l-hâssa "Yaş"da heyecân-ı azîmi mûcib olmuş ve mehâfil-i askeriyede Rus ordusunun haysiyeti gereği gibi tenâkus ederek mehâfil-i siyâsiyye ile efkâr-ı umûmiyye Japonların lehine dönmüşdür. Meşâhîr-i siyâsiyyûndan bir zât Romanya efkâr-ı umûmîsinin Japonların lehine olmasının iki sebebden ya'nî Rusya hükûmetinin "Besarabya"nın bakıyyesini Romanya'dan gasbetmiş olmasından ve bir de Romanya'nın mevcûdiyyetine karşı Rusya'nın bir tehlike teşkîl eylemekde bulunmasından münba'is olduğunu açıktan açığa beyân ettikten sonra menâfi'-i iktisâdiyye ve siyâsiyyece Avusturya ile beynimizde mevcûd olan zıddiyyet ve rekâbete rağmen Rusya'dan gelecek muhâtarâta karşı mukâvemet için tercîhan Avusturya ve Macaristan hükûmetine mütemâyil bulunuyoruz. Muhârebe-i hâzıra bizi birçok senelerden beri mevcûd her gûne mehâlik ve muhâtarâtdan masûn bırakacaktır. Gerek gâlib gerek mağlûb olsun Rusya hükûmetinin enzâr-ı dikkatini daha birçok zamânlar aksâ-yı şarka ma'tûf kalacağından müddet-i mezkûre esnâsında kuvâ-yı mevcûdemizi bir kat daha tezyîd ve takviye için vakit bulacağız" yolunda idâre-i lisân eylemekdedir. Emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir.

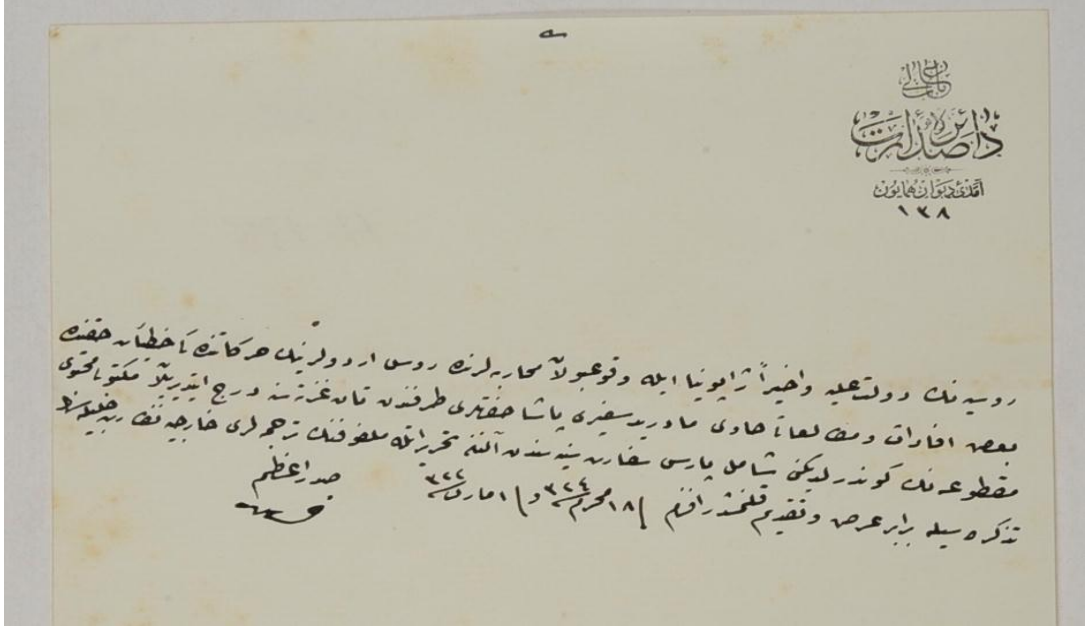
Bâb-ı Âlî

Dâ'ire-i Sadâret

Âmedî-i Dîvân-ı Hümâyûn

Rusya'nın devlet-i aliyye ve ahîran Japonya ile vukû' bulan muhârebelerinde Rus ordularının harekâtındaki hata'ât hakkında ba'zı ifâdât ve mutâla'âtı hâvî Madrid sefiri Paşa hazretleri tarafından Tan gazetesine derc ettirilen mektûbu muhtevî maktû'anın gönderildiğini şâmil Paris sefâret-i seniyyesinden alınan tahrîrâtla melfûfunun tercümelere Hâriciyye nezâret-i celîlesinin tezkiresiyle berâber arz u takdîm kılınmışdır efendim. Fî 18 Muharrem sene 324 ve fî 1 Mart sene 322

Sadra'zam Ferîd

Bâb-1 Âlî

Dâ'ire-i Hâriciyye

Mektûbî Kalemî

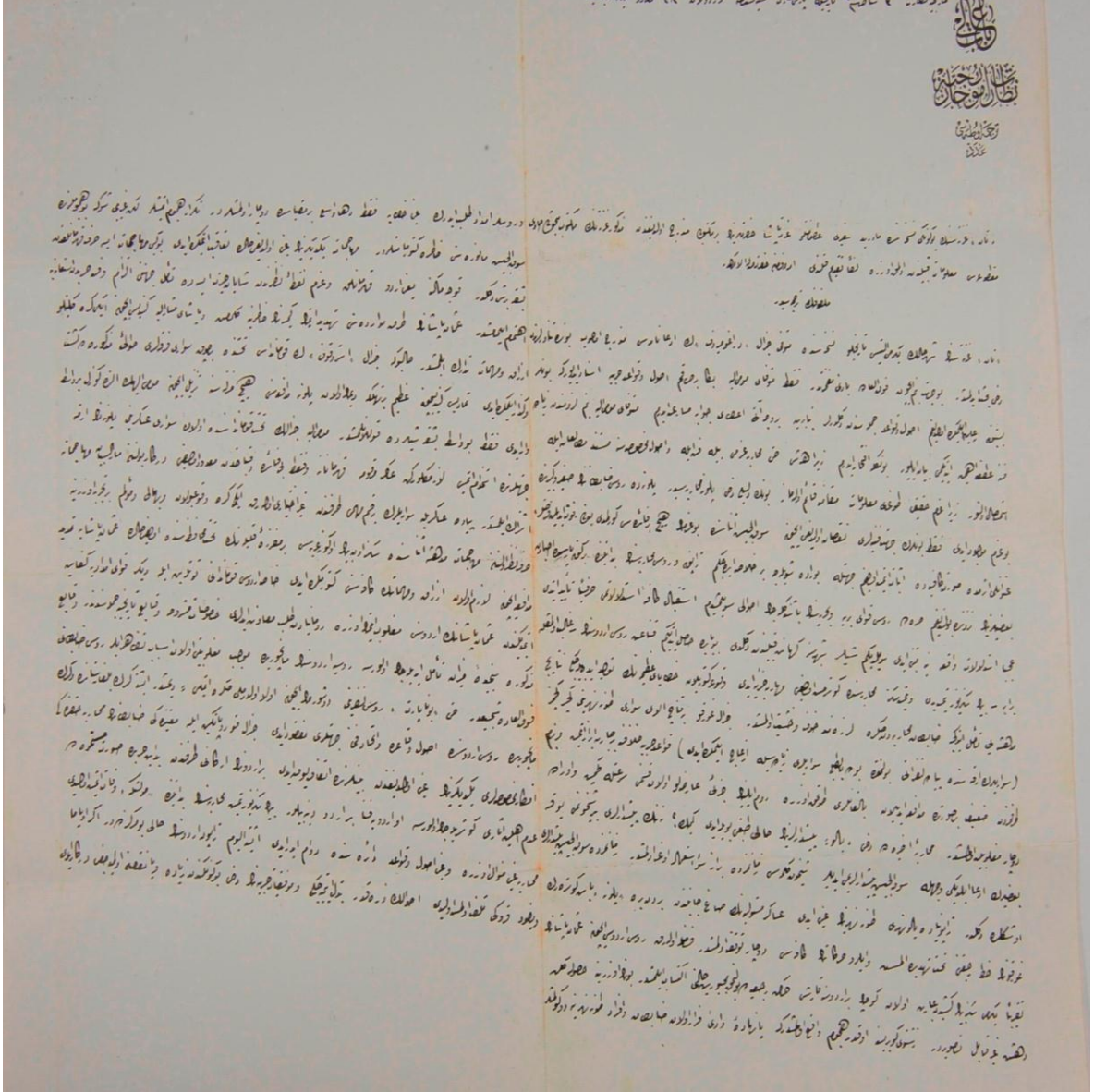
Aded

3862

Huzûr-ı sâmi-i hazret-i sadâret-penâhîye

Ma'rûz-ı çâker-i kemîneleridir

Rusya'nın devlet-i aliyye ve ahîran Japonya ile vukû' bulan muhârebelerinde Rus ordularının harekâtındaki hatî'ât hakkında ba'zı ifâdât ve mutâla'âtı hâvî Madrid sefîri atûfetlü Paşa hazretleri tarafından Tan gazetesine derc ettirilen mektûbu muhtevî maktû'anın gönderildiğini şâmil Paris sefâret-i seniyyesinden ahz olunan 3 Şubat sene 906 târîhli ve 48 numaralı tahrîrâtla melfûfunun tercümeleri manzûr-ı sâmi-i cenâb-ı sadâret-penâhîleri buyurulmak üzere leffen takdîm kılınmağla emr u fermân hazret-i veliyyü'l-emrindir. Fî 16 Muharrem sene 1324 ve fî 27 Şubat sene 1321

Hâriciyye Nâzırı Tevfik

Bâb-ı Âlî

Nezâret-i Umûr-ı Hâriciyye

Tercüme Odası

Aded.

Hâriciyye nezâretine 3 Şubat sene sene 906 târhiyle Paris Sefâret-i seniyyesinden vârid olan 48 numaralı tahrîrâtın tercümesidir.

"Tan" gazetesinin bugünkü nüshasında Madrid sefiri atûfetlü İzzet Paşa hazretlerinin bir mektûbu münderic olduğundan mezkûr gazetenin mektûb-ı mebhûsu hâvî maktû'ası ma'lûmât kabîlinden olmak üzere leffen takdîm kılındı. Emr u fermân hazret-i men lehü'l-emrindir

Melfûfun tercümesidir

"Tan" gazetesinin şehir-i hâlin yirmi altısı târîhli nüshasında müteveffâ Ceneral "Veragomirof"un iddi'â-nâmesi münderic olub bunda senâverlerinden dahi bahs edilmiştir. Bu cihet benim için fevka'l-âde bâdî-i mefharatdır. Fakat müteveffâ-yı mûmâ ileyh bana bir takım usûl ve kavâ'id-i harbiyye isnâd ediyor ki bunlar büsbütün ri'âyet eylemekte olduğum usûl ve kavâ'id cümlesinden değildirler. Binâberîn ber-vech-i âtî i'tâ-yı cevâba müsâra'at ederim. Müteveffâ-yı mûmâ ileyh benim lüzûmundan ziyâde fenne atf-ı ehemmiyyet ettiğimi beyân eyliyor. Bununla iftihâr ederim. Zîrâ her şey hattâ muhârebe azmi bile fenn ile ve usûl-i mahsûsasına müstenid mutâla'ât ile istihsâl olunur. Zîrâ azm-i hakîkî doğru ma'lûmât makâmına kâ'im olamaz. Bunun delîli dahi Plevne muhârebesidir. Plevne'de Rus zâbitânının sağîr ve kebîrinde bu azm mevcûd idi. Fakat bunların cihet-i fenniyyeleri noksân olduğu için sevku'l-ceyş esnâsında bu azmin hiçbir fâ'idesi görülmedi. Bunu "fevt edilen fırsatlar" ünvânlı eserimde sûret-i kâfiyede isbât etmiş olduğum cihetle burada şöylece bir hulâsa edeceğim. Japon ve Rus muhârebesinin bidâyetinde bir gün Paris'de ehîbbâdan ba'zılarının nezdinde bulunduğum sırada Rus kuvâ-yı berriyye ve bahriyyesinin başına gelecek ahvâli söylemişdim. İstikbâl kâffe-i istidlâlâtımı harfiyyen te'yîd etti. acabâ istidlâlât-ı vâkî'a neye mübtenî idi. söylediğim şeyler şübhesiz kehânet kabîlinden değildi. Bu bâbda hâsıl ettiğim kanâ'at Rus ordusunun gâlib olmakla berâber bin sekiz yüz yetmiş yedi ve yetmiş sekiz muhârebesinde göstermiş olduğu mahâret-i cüz'iyeye idi. vukû'a getirilen hatâyâ-yı azîmenin tevlîd edebileceği netâyic-i müdhişeyi te'emmül ettikce zâbitân muhârebeden sonra lerze-mend-i havf ve haşyet olmuşdur. Ceneral Gorku birkaç alay süvârî Tuna nehrini geçer geçmez (süvârîlerin arkasında piyâde neferâtı bulunmakta bu da bi't-tab' süvârîleri ziyâdesiyle iz'âc eylemekte idi) kavâ'id-i harbiyye hılâfına bir cesâret ibrâz eylemiş ve bizim tarafımızdan za'îf bir sûretde müdâfa'a edilen Balkanları tutmak üzere Rumelinin cüz'î ârızalı olan kısmını sür'atle geçmiş ve orada dûçâr-ı mağlûbiyyet olmuşdur. Muhârebe-i ahîrede dahi piyâde-i pîşdârlarının hâli tıbkı

böyle idi. kimin? Nenin pîşdârları. Bir şebhûn mu yoksa ba'zılarının iddi'â eylediği vechile sevku'l-ceyş pîşdârları mı idiler. Şebhûn kelimesi zamânımızda biraz sût-i isti'mâle uğramıştır. Zamânımızda sevku'l-ceyş pîşdârları o şekilde değildir. Japonya'da Balo nehri Tuna nehrinin aynı idi. Asâkir-i müstevliyenin sağ cânibinden birden bire "Plevne'de baş göstererek Gorkonun hatt-ı ric'atini taht-ı tehdîde almış ve ileri harekâtın kâffesi dûçâr-ı tevakkuf olmuştur. Fazla olarak Rus ordusu için Osmân Paşanın takrîben yirmi sekiz bin kişiden ibâret olan gerçek bir ordusuna karşı hareket-i ric'iyede bulunmak mecbûriyyet hâlini iktisâb eylemiştir. Bunun üzerine husûle gelen dehşet gayr-ı kâbil-i tasvîrdir. Zıştovi köprüsünde o kadar hücum vâki' olmuştur ki pâ-nihâde-i vâdî-i firâr olan zâbitân ve efrâd Tuna nehrine dökülmüşler ve Ruslar imdâd talep ederek aynı hatâyâ fakat daha evsa' bir miyâsda dûçâr olmuşlardır. Tekrâr hücum etmişler lâkin garfî bu hücumlarında sevku'l-ceyş manevrasını hâtıra getirmemişlerdir. Muhâcemât yekdiğerinin aynı olduğu hâlde te'âkub etmekte idi. Bu gibi muhâcemât ise sırf kahramânlıktan başka bir şey değildir. Koca makine ya'nî ordu kahramânlık ve azim nokta-i nazarından şâyân-ı hayret ise de te'emül cihetini iltizâm ve fenn-i harbden isti'âneye ihtimâm eylememiştir. Osmân Paşanın turuk-ı mevâridesini tehdîd etmek kimsenin hâtırına gelmemiş ve Paşa-yı müşârun ileyh kendisi için iki kere külliyyetli erzâk ve mühimmât tedârik eylemiştir. Hâlbûki Ceneral "İsterokof"un kumandası tahtında bir çok süvârî firkaları havâlî-i mezkûrede geşt ü güzâr eylemekte idi. temâdîsi kendisi için azîm bir tehlike demek olan Plevne müdâfa'asını hiç menzilesine tenzîl için mûmâ ileyh in elinde güzel bir vâsita var idi. Fakat bu vâsita başka şeylerde kullanılmışdı. Mûmâ ileyh Ceneralin taht-ı kumandasında olan süvârî askerini Plevne'nin arka cihetlerinde istihdâm etmesi lâzım gelirken asâkir-i merkûme kahramânâne ve fakat bî-fâ'ide ve kabâhatden ma'dûd olduğu derkâr bulunan mârru'l-beyân muhâcemâta iştirâk eylemiştir. Piyâde asâkiriyle süvârîlerin bir kısm-ı mühimi tarafından gayr-ı ihtiyârî olarak iki kere vukû' bulan ve bahâlî ve mü'ellim bir tecrübe üzerine sarf-ı nazar olunan muhâcemât-ı müdhişe esnâsında sekiz on bin öküz arabası bir müfreze-i kalîlenin taht-ı muhâfazasında olduğu hâlde Osmân Paşa'ya temdîd-i müdâfa'a için lâzım olan erzâk ve mühimmâtın kâffesini getirmekte idi. Hassa ordusu kumandanı Tutleben ile diğerkuvâ-yı imdâdiyye kifâyet etmediğinden Osmân Paşanın ordusunu mağlûb etmek üzere Romanya'dan

taleb-i mu'avenet edildi. Husûsât-ı meşrûha vekâyi'-ı târîhiyye cümlesindedir. Vekâyi'-ı mezkûre sencîde-i mîzân-ı te'emmül edilecek olursa Rusya ordusunun Mançuride mûcib-i mağlûbiyyeti olan esbâb tezâhür eyler. Rus zâbitânı fevka'l-'âde şecî'dir. Hattâ "Bonapart, Rus neferini düşürmek için evvelâ öldürmeli sonra itmeli" demiştir. İşte gerek Bulgaristan'da ve gerek Mançuri'de Rus ordusunda usûl ve kâ'ide ve ittihâd-ı fennî cihetleri mefkûd idi. Ceneral Koropatkin ile ma'iyetindeki zâbitânın muhârebe hakkındaki efkâr-ı mahsûsaları yekdiğerinin aynı olmadığından beynlerinde ittifâk yok idi. bir ordunun erkânı tarafından bidâyet-i harbde sûret-i müstemirrede adem-i ehliyet âsârı gösterilecek olursa o orduya fennen bir ordu denilebilir. Bin sekiz yüz yetmiş muhârebesinin bidâyetinde "Moltke vefât etmiş olsaydı muhârebe aynı minvâl üzere ve aynı usûl ve kavâ'id dâ'iresinde devâm eder idi. işte el-yevm Japon ordusunun hâli bu merkezdedir. Eğer Oyama veyahud Kroki telef olmuş olaydı ahvâlin zerre kadar tebeddül etmeyeceği ve muvaffakiyyât-ı harbiyyenin dahi bu günkinden ziyâde veya noksân olmayacağı derkâr idi.

تراپونیا نیلوسی

(۱) زرھلی سفانہ : عددی (۶)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'آراضی کلانیا نیلوسی', 'شقیجا ترس', 'مقارار بارو', 'یاشما الوپک ترس', 'قوئی ترس'.

(۲) زرھلی قروازورلر : عددی (۶)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'توقیو الوپک', 'آراما', 'باقومو شفتیه', 'آروما سندانہ', 'ایرومو الوپک', 'ایوانہ'.

(۳) قسماً زرھ ایله محافظہ قروازورلر : عددی (۱۴)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'تاقازاخو الوپک', 'قازاخو الوپک', 'ھیتور زرھانسکو', 'ایتوقوتیما لاسنہ', 'ھاسیلات تراپونیا', 'ماتوسیا لاسنہ', 'یوستیفو الوپک', 'نایوا', 'تاقاھینر', 'آنتوقیما تراپونیا', 'نوناقا یوقونونقا', 'توسیا قورا', 'سوما یوقونونقا', 'آفتاشی'.

- (۴) تورپیو غونبولاری : عددی (۲)
(۵) تورپیو و بوظاری : عددی (۴۰)
(۶) تورپیو و کچرلر : عددی (۲۴)

روسیه نیلوسی

(۱) زرھلی سفانہ : عددی (۷)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'آبولتاوا', 'آریو و بولوس', 'پرسوبون', 'پریوسوبت', 'پریوسوبت'.

(۲) زرھلی قروازورلر : عددی (۴)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'توقیو الوپک', 'آراما', 'باقومو شفتیه', 'آروما سندانہ', 'ایرومو الوپک', 'ایوانہ'.

(۳) قسماً زرھ ایله محافظہ قروازورلر : عددی (۷)

Table with columns: اسم (Name), اشیا اولدیگی (Items found), تاریخ اشیا (Date of items), توپلانو (Total weight), طویلرک مقدار (Quantity of items), تجمیرات (Observations), طویلرک مقدار (Quantity of items), سیرت (Speed), میل بحری (Nautical miles). Rows include 'بوخانییر شفتیه', 'آقولد کیل', 'آقورایغ فیلاولفا', 'آدیانه سیرتیبون', 'آلالا', 'بواریتہ تورپماغ', 'نوبولک دانجیلہ'.

- (۴) تورپیو و غونبولاری : عددی (۲)
(۵) تورپیو و بوظاری : عددی (۱۶)
(۶) تورپیو و کچرلر : عددی (۲۰)

ایضاحات

اسم (جمعی)
ایچ (ایچیس) = تقریباً ۲۷ میلسترو
یاوندہ = بر لیرا = تقریباً ۱۴۲ درہم
X ۹ و ۸ یعنی شایانہ یعنی مجاہدہ استعمال ایلمہ بزمہال و صحت الوپک
XX شمولیو مجاہدہ سفہ قدر اولتدر

Verlag von Justus Perthes in Gotha.

Neue, neunte Ausgabe
von
Stielers Hand-Atlas

100 Karten in Kupferstich
herausgegeben von
Justus Perthes' Geographischer Anstalt in Gotha.

Erscheint in
50 Lieferungen (jede mit 2 Karten) zu je 60 Pfennig
oder in
10 Abteilungen (jede mit 10 Karten) zu je 3 Mark.

Die Hälfte des Atlases liegt bereits vor.

Ein Jahrzehnt ist seit dem Erscheinen der letzten Stieler-Ausgabe verflossen! Die Fortschritte und Änderungen, die seitdem in den Kulturstaaten, die Forschungen und Entdeckungen, die in unbekanntem Länderstrecken stattgefunden haben, sind ungezählt!

Die 100 Karten, die der „Große Stieler“ neuerdings umfaßt, sind — hierin nach wie vor einzig in seiner Art — vom ersten bis zum letzten Blatt in Kupfer gestochen, aber gedruckt werden sie von der Schnellpresse und das ist der springende Punkt: Stielers Hand-Atlas tritt dadurch heraus aus seiner teureren Unerreichbarkeit, stellt sich auf die Hälfte seines bisherigen, durch Handdruck und Handkolorit bedingten Preises und tritt auf den Markt für weiteste Kreise!

Um den Unterschied von sonst und jetzt zu begreifen, nehme man eine alte Karte, grau in grau, zur Hand und vergleiche damit die zarten Töne des neuen Gelände-Braun-druckes: Die Lesbarkeit ist gegen früher verdoppelt, die Zuverlässigkeit die bisherige, der Preis aber der — halbe!

Sammelkasten zur Aufbewahrung der losen Karten.

Preis 5 Mark.

Neue Kriegskarte

von
Ost-Asien.

Mit Begleitworten:

Ost-Asien vom politisch-militärischen Standpunkte.

Bearbeitet von

Paul Langhans.

INHALT:

Hauptkarte von Ost-Asien (Russisch-Ostasien und Mandschurei, Japan, Korea, China) mit Angabe der militärischen Stützpunkte der Mächte, der Verteilung der Landtruppen und Kriegsschiffe, der Eisenbahn- und Telegraphenlinien, der Landungstruppen-Transportwege der Russen oder Japaner usw.	1: 5 000 000
Russischer Kriegshafen Port Arthur und Umgebung	1: 750 000
Bai von Tokio mit dem japanischen Haupt-Kriegshafen Yokosuka	1: 1 000 000
Yokohama und Umgebung	
Nagasaki „ „	1: 167 000
Hiogo-Kobe „ „	
Hakodate „ „	
Die Küste des Deutschen Reiches zum Vergleich mit der Hauptkarte	1: 5 000 000

GOtha: JUSTUS PERTHES.

1904.

Preis 1 Mark.

Aksâ-yı şarkda Rusya ve Japonya donanmaları
mütercimi: Veli kulları
Evvelen Rusya Donanması

	seffinenin ismidir	seffinenin inşâ olunduğu sene	tonilato mikdârı	mîl-i bahrî olarak seffinenin sür'ati	ağır topların mikdârı	serî' ateşli top mikdârı	su üzerinde torpido borusu mikdârı	su altında torpido borusu mikdârı	neferlerinin mikdârı	mulâhaza
Evvelen Harb seffinesi										
1	Petro pavlosk	1894	11100	16,3	4	12	2	4	700	fî 10 Şubatda Purarturdadır
2	Poltava	1894	11100	16,3	4	12	2	4	700	fî 10 Şubatda humbara ile hafif zedelenmiştir.
3	Sivastopol	1895	11100	16	4	12	2	4	700	
4	Persevet	1898	12900	18,3	4	11	3	2	732	
5	Pobrida	1900	12900	18,3	4	11	3	2	732	
6	Ret vizan	1900	12900	18,2	4	12	4	2	732	fî 9 Şubatda torpil vâsıtasıyla zedelenmiştir
7	Sezaraviç	1901	13300	18	4	12	4	2	732	kezâ
8	Uzlabya	1898	12900	18,3	4	12	3	2	732	Aksâ-yı şarka gitmek üzere bulunduğu
Sâniyen Zırhlı Kruvazör										
1	Nurik	1892	11100	18,8	4	16	6	0	683	Viladi Vostokda
2	Rusya	1896	12800	19,7	4	16	5	0	800	kezâ
3	Garomoboy	1899	12600	20	4	16	2	2	804	kezâ
4	Bayan	1900	7900	22	5	8	3	2	800	Purarturda
5	Dimitri Donsko	1883	5900	16,5	6	10	3	0	500	Aksâ-yı şarka gitmek üzere bulunduğu
Sâlisen ikinci sınıf Kruvazörler										
1	Dayana	1899	6700	20	8	0	1	2	422	Purartur muhârebesinde su altında zedelenmiş fî 10 Şubatda (Hafif sûretde) fî 10 Şubat muhârebesinde Purarturda ağır sûretde zedelenmiştir.
2	Palada	1899	6700	0	8	0	0	0	422	
3	İskold	1900	6100	24	12	0	4	2	580	Purartur muhârebesinde su altında

										zedelenmiş fi 10 Şubatda (Hafif sûretde) Viladi Vostokda Purartur muhârebesinde hafif zedelenmiş Nerede olduğu ma'lûm değil Aksâ-yı şarka gitmek üzere bulunduğu
4	Buğatır	1901	6800	24	12	0	2	2	580	
5	Novik	1900	3000	25,4	6	0	5	0	300	
6	Buyarin	1901	3200	22	6	0	2	3	300	
7	Avrura	1900	6700	20	8	0	1	2	422	
8	Varyak	1899	6600	23,3	12				580	

Sâniyen Japonya Donanması

	sefînenin inşâ olunduğu sene	tonilato mikdârı	mîl-i bahrî olarak sefînenin sür'ati	ağır topların mikdârı	serî' ateşli top mikdârı	su		neferlerinin mikdârı	mulâhaza	
						üzerinde torpido borusu mikdârı	altında torpido borusu mikdârı			
Evvelen Harb sefînesi										
1	Mikaza	1900	15400	18,6	4	14	1	4	741	
2	Azahî	1899	15400	18,3	4	14	1	4	741	
3	Hatzuza	1899	15200	19	4	14	1	4	741	
4	Sikzima	1898	15100	18,6	4	14	1	4	741	
5	Fuyi	1896	12600	18,5	4	10	1	4	650	
6	Yazima	1896	12500	19,2	4	10	1	4	650	
7	Çibuyen	1882	7300	14,5	4	4	3	0	400	
Sâniyen Zırhlı Kruvazör										
1	Adcuma	1899	9500	20	4	12	1	4	700	
2	İvata	1900	9900	21	4	14	0	4	726	
3	İdcoma	1899	9900	21	4	14	0	4	726	
4	Azama	1898	9900	21	5	14	1	4	726	
5	Tokiva	1898	9900	21	6	14	1	4	726	
6	Yakomo	1899	9800	21	6	12	1	4	700	
Sâlisen ikinci sınıf Kruvazörler										
1	İçumi	1883	3000	17	2	6	1	2	300	
2	Seyen	1883	2500	14	2	1	2	2	224	

3	Naviva	1885	3700	18	2	6	4	0	357
4	Takahihu	1885	3700	18	2	6	4	0	357
5	Ahiyura	1890	2500	19	10	1	3	4	350
6	İzokozina	1890	4300	16	1	11	4	0	360
7	Matusima	1891	4300	16	1	11	4	0	360
8	Okoçosima	1892	4300	16	1	11	4	0	360
9	Hazidat	1892	3200	19	4	6	4	0	315
10	Yüzina	1895	4200	23	4	8	5	0	385
11	Zuma	1895	2800	20	2	6	2	0	275
12	Akazi	1897	2800	20	2	6	2	0	275
13	Takazagu	1897	4200	23	2	10	4	1	385
14	Kazaki	1898	5000	22	2	10	4	0	405
15	Şituze	1898	4900	22	2	10	4	0	425
16	Yunata	1902	3400	20	6	0	2	2	320
17	Tuzima	1902	3400	20	6	0	2	2	320

Rus vapuru olup Çamolyoda
japonyalılar
tarafından zabtedilmiştir.

18	Varyak	1899	6600	23,3	12	0	2	2	580
----	--------	------	------	------	----	---	---	---	-----

Japonya
Filosu
Zırhlı sefâ'in:
adedi "6"

isim	inşâ olunduğu mahall	târîh-i inşâ	tonilato	techîzât topların mikdârı
------	----------------------	--------------	----------	---------------------------

ÖZGEÇMİŞ

4 Temmuz 1981 tarihinde Konya'nın Çumra İlçesi'nde dünyaya geldim. İlkokulu Akşehir Yıldırım İlkokulu'nda, Ortaokul ve Lise'yi Akşehir Anadolu Lisesi'nde okudum. Lise son sınıfta Konya Erbil Kuru Lisesi'nden 1999 yılında mezun oldum. Aynı yıl Niğde Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sınıf Öğretmenliği Bölümüne kayıt yaptırarak ve bu bölümden 2004 yılında mezun oldum. Aynı yıl içinde kısa süre Niğde İlinde vekil öğretmenlik, ardından 2005 yılında Van Bahçesaray İlçesi'nde sözleşmeli öğretmen olarak bulundum. 2006 yılında kadrolu öğretmen olarak Niğde'de vazifeye başladım. Halen bu görevime devam etmekteyim.

2009 yılında Niğde Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Tarih Anabilim Dalı, Yakınçağ Tarihi Bilim Dalında Yüksek Lisansa başladım.

Lisans Eğitimi dönemimden beri muhtelif edebiyat, fikir ve tarih dergilerinde makaleler kaleme aldım. Halen bu çalışmalarım devam etmektedir. Tarih, Siyaset Bilimi ve Uluslararası ilişkiler sahaları ilgi alanlarıma girmektedir.

2010 yılında Erzurum'da düzenlenen I. Uluslararası Tarih Eğitimi Sempozyumu'nda sunulmuş bir de bildirim vardır.

Evli ve iki çocuk babasıyım.

Hüseyin Hilmi ALADAĞ

Niğde-2011